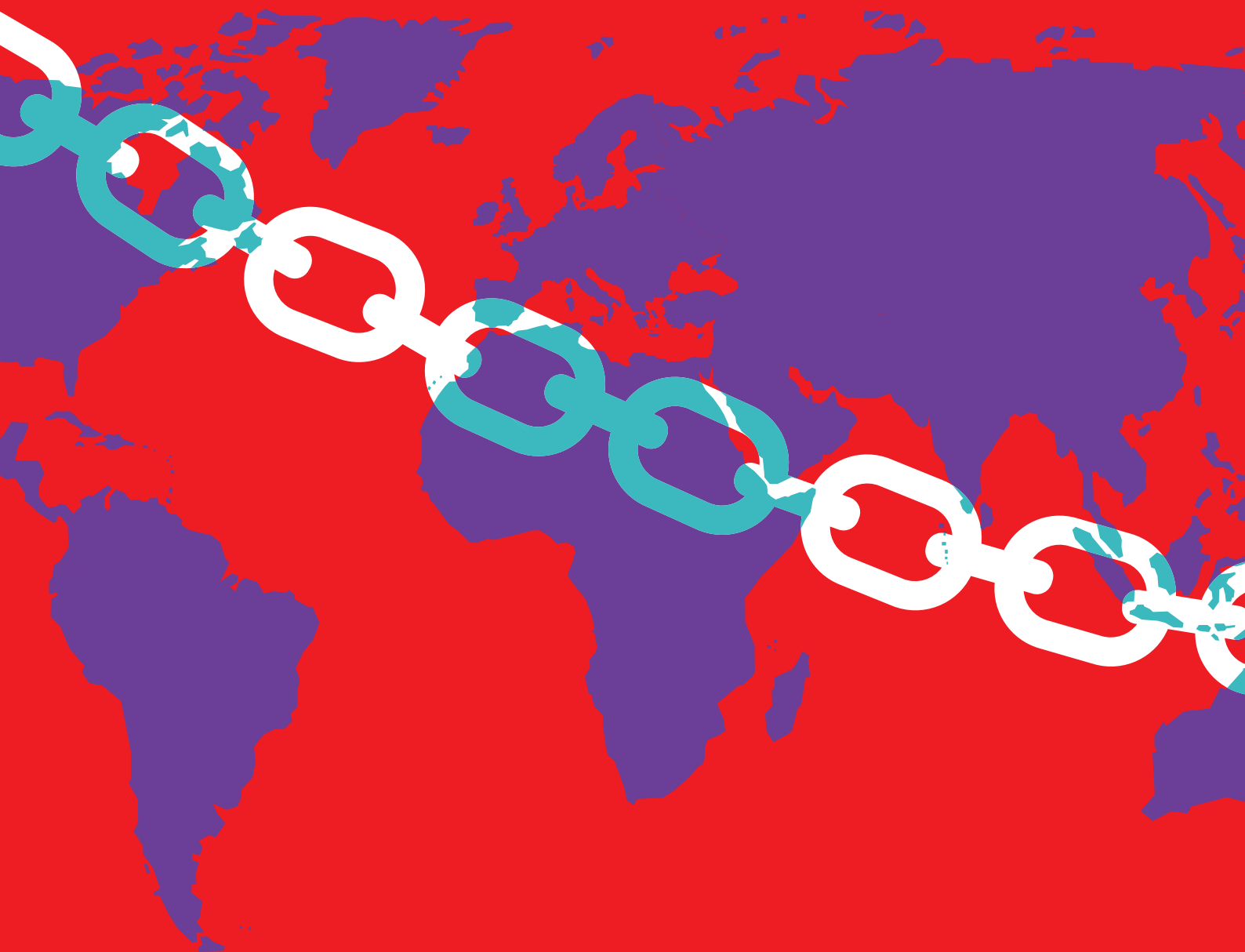

ATLAS OTROCKÉ PRÁCE

Fakta a čísla o nucené práci
a vykořisťování

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG

TIRÁŽ

ATLAS OTROCKÉ PRÁCE vydává Nadace Rosy Luxemburgové.

Řízení projektu: Eva Wuchold
Redakce: Jeanne Planche, Eva Wuchold

Šéfredaktor, výzkum dat: Dietmar Bartz
Umělecká vedoucí: Ellen Stockmar

Atlas Manufaktur
52° 31' N, 13° 26' O

Anglický editor: Paul Mundy
Korektorka: Rachel Glassberg
Ověřování faktů: Andreas Kaizik, Hannah Pöhlmann (Infotext GbR)

Příspěvatelé: Dietmar Bartz, Remco Breuker, Katherine Brickell, Fiona de Hoog Cius, Franz Ebert, Liévin Feliho, Elise Gordon, Ellie Gore, Marion Guillaume, Kate Hodal, Toni Keppeler, Sandrine Kott, Genevieve LeBaron, Aya Majzoub, Janne Mende, Samuel Okyere, Bandana Pattanaik, Krishni Satchi, Luíza Soares Mariano Costa, Sue Thompson, Susan Tiefenbrun, Keno Verseck and Kim Weidenberg

Obrázek na obálce: Ellen Stockmar

Vyrobeno s finanční podporou německého Spolkového ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (BMZ). Za tuto publikaci nese výhradní odpovědnost vydavatelská organizace. Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nemusí nutně odrážet názory vydavatelské organizace, Nadace Rosy Luxemburgové. Hranice uvedené na mapách odrážejí oblasti, kde byly shromážděny statistické údaje. Neměly by být vykládány tak, že odrážejí politickou příslušnost nebo vymezení. Editorial responsibility (V.i.S.d.P.): Alrun Kaune-Nüßlein

Redakční odpovědnost (odpovědnost ve smyslu tiskového zákona): Alrun Kaune-Nüßlein

První české vydání, 2022
Překlad: Jana Krajčřířková
Korektury: Vojtěch Straka

ISBN 978-80-908484-7-4
ISBN 978-80-908484-8-1 (PDF verze)

Vydalo nakladatelství Bonifatius GmbH Druck - Buch - Verlag, Paderborn, Německo
Klimaticky neutrální tisk na 100% recyklovaném papíře

Tento materiál má licenci Creative Commons „Attribution-ShareAlike 4.0 Unported“ (CC BY-SA 4.0). Licenční smlouvu najdete na adrese <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode> a shrnutí (nikoliv nahrazení) na adrese <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en>. Jednotlivé grafiky z tohoto atlasu lze reprodukovat, pokud je u nich uvedeno autorství „Bartz/Stockmar, CC BY 4.0“ (v případě úpravy: „Bartz/Stockmar (M), CC BY 4.0“).

PRO BEZPLATNÉ DODÁNÍ A STAHOVÁNÍ

Rosa-Luxemburg-Stiftung, Straße der Pariser Kommune 8A, 10243 Berlin, Německo
ATLAS OTROCKÉ PRÁCE vychází také pod názvem **ATLAS OF ENSLAVEMENT** v angličtině, jako **ATLAS DER VERSKLAVUNG** v němčině a jako **ATLAS DES ESCLAVAGES** ve francouzštině.

Stažení:
Angličtina: www.rosalux.de/atlasofenslavement
Němčina: www.rosalux.de/atlasdersversklavung
Francouzština: www.rosalux.de/atlasdesesclavages
Čeština: www.rosalux.cz/publikace

ATLAS OTROCKÉ PRÁCE

Fakta a čísla o nucené práci
a vykořisťování

2021

OBSAH

02 TIRÁŽ

06 ÚVOD

08 12 KRÁTKÝCH LEKCÍ SVĚT OTROCTVÍ

10 DEFINICE MNOHOHLAVÁ BESTIE NABÝVÁ NOVÝCH PODOB

Otroctví může mít mnoho podob – některé z nich jsou velmi kruté, jiné méně. V otázce, co je otroctví, panuje jen malá shoda a hranice mezi otroctvím a dalšími formami vykořisťování a nespravedlnosti jsou neostré. Otroctví je třeba vnímat v kontextu, v němž vzniká, protože jen tak bude boj proti němu účinný.

12 ETYMOLOGIE STÍNY MINULOSTI

Slovo „otrok“ je velmi negativní: má konotace těžké dřiny, nátlaku, trestání a vykořisťování. V minulosti se válčící národy zmocňovaly svých protivníků a nutily je k práci. Slovo pro zajaté protivníky se začalo používat ve významu „otrok“. Příkladem je samotné anglické slovo „slave“.

14 DODAVATELSKÉ ŘETĚZCE NUCENÁ PRÁCE V GLOBÁLNÍ EKONOMICE

Spotřebitelé shánějí levné potraviny a oblečení, ale jen málokdo se zamýšlí nad tím, jak je možné, že se takové zboží prodává za tak nízké ceny. Odpověď spočívá ve vykořisťovatelské povaze globálních dodavatelských řetězců. Mocné maloobchodní řetězce požadují, aby jejich dodavatelé snížili náklady, a ti zase vyvíjejí tlak na výrobce. Nejslabšími aktéry v tomto řetězci jsou pracovníci.

16 OBCHODOVÁNÍ S LIDMI JE POTŘEBA JEDNAT

Moderní otroctví není v mezinárodním právu definováno. V posledních letech si však tento pojem získal oblibu jako souhrnný termín pro právně definované pojmy, jako je nucená práce, obchodování s lidmi, otroctví, instituce a praktiky podobné otroctví a nevolnictví.

18 DĚTŠTÍ VOJÁCI S VYMYTÝMI MOZKY, ZDROGOVÁNÍ A ZNÁSILNĚNÍ

Využívání dětí v ozbrojených bojích je formou moderního otroctví a obchodování s lidmi. Je to

stejně závažný a výnosný mezinárodní zločin jako obchod se zbraněmi nebo drogami. Děti v desítkách zemí jsou nuceny bojovat nebo jsou jinak vykořisťovány vládami i povstalci – jako vojáci na frontě, pracovníci v táborech nebo sexuální otroci.

20 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE PŘEPŠÁNÍ MEZINÁRODNÍCH PRAVIDEL

Změna mezinárodního práva je důležitým způsobem boje proti otroctví a nucené práci. Přesvědčit vlády, aby ke změně přikročily, však trvá velmi, velmi dlouho.

A změna pravidel sama o sobě problém neodstraní. Sto let po první úmluvě Mezinárodní organizace práce proti nucené práci se tento problém stále týká milionů lidí na celém světě.

22 OBČANSKÁ SPOLEČNOST BOJ ZA TO, CO JE SPRÁVNÉ

Otroctví bylo od pradávna akceptovanou součástí života. To se začalo měnit až v 18. století, kdy si několik morálních filosofů uvědomilo, že není ani přirozené, ani spravedlivé. Hnutí za lidská práva, jehož byli průkopníci, dosáhlo toho, že společnosti po celém světě přestaly považovat otroctví za normální a začaly jej vnímat jako znevážení všeobecných svobod.

24 MAURITÁNIE ZÁKONY POUZE NA PAPIŘE

Otroctví má v maurtánské společnosti hluboké kořeny. Mnoho lidí, kteří se narodili do otroctví a byli v něm indoktrinováni od útlého věku, si ani neuvědomuje, že je možný jiný život. Mauritánská vláda zakázala otroctví na papíře, ale v praxi proti němu bojuje jen málo.

26 MALI VŮBEC ŽÁDNÝ ZÁKON

V některých částech Mali se o osudu některých občanů rozhoduje ještě před jejich narozením. Děti narozené otrokyním jsou samy předurčeny k tomu, aby se staly otroky. Společnost je rozvrstvena do kast, přičemž otroci jsou na jejím dně.

28 KAKAO HOŘKÁ ČOKOLÁDA

To, co západní svět nebo mezinárodní společenství považuje za nepřijatelné, může být některými považováno za normální, a dokonce za žádoucí. Příkladem je dětská práce. Ve vyspělých zemích byla z velké části odstraněna. Pro mnoho rodin v rozvojových zemích je však životně důležitým zdrojem příjmů a způsobem, jak děti naučit dovednostem, které budou potřebovat v pozdějším životě.

30 LATINSKÁ AMERIKA A KARIBIK DOBYTÍ A PODMANĚNÍ

Evropská kolonizace obou Amerik byla katastrofou jak pro původní obyvatelstvo, tak pro mnoho Afričanů. Původní obyvatelstvo bylo nuceno pracovat v dolech a na plantážích, kde obrovské množství lidí umíralo na přepracování a zavlečené nemoci. Kolonizátoři je nahradili otroky zajatými v Africe. Navzdory represím vykořisťování pokračovali v odporu.

32 HAITI DĚTSKÁ PRÁCE MEZI NEJCHUDŠÍMI Z CHUDÝCH

Haiti je právem hrdé na to, že je jediným státem, který vznikl po úspěšném povstání otroků. V celé zemi je však stále rozšířeno otroctví jiného typu. Chudoba nutí venkovské rodiny posílat své děti pracovat do městských domácností.

34 BRAZÍLIE VYNIKAJÍCÍ PRO VYKOŘIŠŤOVÁNÍ

Chudoba a obrovské rozdíly v příjmech přivádějí lidi k zoufalství. Mnoho lidí v Brazílii se nechá zlákat příslibem lepšího života, nechají se oklamat bezohlednými agenty a zaměstnavateli a ocitnou se v pasti otroctví. Laxní prosazování práva to pachatelům usnadňuje.

36 AUSTRÁLIE ODVLEČENÍ NA RANČE A TŘTINOVÁ POLE

Byla Austrálie v 19. století domovem otroctví? Historici se v této otázce neshodnou. Jisté je, že v letech 1863-1906 přišly na plantáže a dobytkařské farmy v Queenslandu pracovat desítky tisíc obyvatel tichomořských ostrovů. Někteří přišli dobrovolně, jiní, zejména na počátku, byli odvezeni nebo přivezeni do Austrálie proti své vůli. Všichni se ocitli v drsných podmínkách.

38 RYBÁŘI CHYCENÍ V SÍTI

Na pevnině je boj proti modernímu otroctví dost obtížný i pro ty nejpilnější a nejlépe organizované úřady. Mnohem těžší ale je, když se nucená práce odehrává na moři – daleko od kontrol a v mezinárodních vodách.

40 KAMBODŽA PÁLÍ CIHLY, ALE NIČÍ ŽIVOTY

Zemědělci se příliš snadno dostanou do koloběhu dluhů, z něhož mají jen malou naději se dostat. Stačí jedna špatná úroda a musí se vzdát své půdy a hledat práci jinde. Jsou bez vzdělání a formálních dovedností a bezohlední zaměstnavatelé toho využívají.

42 SEVERNÍ KOREA STÁTEM PODPOROVANÉ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Většina zemí světa otroctví a nucenou práci zakázala. Severní Korea však tyto praktiky aktivně používá, a to jak doma, tak i v zahraničí, kam posílá pracovníky pracovat dlouhé hodiny za téměř nulovou mzdou. Vláda v Pchjongjangu inkasuje zisky a nemilosrdně trestá každého, kdo protestuje.

44 AFGHÁNISTÁN DÍVKY POD TLAKEM

Mnoho mladých lidí na celém světě – z nichž mnozí jsou nezletilí – je nuceno uzavřít sňatek proti své vůli. Důvodů je mnoho: rodiče tak mohou chtít vyrovnat dluhy, uzavřít smír nebo snížit náklady na manželství. Zejména dívky mohou být nuceny strávit svůj život s manželem, který může být mnohem starší než ony. V Afghánistánu se setkáváme s mnoha takovými praktikami.

46 LIBANON DOMÁCÍ POLITIKA

Libanonský restriktivní a vykořisťovatelský systém kafala uvěznil desetitisíce migrujících pracovníků v cizích domácnostech ve velmi špatných podmínkách, které se v nejhorším případě rovnají modernímu otroctví. Zákon tyto pracovníky nechrání a establishment nemá na změně stávajícího systému zájem.

38 EVROPA CHUDOBA A SLIBY

V mysli většiny Evropanů je otroctví něčím, co se odehrávalo dávno a daleko. Otroctví v Evropě však existuje dodnes, skryté před zraky veřejnosti. Ne miliony, ale stále ještě desetitisíce lidí tak pracují v nucené prostituci, jsou v dluhovém otroctví nebo pracují jako chovatelé dobytka.

50 MIGRACE BEZ PRÁV, SKRYTĚ VŠEM NA OČÍCH

Evropa se pyšní svým modelem sociální spravedlnosti, svým sociálním státem a schopností zajistit, že její občané mohou vést slušný život. Pod povrchem jsou však vykořisťovány statisíce lidí, z nichž mnozí jsou migranti.

52 DATA ZÁVAŽNÉ TÉMA, POCHYBNÉ ÚDAJE

Jak běžné je otroctví ve světě? Zobrazení jeho rozsahu je důležité pro to, aby se na toto porušování lidských práv zaměřila politická pozornost. Ale některá čísla v Globálním indexu otroctví se získávají nekonvenčními – a někdy i nejasnými – způsoby. Pohled na údaje psané drobným písmem.

56 AUTOŘI, ZDROJE DAT A GRAFIKY

ÚVOD

MŮŽEME ZASTAVIT NOVODOBÉ OTROCTVÍ A MŮŽEME MU V BUDUCNU ZABRÁNIT.

Slovo „otroctví“ vyvolává představu lidí v řetězech, kteří jsou v Africe nahnáni na lodě a převáženi po celém světě. Málokdy nás napadne, že otroctví má něco společného s moderním světem a jeho životními a pracovními podmínkami. Otroctví jako legální forma práce bylo na celém světě skutečně zrušeno. Článek 4 Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948 uvádí: „Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.“

Bylo by však chybou domnívat se, že otroctví dnes již neexistuje. V absolutních číslech je totiž dnes zotročeno více lidí než kdykoli v historii. Mezinárodní organizace práce při OSN hovoří o „moderním otroctví“ a odhaduje, že je mu v současnosti vystaveno nejméně 40 milionů lidí.

Cílem tohoto atlasu je zvýšit povědomí o tomto široce ignorovaném jevu. Ukazujeme, že přetrvávání této nelidské praxe je celosvětovým problémem. Globální zpráva o obchodování s lidmi z roku 2020 vydaná Úřadem OSN pro

Drogy a kriminalitu (UNODC) dochází k závěru, že lidé v žádné zemi na světě nejsou vůči zločinu otroctví imunní. Na základě údajů shromážděných pro tuto globální zprávu se Úřadu UNODC podařilo zdokumentovat celkem 534 různých cest používaných pro obchodování s lidmi. Více než 120 zemí oznámilo, že odhalily obchodované osoby z více než 140 různých zemí původu. Kromě toho vnitrostátní orgány pravděpodobně některé trasy nerozpoznají, částečně proto, že mnoho lidí je zotročeno, už když jsou ve své domovské zemi.

Zločinci, kteří obchodují s lidmi, zneužívají své oběti různými způsoby a také ovlivňují legální globální ekonomiku. Otroctví existuje v mnoha odvětvích: vyskytuje se při výrobě našich mobilních telefonů, palmového oleje v kosmetice a šamponech i v produkci mořských plodů, které kupujeme v supermarketu. Je vetkáno do našich oděvů a je rozšířeno v globálním sexuálním průmyslu a ve službách pro domácnosti. Zvláště důležité je představit tyto souvislosti nyní, v době pandemie Covid-19. Je tomu tak proto, že oběti zotročení jsou v současné době pod zvláštním tlakem hrozby deportace a lze očekávat, že kvůli hospodářské recesi, která pandemii doprovází, bude ještě více lidí vystaveno riziku obchodování s lidmi a otroctví. Atlas otrocké práce ukazuje, že moderní otroctví má mnoho tváří. Sahá od dětského otroctví

u polovojenských skupin nebo na kakaových plantážích čokoládového průmyslu, přes lidi pracující v dluhovém otroctví v oblasti rybolovu, po nucenou prostituci v Evropě a státem organizované nucené práce v Severní Koreji. Trasy obchodování s lidmi se často shodují s trasami, které využívají uprchlíci a mezinárodní migranti. Je to proto, že konflikty způsobují, že ti, kteří jsou nuceni uprchnout, jsou zranitelnější. A obchodníci s lidmi této zranitelnosti využívají. Vzhledem k tomu, že otroctví má dlouhou historii – začalo tisíce let před koloniálním obdobím – ohlížíme se také zpět, abychom se z minulosti poučili o moderních formách otroctví.

Dobrou zprávou je, že o tom, jak k otroctví dochází, toho víme poměrně dost – a tím i to, jak můžeme rozbít řetězy, které svazují dnešní otroky. Tato praxe se v žádném případě nevyskytuje pouze v nelegálních podnicích, ale také na pomezí legálních ekonomických aktivit a neformální práce. Doprovází sociální vyloučení, ztrátu příjmů, negramotnost, nestabilitu státu, politické konflikty, korupci nebo nejistý status imigrantů. Je to forma extrémní nerovnosti, kterou podporují různé zájmové skupiny, jež z ní profitují. Otázka, jak bojovat proti modernímu otroctví, má mnoho možných odpovědí. Můžeme mu však učinit přítrž a můžeme mu v budoucnu zabránit lepší regulací hospodářství, zlepšením přístupu

k sociálním právům a umožněním legálních forem migrace. Nesmíme zapomínat na jednu věc: otroci nikdy nebyli pouhými oběťmi. Otroctví se bránili mnoha způsoby a brání se mu i nadále. Utekli z otroctví, páchali sabotáže, zbavovali se svých trýznitelů a mnoho dalšího. Od povstání otroků vedeného Spartakem ve starověkém Římě, přes povstání otroků v Saint-Domingue, pozdější Haiti, až po povstání vedené Natem Turnerem ve Virginii ve Spojených státech, se oběti otroctví vždy kolektivně postavily na odpor proti svému zotročení. Stát je však podporuje jen málo. Každoročně je vyšetřováno a stíháno pouze 0,2 % celosvětových případů otroctví. Zatímco nucená práce, jedna z forem otroctví, generuje ročně 150 miliard dolarů zisku, země OECD vynakládají na boj proti otroctví pouze 0,08 procenta této částky ročně.

Atlas otrocké práce si klade za cíl posunout tuto problematiku do popředí politické agendy. Potřebujeme globální rámec ke kolektivní akci, abychom dosáhli zrušení otroctví na celém světě.

Dr. Dagmar Enkelmann
Předsedkyně představenstva, Rosa-Luxemburg-Stiftung

12 KRÁTKÝCH LEKCÍ

SVĚT OTROCTVÍ

1 Moderní otroctví popisuje různé formy **VYKOŘISŤOVÁNÍ**, ze kterého nikdo **NEMŮŽE UNIKNOUT** kvůli vyhrožování, násilí, nátlaku, klamání nebo zneužití moci.

2 Pojem moderní otroctví není přesně definován. Jedná se spíše o **SOUHRNNÝ TERMÍN** pro porušování **LIDSKÝCH PRÁV**, včetně nucené práce, dluhového otroctví, nucené prostituce, nucených sňatků, obchodování s lidmi a zotročování na základě **PŮVODU**.

3 S **NUCENOU PRACÍ** se setkáváme v mnoha **GLOBALNÍCH DODAVATELSKÝCH ŘETĚZCÍCH** v různých odvětvích: v zemědělství, stavebnictví, rybolovu, výrobě elektroniky, oděvů, šperků, obuvi a mnoha dalších výrobců.

4 **NUCENÁ PROSTITUCE** je starobylá forma otroctví, která nutí jednotlivce k **SEXUÁLNÍM AKTŮM JAKÉHOKOLI DRUHU** násilím, podvodem nebo nátlakem.

5 **DLUHOVÉ OTROCTVÍ** vzniká, když je někdo nucen pracovat, aby splatil dluh. Většina nebo všechny vydělané peníze jdou na **SPLÁCENÍ PŮJČKY A ÚROKŮ**. Tyto dluhy mohou přecházet **Z JEDNÉ GENERACE NA DALŠÍ**.

6 **NUCENÝ SŇATEK** může být spojen s dalšími formami otroctví. **DĚTI**, které jsou obchodovány jako sexuální objekty, mohou být prodány do manželství. **DOSPĚLÍ**, kteří byli násilně donuceni ke sňatku, mohou být nuceni **PRACOVAT** nebo mohou být prodáni za účelem **SEXUÁLNÍHO VYKOŘISŤOVÁNÍ**.

7 **OBCHODOVÁNÍ S LIDMI** zahrnuje lákání, klamání nebo nucení lidí do **PASTI** a **VYKOŘISŤOVÁNÍ**. Může jít o sexuální vykořisťování, špatně placenou nebo nebezpečnou práci, žebření, obchodování s drogami, otroctví v cizí domácnosti, sňatky nebo odebrání orgánů.

8 **OTROCTVÍ NA ZÁKLADĚ PŮVODU** zažívají lidé, jejichž předkové již žili jako otroci.

9 **MODERNÍ OTROCTVÍ** používá moderní prostředky k připoutání svých obětí, jako je zadržování **DOKUMENTŮ**, vyvolávání **STACHU Z ODHALENÍ**, nebo hrozba **DEPORTACÍ**.

10 Pro **BÝVALÉ OTROKY** je často obtížné vést samostatný život. Mnozí z nich jsou **STIGMATIZOVÁNI** a **DISKRIMINOVÁNI** i po propuštění z otroctví.

11 Vlády musí otroctví zakázat a aktivně proti němu bojovat. Firmy musí být povinny tyto formy vykořisťování ze svých dodavatelských řetězců odstranit. Je třeba **ÚČINNĚ PROSAZOVAT ZÁKONY**. Jedno je jasné: **OTROCTVÍ MŮŽE A MUSÍ BÝT ZASTAVENO**.

12 Oběti otroctví se často stavěly na **ODPOR** různými způsoby, a to jak prostřednictvím individuálních akcí, tak kolektivním **ODPOREM**, příkladem jsou vzpoury otroků. Dnes musí mít možnost se **OBRÁTIT NA SOUD**.

DEFINICE

MNOHOHLAVÁ BESTIE NABÝVÁ NOVÝCH PODOB

Otroctví může mít mnoho podob – některé jsou závažné, jiné méně. V otázce, co je to otroctví, panuje jen malá shoda a hranice mezi otroctvím a dalšími formami vykořisťování a nespravedlnosti jsou neostře. Otroctví je třeba vnímat v kontextu, v němž vzniká, protože jen tak bude boj proti němu účinný.

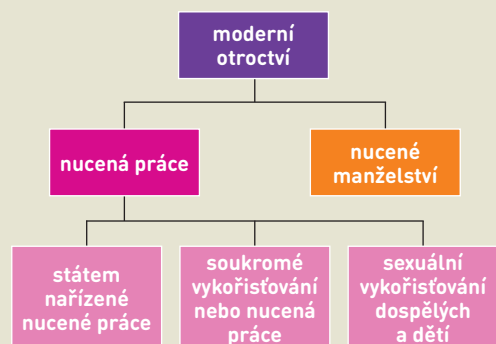
Co je moderní otroctví? Na tuto otázku existují velmi rozdílné názory. Všem jsou společná určitá kritéria: chybějící souhlas, používání násilí nebo hrozba násilím a prvek vykořisťování. Nedostatek reálných alternativ v důsledku strukturálního násilí a chudoby může také vést k tomu, že se lidé dostanou do otroctví i vědomě. Moderní otroctví nastává, pokud jsou pracovní podmínky klasifikovány jako nezákonné nebo pokud překračují určitou hranici přijatelnosti. Instituce jako Mezinárodní organizace práce a nevládní organizace jako Anti-Slavery International, Walk Free Foundation a Free The Slaves zdůrazňují poněkud odlišné aspekty.

Dluhové otroctví a *smluvní otroctví* omezuje oběti prostřednictvím dluhů za půjčky a takzvané zálohy a částečně také násilím a zabavováním pasů. Pracovní smlouvy mohou být sezónní, dluhy mohou být nesplnitelné a mohou být dědičné.

Ženy migrantky jsou často nuceny vykonávat *domácí práce v soukromých domech*. Mohou být zbaveny občanských práv a vystaveny násilí a obtížným pracovním podmínkám, s velmi malou možností úniku. Takové případy se vyskytují téměř ve všech zemích světa.

TYPY MODERNÍHO OTROCTVÍ

Klasifikace Mezinárodní organizace práce (ILO), schematické znázornění

V případě *tradičního otroctví*, kdy je otrok osobním movitým majetkem svého pána, a *otroctví založeného na původu* se osoby do otroctví rodí, jsou do něj unášeny nebo prodávány. Mnoho z nich patří k etnickým skupinám, třídám nebo kastám na spodních příčkách společenské hierarchie. Jsou zaměstnáváni především domácími pracemi, zemědělstvím nebo pastevectvím.

V *rituálním otroctví* jsou dívky předávány kněžím, aby pracovaly v jejich domech nebo na polích a sexuálně jim sloužily, dokud neotěhotní nebo nezestárnou, pak jsou nahrazeny jinými dívkami. Tato praxe je zákonem zakázána, ale v západní Africe a Indii může být uznávána místními náboženskými nebo zvykovými pravidly.

Nucenou práci se rozumí práce, která je vykonávána proti vůli dotyčné osoby za použití násilí nebo pod pohrůžkou násilí. Je praktikována jednotlivci, státy, vojenskými skupinami nebo společnostmi, zejména v cizí domácnosti, zemědělství, stavebnictví, v továrnách a v sexuálním průmyslu.

Obchodování s lidmi naopak zahrnuje přesun lidí za účelem vykořisťování na jiné místo proti jejich vůli, pod pohrůžkou násilí nebo za použití falešných slibů. Hranice s (dobrovolným) pašováním lidí může být nejasná, pokud část migračního procesu probíhá pod nátlakem nebo pokud migrace, která začala dobrovolně, skončí nucenou prací.

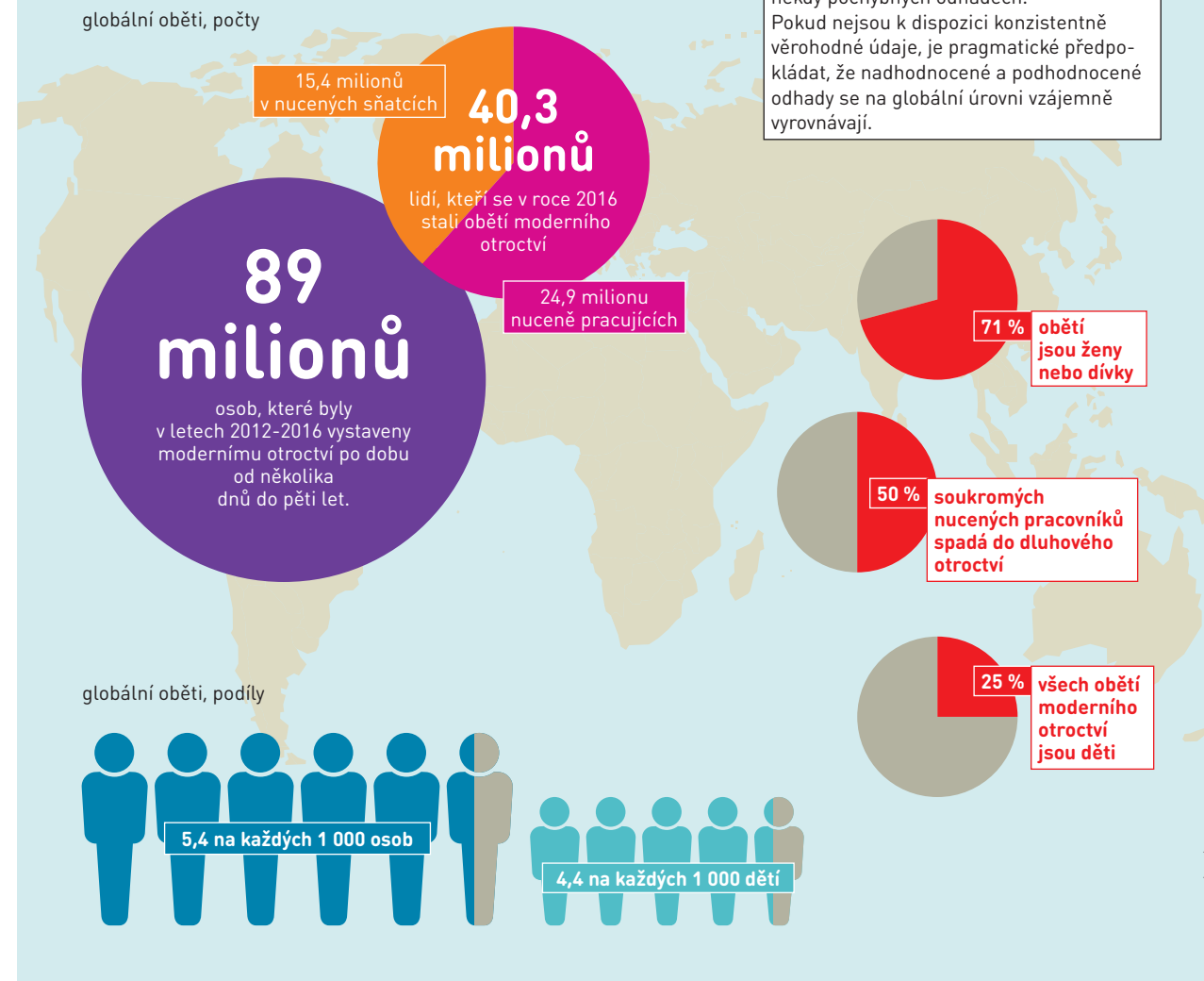
Dětská práce existuje po celém světě, v rodinách dětí i jinde, v podnicích, při práci v cizí domácnosti, při nucených sňatcích a v mnoha odvětvích průmyslu a zemědělství. Klasifikace dětské práce jako otroctví je kontroverzní, zejména pokud jde o rozdíl mezi prací, kterou si pracovník určuje sám, a prací, kterou určují jiní, mezi legálními a nelegálními formami a z hlediska definice dětství. Podle mezinárodního práva je osoba mladší 18 let klasifikována jako dítě, ale jak tato věková hranice, tak nárok na chráněné dětství jsou některými kritizovány jako západní koncept. V závislosti na úhlu pohledu jsou za moderní otroctví označovány také nucené sňatky, mrzačení pohlavních orgánů a obchodování s lidskými orgány.

Kritické hlasy pochybují o tom, že základní definice pevně danými kritérii pomůže zbavit svět moderního otroctví a podmínek podobných otroctví. Formy otroctví jsou příliš rozmanité. Namísto definice je jedním z navr-

Klasifikaci otroctví vypracovanou ILO lze použít celosvětově, i když výběr slov a některé definice se mohou lišit.

MODERNÍ OTROCTVÍ V ČÍSLECH

Odhady Mezinárodní organizace práce (ILO), 2017.

hovaných přístupů spektrum, které moderní otroctví řadí někam mezi tradiční otroctví, jakožto nejextrémnější formu porobení, kdy je otrok osobním majetkem otrokáře, a svobodu. Kritické studie otroctví koncept moderního otroctví zcela odmítají, protože ignoruje jiné formy vykořisťování, nátlaku a zotročení, nebo je dokonce nepřímo legitimizuje tím, že je odlišuje od nelegitimního moderního otroctví. Pochybnosti vyvolává i přístup, který vlády používají k řešení moderního otroctví. Opatření, která přijímají v boji proti otroctví nebo sexuální práci, mohou postižené osoby dále oslabovat a marginalizovat a posouvat je dále do sféry nelegálnosti. Požadavek upustit od jakékoli definice otroctví by však nezměnil podmínky, které otroctví umožňují – a ztížil by soudní mechanismy proti této praxi.

Současné jednoduché definice znamenají riziko, že oddělí moderní otroctví od jeho politického, hospodářského a sociálního kontextu – zejména tam, kde se zaměřuje pouze na jednotlivce, ať už oběti, nebo pachatele. Proto je důležité brát v úvahu situaci nejen během zotročení, ale

Mnoho milionů lidí žije v situacích, ze kterých se nemohou dostat kvůli výhrůžkám, násilí, podvodům a zneužívání moci.

i před ním a po něm, protože pouze dlouhodobá opatření zakotvená v politice zahrnující lidská práva mohou zabránit riziku, že se lidé stanou otroky, možná i opakovaně.

Tyto názory dohromady poskytují pestrý obraz moderního otroctví, který nelze omezit na jedinou definici. Na moderní otroctví, zotročování a vykořisťování je nutné nahlížet v kontextech, v nichž se vyskytují. Teprve ty odhalují sociální, politické, kulturní a ekonomické nerovnosti, zejména z hlediska pohlaví, třídy, kasty, etnického původu, rodinného stavu, věku nebo národnosti, jež tvoří předpoklady pro zotročování lidí. —

DODAVATELSKÉ ŘETĚZCE

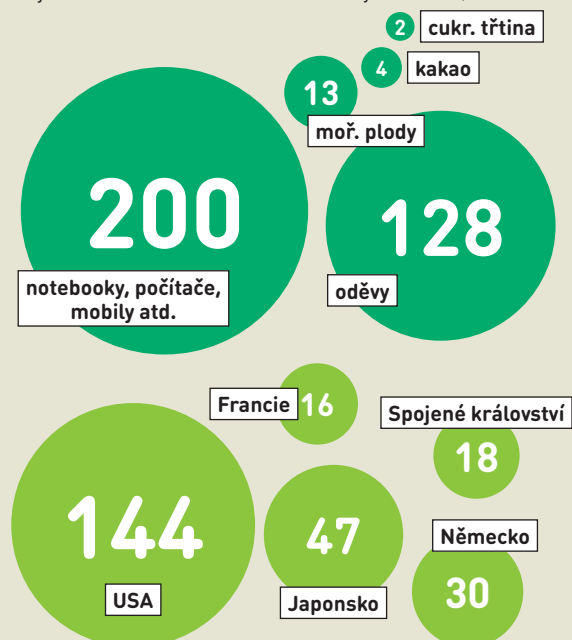
NUCENÁ PRÁCE V GLOBÁLNÍ EKONOMICE

Spotřebitelé shánějí levné potraviny a oblečení, ale jen málokdo se zamýšlí nad tím, jak je možné, že se takové zboží prodává za tak nízké ceny. Odpověď spočívá ve vykořisťovatelské povaze globálních dodavatelských řetězců. Mocné maloobchodní řetězce požadují, aby jejich dodavatelé snížili náklady, a ti zase vyvíjejí tlak na výrobce. Nejslabšími aktéry v tomto řetězci jsou pracovníci, kteří jsou nuceni dít za mizerný plat. Takové dodavatelské řetězce jsou příčinou toho, že nucená práce zůstává trvalým rysem globální kapitalistické ekonomiky.

Ačkoli je spolehlivých výzkumů málo, existuje stále více důkazů o tom, že nucená práce je v globálních dodavatelských řetězcích rozšířená. Patří sem jak ty, které produkují komodity, jako jsou zemědělské produkty, mořské plody, oděvy, obuv, elektronika a šperky, tak i služby, jako je stavebnictví a práce v domácnosti.

HODNOTA V ŘETĚZCÍCH

5 nejvýznamnějších dovážejících produktů a dovážejících zemí, které mohou zahrnovat práci zotročených lidí, objem obchodu v miliardách amerických dolarů, 2015

Zatímco dřívější studie a politika často vykreslovaly nucenou práci jako skrytý zločin, novější výzkumy prokázaly, že je skutečně možné určit a předpovědět, kde se nucená práce v dodavatelských řetězcích s největší pravděpodobností vyskytuje, a to analýzou jejich hlavních příčin.

Mezi faktory, jež stojí za přisunem pracovníků, kteří jsou v globální ekonomice ohroženi nucenou prací, patří chudoba, restriktivní politika ochrany hranic, omezená právní a sociální ochrana a diskriminace na základě pohlaví, sexuality, rasy, kasty a etnického původu, občanství a imigračního statusu a dalších znaků sociální odlišnosti. Různé faktory vytvářejí stabilní a předvídatelnou poptávku po nucené práci mezi podniky, které ji využívají v dodavatelských řetězcích. Patří k nim koncentrace moci a vlastnictví podniků na vrcholu dodavatelských řetězců, nezodpovědné postupy při získávání zdrojů a nadměrný outsourcing.

Tam, kde se tyto faktory nabídky a poptávky v dodavatelských řetězcích setkávají, je pravděpodobné, že k nucené práci dochází. Nucená práce je však spíše porézní a proměnlivá kategorie než stabilní nebo ohraničená. Jinými slovy, pracovníci se často v relativně krátkém časovém období dostávají do situací nucené práce a méně závažných forem pracovního vykořisťování a zase ven z nich. Nucenou práci lze velmi obtížně identifikovat. Často se odehrává v kontextech, kde je rozšířeno nespravedlivé zacházení a nízké mzdy pro pracovníky a kde jsou běžné zneužívající praktiky, jako je sexuální obtěžování, slovní urážky a nezákonné srážky ze mzdy.

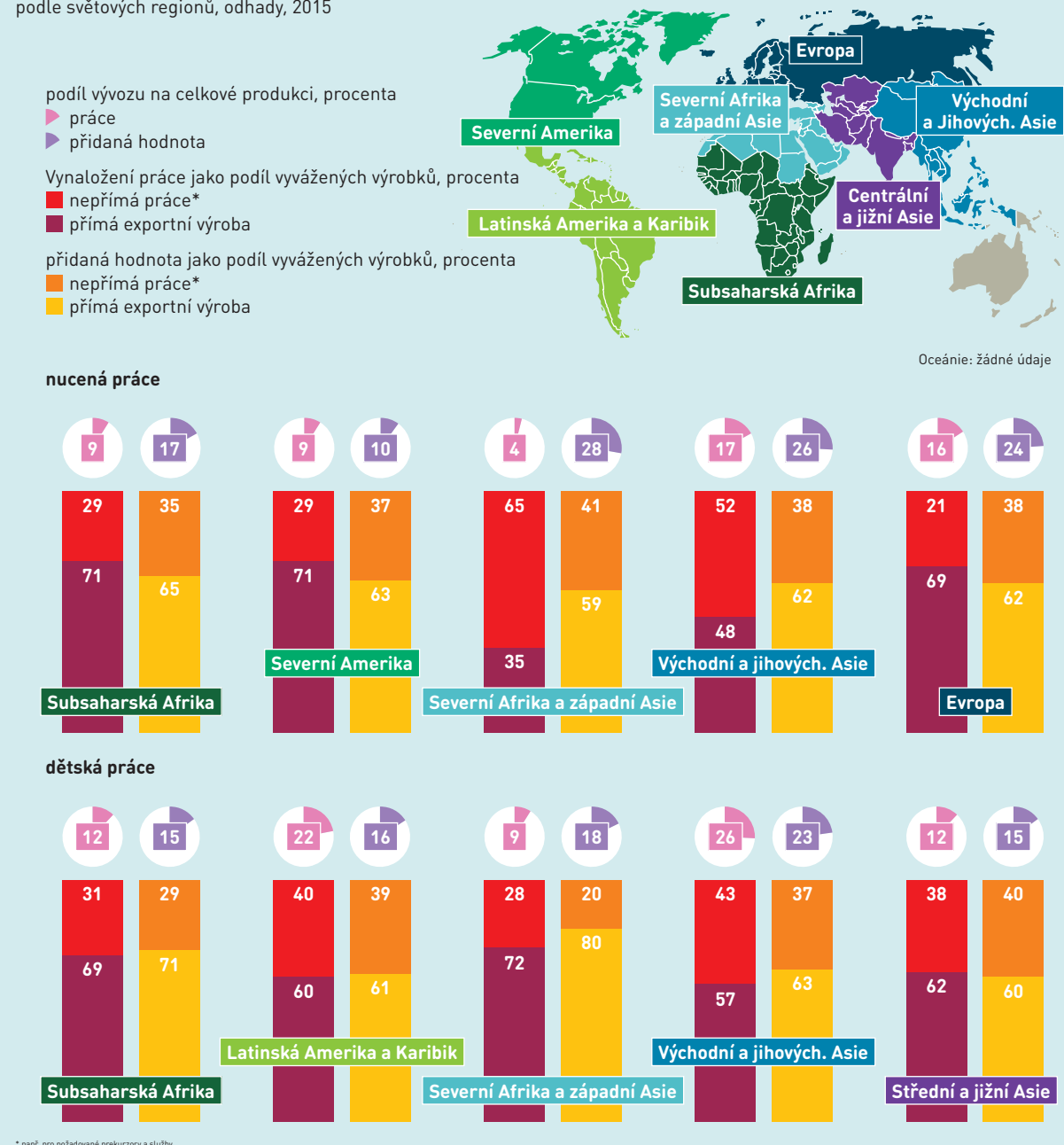
Vlády a soukromý sektor nesou odpovědnost za nucenou práci v globální ekonomice a oba sektory musí hrát klíčovou roli při jejím vymýcení. Klíčová odpovědnost vlád spočívá v řešení dynamiky na straně nabídky, která vytváří zranitelnost vůči nucené práci. Měly by zavést silnější sociální ochranu, účinněji vymáhat dodržování mzdových standardů a přijímat a prosazovat zákony, které zajistí minimální mzdy a minimální důstojné mzdy, a regulovat činnost podniků, aby jim znemožnily prakticky beztrestně využívat nucenou práci.

Korporace na vrcholu dodavatelského řetězce mohou pomoci zrušit nucenou práci tím, že zajistí, aby jejich ob-

Průzkumy odhalují, ve kterých zemích a hospodářských odvětvích se nucená práce vyskytuje. Obchodní statistiky ukazují, kde se spotřebovávají předměty vyrobené nucenou

GLOBÁLNÍ TRH JAKO HNACÍ SÍLA OTROCTVÍ

Ekonomický význam nucené práce a dětské práce pro vývoz podle světových regionů, odhady, 2015

chodní praktiky nepřispívaly k tlakům na využívání nucené práce na dalších stupních dodavatelského řetězce.

Běžným problémem například je, že podniky odebírají zboží od dodavatelů za cenu, která je mnohem nižší než náklady na jeho výrobu. To nutí dodavatele šetřit, často v souvislosti s pracovními normami a postupy. Zavedení odpovědných postupů při odebírání zboží, které zajistí, že dodavatelé dostanou zaplacenou dostatečně na to, aby splňovali příslušné pracovní zákony a normy, by značně přispělo k omezení poptávky po nucené práci.

Iniciativy vlád a podniků zaměřené na řešení nucené práce by měly zohlednit ústřední roli pracovníků, odborů a organizací na podporu pracovníků. Koneckonců jsou

Otroctví je pro exportní průmysl výhodné. Na mnoha místech lze prostřednictvím nucené a dětské práce vytvořit nadprůměrné hodnoty.

to právě pracovníci, kteří nejlépe znají specifická rizika vykořisťování a nucené práce na svých pracovištích. Prostřednictvím kolektivního vyjednávání mohou odbory vyjednat mzdy a pracovní podmínky, které chrání pracovníky před podmínkami nucené práce a poskytují jim smysluplné cesty k nápravě v případě, že k problémům přece jen dojde. Bez posílení postavení pracovníků, kteří budou hrát hlavní roli v řízení dodavatelského řetězce, bude nucená práce v globální ekonomice přetrvávat.

JE POTŘEBA JEDNAT

Moderní otroctví není v mezinárodním právu definováno. V posledních letech si však tento pojem získal oblibu jako souhrnný termín pro právně definované pojmy, jako je nucená práce, obchodování s lidmi, otroctví, instituce a praktiky podobné otroctví a nevolnictví.

Neexistuje žádná mezinárodně dohodnutá definice moderního otroctví, která by byla zásadní pro stávající právní předpisy. Abychom tedy pochopili mezinárodní politický rámec této problematiky, je třeba se podívat na to, jak přesně se zákonodárci snaží řešit formy nátlaku a závažného vykořisťování.

Přestože právní definice chybí, bylo v posledních dvou desetiletích vyvinuto mnoho úsilí k řešení problému moderního otroctví. Jedním z mezinárodních nástrojů, který vyústil ve velké množství vnitrostátních a regionálních právních předpisů, je Protokol o obchodování s lidmi, který doplňuje Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UNTOC), přijatý Valným shromážděním OSN v roce 2000. Jedná se o příklad snahy mezinárodního společenství aktualizovat své chápání závažného vykořisťování a vypracovat strategie boje proti němu.

Protokol o obchodování s lidmi, oficiálně známý jako Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, je prvním komplexním mezinárodním nástrojem trestního soudnictví proti obchodování s lidmi. Jeho cílem je chránit oběti obchodování s lidmi a pomáhat jim. Ukládá státům, aby kriminalizovaly řadu trestných činů spáchaných fyzickými nebo právníckými osobami, jako je účast v organizované

zločinecké skupině, korupce ve veřejném sektoru, praní špinavých výnosů z trestné činnosti a maření výkonu spravedlnosti.

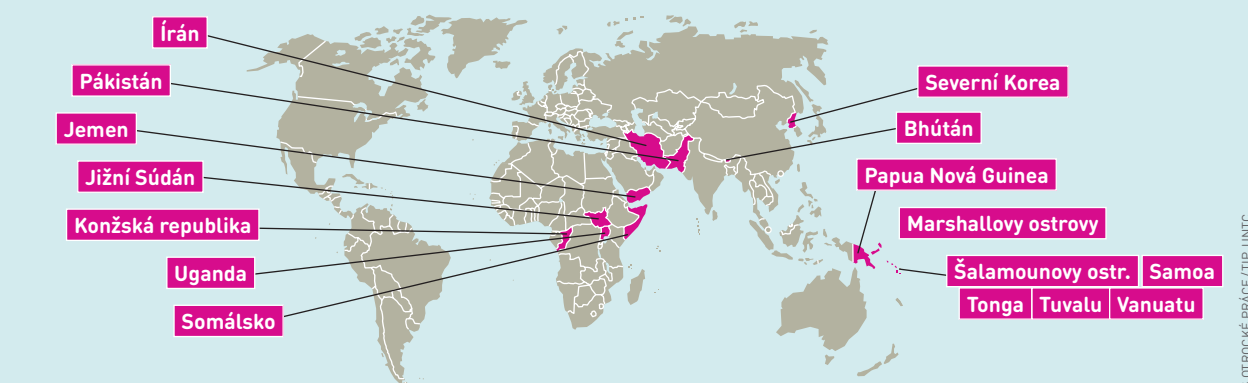
Článek 3 tohoto Protokolu popisuje tři vzájemně propojené prvky obchodování s lidmi. Prvním je činnost: nábor, přeprava, předání, ukrývání nebo přijetí osob. Druhým je prostředek: hrozba násilím nebo použití síly či jiných forem nátlaku, únos, podvod, klamání, zneužití moci nebo zranitelného postavení nebo poskytnutí či přijetí plateb nebo výhod za účelem dosažení souhlasu s tím, že jedna osoba ovládá druhou. Třetím je účel: vykořisťování. Ačkoli se Protokol o obchodování s lidmi nepokouší tento pojem definovat, jasně uvádí, že by měl zahrnovat minimálně vykořisťování prostitucí, jiné formy sexuálního vykořisťování, nucené práce nebo služby, otroctví nebo praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo odebírání orgánů.

Protokol o obchodování s lidmi je jedním z nejvíce ratifikovaných nástrojů OSN. Od jeho přijetí v roce 2000 téměř všechny státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, na jeho základě vypracovaly nové zákony proti obchodování s lidmi nebo v souladu s ním změnily staré zákony. Jako nástroj boje proti trestné činnosti je však slabý z hlediska závazků v oblasti lidských práv vůči obětem obchodování s lidmi. Doporučené zásady a pokyny pro lidská práva a obchodování s lidmi, které v roce 2002 vydal Vysoký komisař OSN pro lidská práva, však tuto mezeru zaplňují

„Protokol o obchodování s lidmi“ je poměrně slabý, ale slouží především jako velmi potřebný základ pro vypracování vnitrostátních právních předpisů.

NĚKTEŘÍ CHYBÍ

Šestnáct členských států OSN, v nichž nebyl ratifikován Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, z roku 2000, takže se na ně nevztahuje.

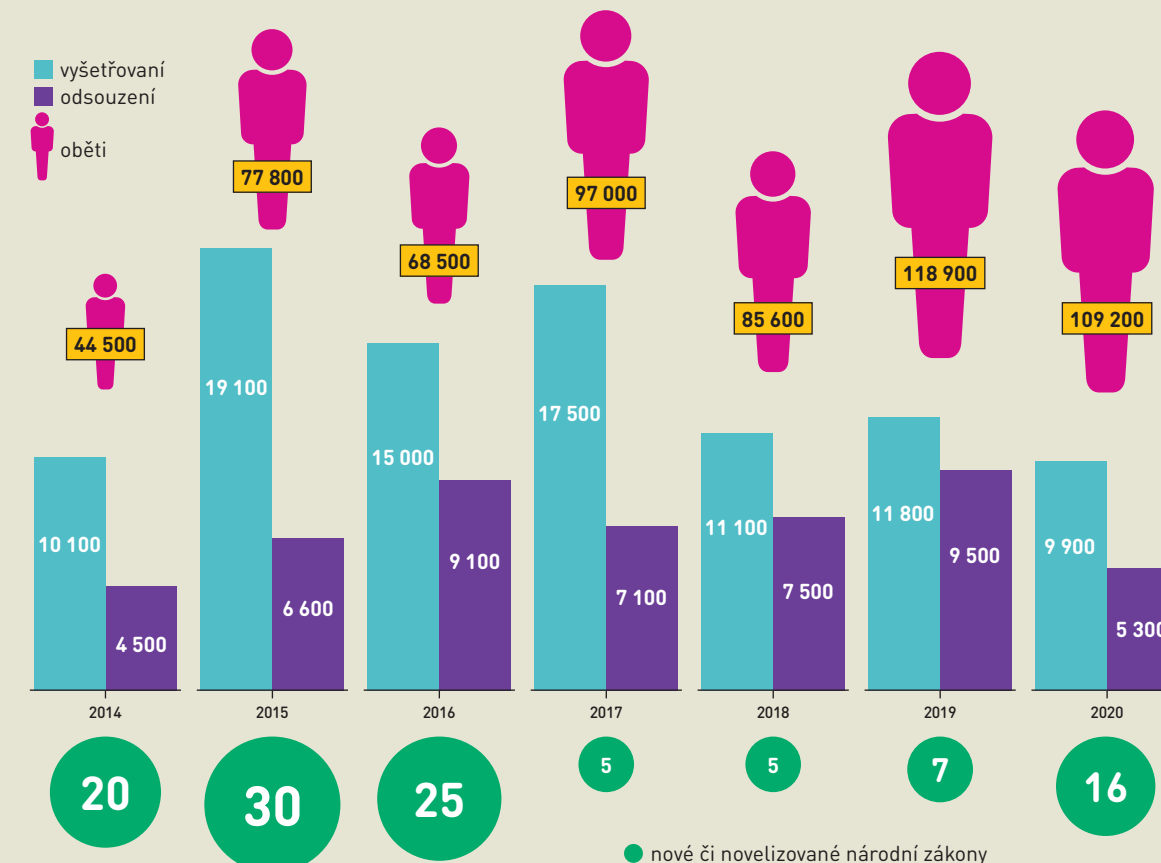

Status: October 2021

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / TIP: UNTOC

POSTUPY, OBĚTI A NOVÁ PRAVIDLA

Právní stránka boje proti obchodování s lidmi

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / TIP

a poskytují v tomto ohledu komplexní pokyny. Regionální nástroje pro boj proti obchodování s lidmi v Evropě a v regionu ASEAN, které jsou v součinnosti s Protokolem o obchodování s lidmi, mají rovněž silné mechanismy ochrany obětí.

V prvních letech po přijetí Úmluvy OSN se pozornost soustředila na obchodování se ženami a dětmi za účelem sexuálního vykořisťování. To se pomalu změnilo a státy se začaly zaměřovat na obchodování s pracovní silou. V roce 2014 to přimělo Mezinárodní organizaci práce aktualizovat Úmluvu č. 29 o nucené práci z roku 1930 a vydat soubor doplňujících doporučení, jak by měla být aktualizovaná Úmluva prováděna. Tyto dva nástroje navazují na Protokol o obchodování s lidmi, ale obsahují jasná opatření na podporu obětí, včetně odškodnění.

Protože Protokol o obchodování s lidmi nemá zabudovaný monitorovací mechanismus, přijala konference smluvních stran UNTOC v roce 2020 mechanismus pro přezkum provádění UNTOC. Jedná se o proces vzájemného hodnocení, jehož cílem je pomoci smluvním státům při účinném uplatňování nástrojů a pomoci jim identifikovat a zdůvodnit specifické potřeby technické pomoci. Pokud jde o Úmluvu Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, je za monitorování provádění odpovědná

Počet vyšetřování a odsouzení stagnuje.

Počet obětí rychle roste, zatímco dynamika legislativy slabne.

skupina expertů pro opatření proti obchodování s lidmi, známá jako GRETA.

V dnešním světě chybí specializované politiky a iniciativy pro boj proti modernímu otroctví. Dvě desetiletí intenzivního zapojení však jasně ukázala, že specializované politiky, i když budou dobře prováděny, nebudou schopny tento problém vyřešit. Realita v dnešním světě práce odporuje základnímu předpokladu, že nucená práce, obchodování s lidmi a moderní otroctví jsou výjimečné případy, a proto je lze vymýtit prostřednictvím trestněprávních opatření.

Vykořisťovatelské praktiky jsou totiž zakotveny v současném ekonomickém paradigmatu růstu a rozvoje, které upřednostňuje zisk před lidmi. Mezinárodní nástroj proti vykořisťování nestačí. Pro řešení vykořisťování je nutné zabývat se politikami, které vytvářejí nebo prohlubují zranitelnost velkého počtu lidí. Je třeba investovat čas a energii do rozsáhlé mobilizace a vzdělávání pracovníků, zejména těch, kteří vykonávají nejistou práci. A je nutné prosazovat politiku, která staví práva a blahobyt lidí do centra pozornosti. —

DĚTŠTÍ VOJÁCI

S VYMYTÝMI MOZKY, ZDROGOVANÍ A ZNÁSILNĚNÍ

Využívání dětí v ozbrojených bojích je formou moderního otroctví a obchodování s lidmi. Je to stejně závažný a výnosný mezinárodní zločin jako obchod se zbraněmi nebo drogami. Děti v desítkách zemí jsou nuceny bojovat nebo jsou jinak vykořisťovány vládami i povstalci – jako vojáci na frontě, pracovníci v táborech nebo sexuální otroci.

Mezinárodní definice obchodování s dětskými vojáky zahrnuje tři nezbytné prvky: souhlas, vykořisťování a pohyb v rámci země nebo přes hranice. Dětský voják je „obchodován“, pokud se jedná o nucený nábor nebo pokud se nejedná o skutečný dobrovolný nábor, pokud je nábor proveden bez informovaného souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců a pokud dotyčná osoba nebyla plně informována o povinnostech spojených s vojenskou službou. Využívání dětských vojáků je formou moderního otroctví, protože úkony, které se od dětského vojáka vyžadují, jsou natolik nebezpečné, že zasahují do základního lidského práva dítěte na vzdělání, zdraví a rozvoj.

Využívání dětí jako vojáků je v Úmluvě o nejhorších formách dětské práce přijaté Mezinárodní organizací prá-

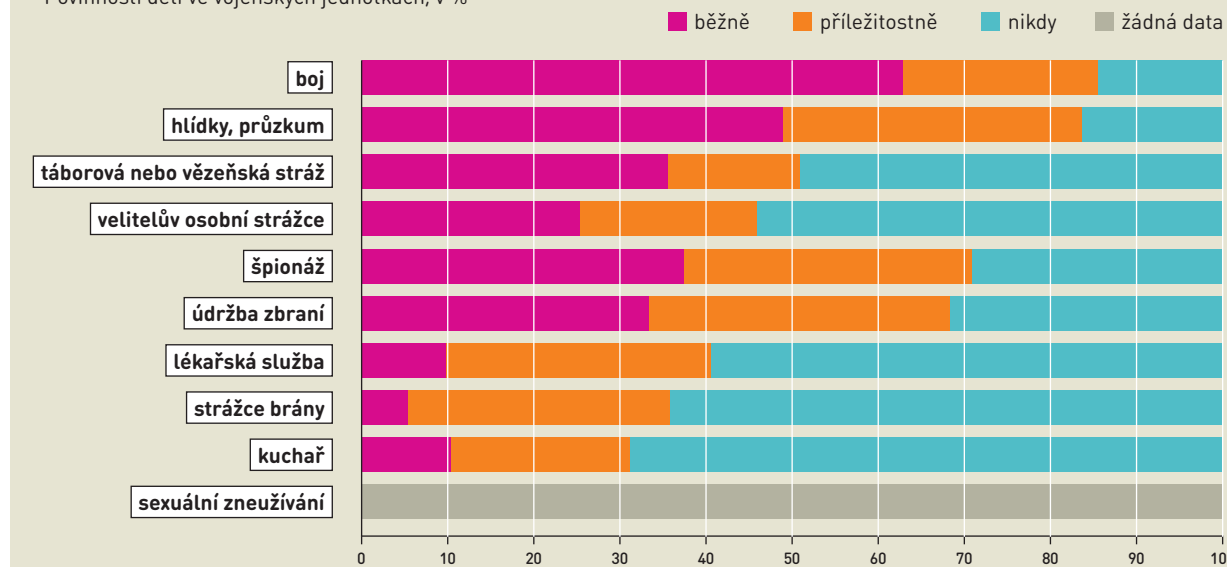
ce v roce 1999 uvedeno jako „jedna z nejhorších forem dětské práce.“ Obchodování s dětskými vojáky přímo souvisí se sexuální násilím a vykořisťováním ze strany dospělých nadřízených. Velmi často jsou děti unášeny z jednoho místa na druhé (z domova do tábora, kde jsou vycvičeny, a poté do bojové oblasti). K tomu, aby se děti staly obětí obchodování s lidmi, však není nutné, aby skutečně překročily hranice. Pokud jsou přesunuty v rámci své země a nuceny k vykořisťující práci, jako je nebezpečný ozbrojený boj, jedná se o obchodování s dětmi. Využívání dětských vojáků je obzvláště rozšířené v rozvojových zemích, kde je běžná politická, ekonomická a sociální nestabilita a kde přibližně polovina obyvatelstva ještě není plnoletá. Zvláště ohrožené jsou děti, které byly vysídleny a zbídačeny válkou nebo občanskými nepokoji. Na konci roku 2019 bylo na celém světě nuceně vysídleno téměř 33 milionů dětí. Během občanské války, která v Sierra Leone trvala 17 let, bylo vysídleno více než milion dětí a 25 000 dětí (některým bylo pouhých šest let) bylo odvečeno a donuceno stát se členy ozbrojených skupin.

OSN odhaduje, že 10 000 z nich bylo využito jako dětské vojáky. Verbování dětí do ozbrojených konfliktů si vyžádalo životy více než 2 milionů dětí, více než 6 milionů jich

Velitelé většinou nařizují dětským vojákům pod svým velením, aby plnili životu nebezpečné úkoly.

V ARMÁDĚ, MILICI NEBO OZBROJENÉ SKUPINĚ.

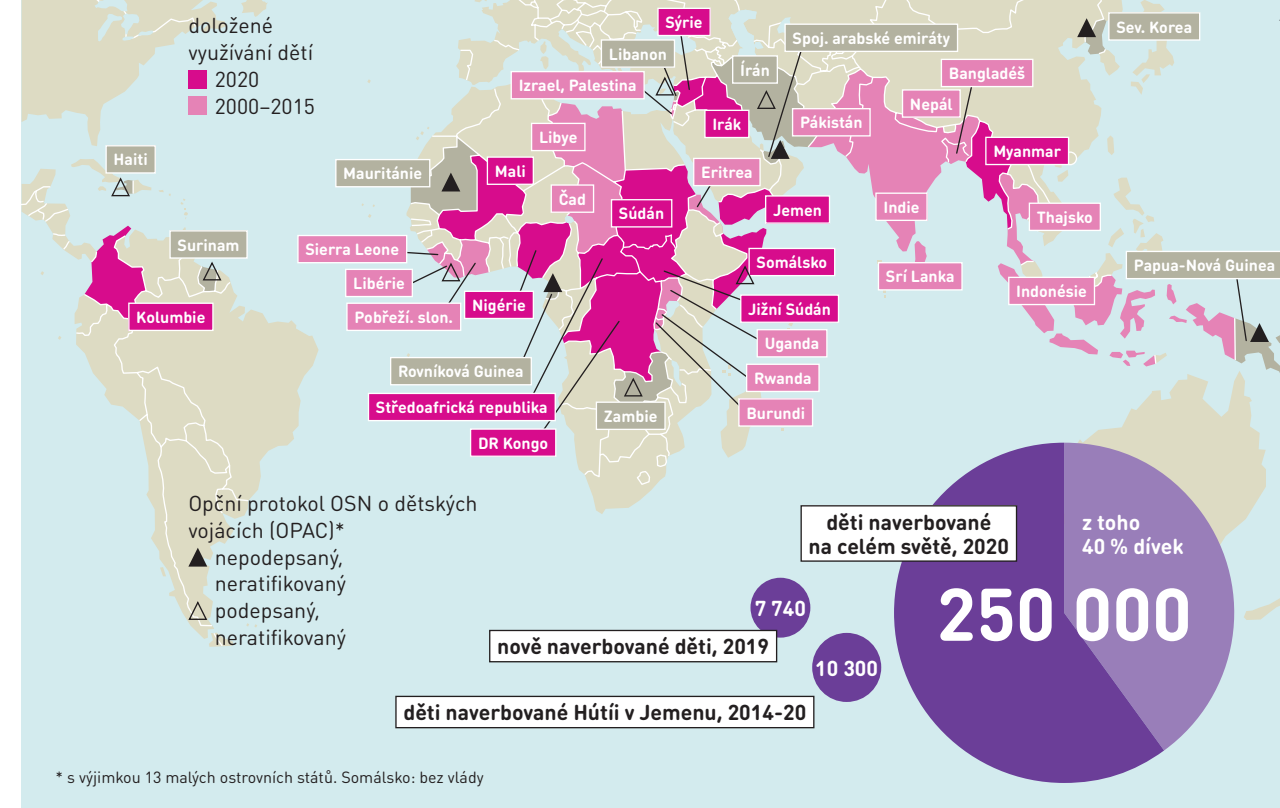
Povinnosti dětí ve vojenských jednotkách, v %

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / AIT

VÁLKY S DĚTI

Používání nezletilých ve vojenských jednotkách, zejména v nepravděpodobných jednotkách a bez státní ochrany

bylo zmrzačeno nebo trvale postiženo, 1 milion osiřelo, 10 milionů utrpělo vážné psychické trauma a 12 milionů se stalo uprchlíky.

Dětské vojáky jsou denně vystaveni nelidským krutostem. Často jsou unášeni z vlastních domovů, mučeni, indoktrinováni brutalitou, jsou jim nuceny psychoaktivní drogy, vyhrožují jim smrtí nebo useknutím končetiny, pokud nebudou bojovat, jsou nuceni vrátit se do vlastní vesnice, aby byli svědky smrti nebo zohavení členů vlastní rodiny nebo se na nich podíleli, musí zabít přátele, kteří neposlouchají velitele, a jsou nuceni přihlížet trestání jiných dětských vojáků, kteří se pokusí o útěk.

Dětským vojákům je důkladně, a tak dlouho vymýván mozek, dokud se jejich etika a morální hodnoty nezvrhnou natolik, že věří, že páchat zlo je dobré. Jsou tak dlouho konfrontováni se zvěrstvami nebo jsou nuceni je sami páchat, že už nic necítí. Někteří, co se pokusí o útěk, jsou údajně zaživa uvařeni a ostatní dětské vojáky jsou pak nuceni jíst lidské maso. Jejich velitelé udržují děti v poslušnosti častým bitím a vyhrožováním smrtí nebo odplatou vůči jejich rodinným příslušníkům.

Unášeny jsou i mladé dívky, které v některých zemích tvoří až 40 % ozbrojených skupin. V Salvadoru, Etiopii a Ugandě tvoří téměř třetinu dětských vojáků mladé dívky, které jsou zotročovány, předávány vojenským velitelům jako „manželky“ nebo domácí služebné a denně vy-

Nejúčinnějším způsobem, jak zabránit využívání dětí v konfliktech vedených armádou, je dostat konflikt pod civilní kontrolu – v některých případech je to proveditelné řešení.

stavovány sexuálnímu násilí. Dětské vojačky jsou během konfliktů často využívány jako domácí služebné a sexuální otrokyně. Ty, které se nakazí virem HIV, obvykle nejsou léčeny a ty, které otěhotní, jsou často nuceny dítě porodit. V 90. letech 20. století se „manželkám“ Armády božího odporu, které byly soustředěny v táboře Jabelein v jižním Súdánu, narodilo více než 800 dětí.

Děti, které jsou vychovávány k nebojácnosti nebo které jsou nadopovány drogami, se stávají nebezpečnými zabijáky. Bezmocné a opuštěné děti jsou vybavovány malými lehkými zbraněmi a brutálně indoktrinovány k tomu, že páchání zvěrstev je ctnost. Tyto děti jsou oběťmi nelidského vymývání mozku a nemilosrdného bojového výcviku, který je nutí roboticky plnit rozkazy a zabíjet nevinné oběti – jen aby zůstaly naživu. —

PŘEPŠÁNÍ MEZINÁRODNÍCH PRAVIDEL

Změna mezinárodního práva je důležitým způsobem boje proti otroctví a nucené práci. Přesvědčit vlády, aby tak učinily, však trvá velmi, velmi dlouho. A změna pravidel sama o sobě problém neodstraní. Sto let po první úmluvě Mezinárodní organizace práce proti nucené práci se tento problém stále týká milionů lidí na celém světě.

Mezinárodní organizace práce (ILO) se od 20. let 20. století zabývá problematikou moderního otroctví v rámci svého úsilí v boji proti nucené práci. Úmluva č. 29 definuje nucenou nebo povinnou práci jako „každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůžkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně“. Tato definice je široce používaná, ale nevyhovující, protože slovo „dob-

rovolně“ je nejednoznačné jak z právního hlediska, tak z hlediska pracovníků a zaměstnavatelů. Téměř o sto let později se v preambuli protokolu k této Úmluvě, přijatého v roce 2014, zmiňuje „rostoucí mezinárodní znepokojení“, vyvolané přetrvávajícím moderním otroctvím, které na sebe bere nové formy.

Otázka „moderního otroctví“ se poprvé objevila v souvislosti s kolonialismem. V roce 1926 přijala Společnost národů úmluvu o zrušení otroctví, ale otázka nucené práce, která se dotýkala hospodářských zájmů imperiálních mocností, byla přenesena na ILO. Po dlouhých a kontroverzních diskusích přijala ILO Úmluvu č. 29, jejímž cílem bylo zrušit využívání nucené práce, respektive regulovat práci místních obyvatel v koloniích. Odborníci, kteří text vypracovali – většina z nich byli koloniální úředníci – považovali zrušení nucené práce za součást úsilí o modernizaci hospodářství a společnosti svých kolonií.

Úmluva č. 29 podporuje koncept námezdní práce, při které by pracovní smlouva podepsaná zaměstnancem a zaměstnavatelem v rámci trhu práce představovala podmínku svobodné práce. Od 19. století však různí liberální a socialističtí reformátoři zdůrazňovali, že skutečná svoboda zaměstnanců závisí na garanci kolektivních sociálních práv a že právě odborová práva umožňují zaměstnancům dosáhnout při uzavírání pracovní smlouvy vyrovnanějšího poměru sil se zaměstnavateli.

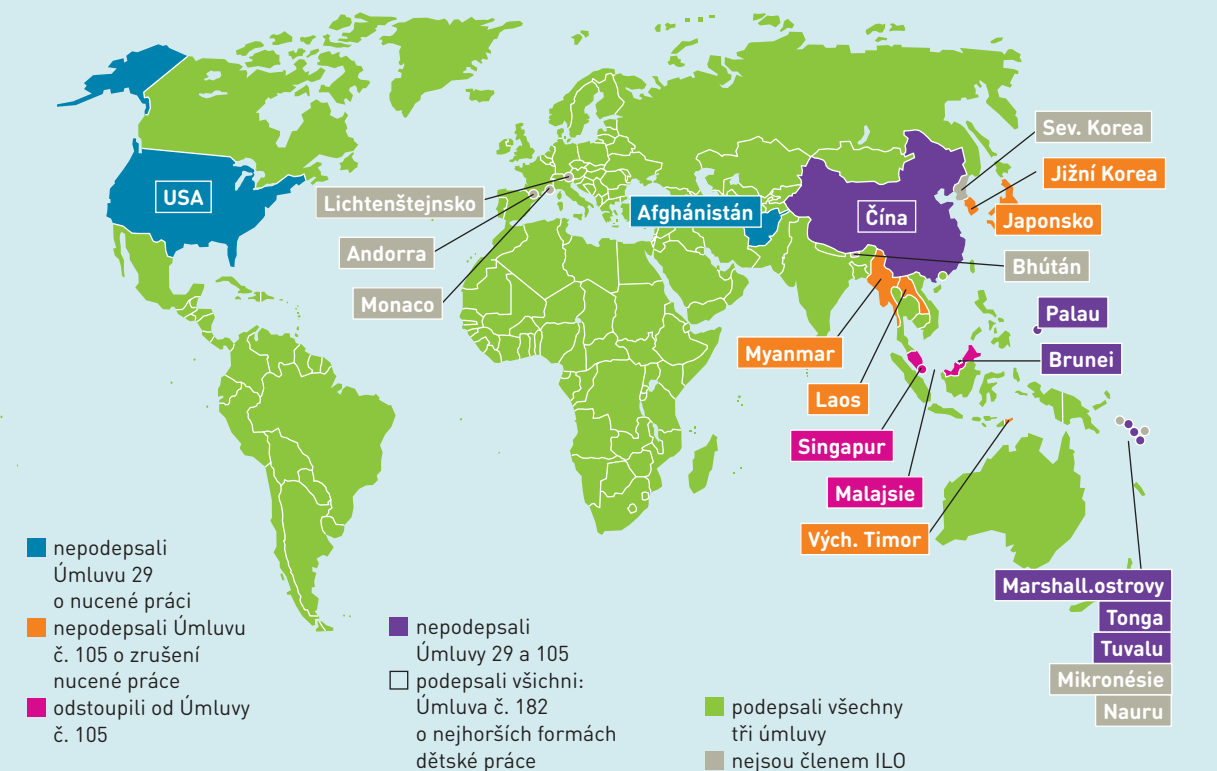
Mezinárodní úmluvy vypracované a podporované ILO (Úmluva č. 29, následovaná Úmluvami č. 64 a 65 o zaměstnávání domorodých pracovníků, obě zrušené až v roce 2018) sloužily k osvobození práce tím, že pro ni vytvořily rámec. Napětí mezi zárukou individuální svobody pracovníka a kolektivním rámcem, který jediný může tuto svobodu zajistit, je kamenem úrazu v otázce nucené práce, jak se o ní diskutuje na půdě ILO.

Na debatu o „svobodné práci“ navázala v druhé polovině 40. let debata o nucené práci. V norimberském procesu byl nacistický vůdce Fritz Sauckel odsouzen k trestu smrti za to, že organizoval masové využívání otroctvé práce. Politický nebo státní nátlak byl tehdy považován za nezbytný, ne-li jediný zdroj nucené práce. Předmětem diskusí se staly pracovní tábory komunistických režimů a obecně využívání nucené práce jako nástroje politické represe. Během studené války se otázka nucených prací

Poslanci, kteří sami zaměstnávají pomocníky v domácnosti, se zdráhají hlasovat pro větší ochranu a větší práva pro domácí služebníky.

SEDÍ S RUKAMA V KLÍNĚ

Členové Mezinárodní organizace práce (ILO), kteří nejsou signatáři tří základních úmluv proti obchodování s lidmi a nucené práci.

stala politickou zbraní, která byla používána především k odsouzení závažného porušování svobod komunistickými vládami ve východní Evropě a Číně.

Diskuse o Úmluvě č. 105 o zrušení nucené práce, přijaté v roce 1957, však umožnily nahlížet na tuto problematiku širěji než jen v rámci pracovních táborů, na které ji chtěli američtí představitelé omezit. Obhájců utlačovaných skupin v koloniálních nebo postkoloniálních společnostech spolu se zástupci dělníků z jihu Spojených států zdůrazňovali, že i když se veřejné orgány neuchylují k nuceným pracím, nezaručuje to svobodu pro dělníky. Poukazovali na to, že některé sociálně znevýhodněné skupiny obyvatelstva se ve skutečnosti nemohou svobodně rozhodovat o způsobu využití své pracovní síly. To je stále případ mnoha neformálních pracovníků v Asii nebo specifických skupin, jako jsou lidé, kteří jsou zadluženi, což je běžné v Latinské Americe. Na žádost odborových organizací a zástupců socialistických vlád se Úmluva č. 105 z roku 1957 nakonec vztahovala, i když v omezené míře, i na některé druhy nucených prací, které ukládají soukromí zaměstnavatelé.

Dvě úmluvy, o nichž se zde hovoří, patří mezi osm základních úmluv přijatých ILO. Přesto v roce 2017 tato organizace stále evidovala 25 milionů nuceně pracujících: 5 milionů obětí sexuálního otroctví, 4 miliony lidí vystavených represivní veřejné politice a 16 milionů lidí vyko-

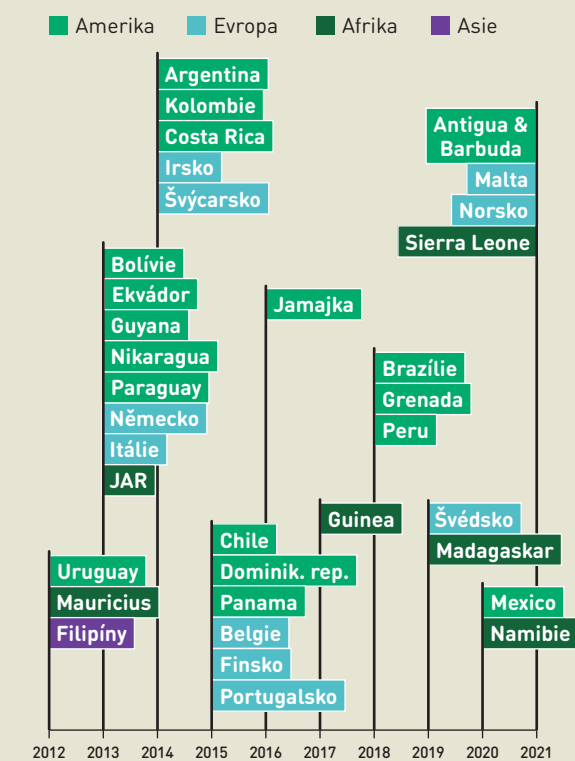
Některé země nepodepsaly ani nejdůležitější úmluvy ILO proti otroctví – nejsou ochotny se „podřít“ mezinárodním normám.

řisťovaných soukromými zaměstnavateli. Více než polovinu (58 %) těchto otroků tvořily ženy nebo děti, které jsou kvůli tomu, že jsou nejvíce omezeny ve svých právech, nadále zranitelné vykořisťováním.

Úmluva č. 189 o pracovních v cizí domácnosti, přijatá v roce 2011, je částečnou reakcí na specifickou formu moderního otroctví, která postihuje zejména ženy. Jejím cílem je regulovat činnost těchto izolovaných pracovníků, často migrantek, které jsou mnohdy vystaveny ponižujícím pracovním podmínkám a zacházení. Nic však nezaručuje, že státy úmluvu ratifikují – v roce 2021 tak učinilo pouze 35 států – nebo že ji skutečně uvedou v platnost. Bude to především mobilizace samotných pracovníků v cizí domácnosti, která promění úmluvu č. 189 v nástroj boje proti modernímu otroctví. —

POMALÝ ZÁVOD

Signatáři Úmluvy ILO o pracovních v cizí domácnosti z roku 2011

BOJ ZA TO, CO JE SPRÁVNÉ

Otroctví bylo od pradávna akceptovanou součástí života. To se začalo měnit až v 18. století, kdy si několik morálních filosofů uvědomilo, že není ani přirozené, ani spravedlivé. Hnutí za lidská práva, jehož byli průkopníky, dosáhlo toho, že společnosti po celém světě přestaly považovat otroctví za normální a začaly jej vnímat jako znevážení všeobecných svobod.

Otroctví lze vysledovat v mnoha nejstarších civilizacích světa, od starověkého Egypta, Řecka a Říma až po aztéckou a mayskou říši. Ale veřejné úsilí o ukončení otroctví ve všech jeho formách se rozvíjelo mnohem pomaleji. Po tisíciletí společnosti otroctví mlčky nebo otevřeně schvalovaly a řada filozofů, mezi nimi Aristoteles a Platón, ospravedlňovala jeho existenci tvrzením, že „někteří jsou již od okamžiku svého zrození předurčeni k poddanství, jiní k vládě.“ Na počátku 18. století se začalo prosazovat nové morální smýšlení, zejména na Západě, kde mnozí křesťané přijali ideologický posun od přijímání otroctví jako důsledku hříchu k jeho vnímání jako nemorální a nelidské praxe, která musí skončit. Ukázalo se, že to bude mít hluboký dopad na budoucnost otroctví na celém světě.

Ve Spojených státech a Velké Británii, když se začala vynořovat svědeckví o hrůzách transatlantického obchodu s otroky, se řada kvakerů postavila proti otrokářství. Toto moralistické hnutí, které začalo koncem 17. století

v Pensylvánii, lze považovat za první skutečnou akci občanské společnosti, jejímž cílem bylo skoncovat s touto institucí. Občanská společnost, která je do značné míry definována jako společenství občanů spojených společnými zájmy a kolektivní aktivitou, je vedena lidmi, nikoliv podnikatelskými nebo státními subjekty, a její vliv na politiku může být významný. Po roce 1783, kdy kvakeri vydali první petici proti otroctví adresovanou britskému parlamentu, se pomalu začaly přepisovat osudy milionů otroků na celém světě. V roce 1807 Británie díky důslednému lobbingu a politickému tlaku kvakerů zrušila obchod s otroky v rámci svých kolonií, což vyvolalo dominový efekt v Latinské Americe, jižní Asii, Africe a samozřejmě i v USA. Vytvořením Organizace spojených národů v roce 1945 a vyhlášením Všeobecné deklarace lidských práv v roce 1948 bylo celosvětově otroctví prohlášeno za nezákonné a nemorální – tento názor byl široce akceptován a formulován v národních zákonech.

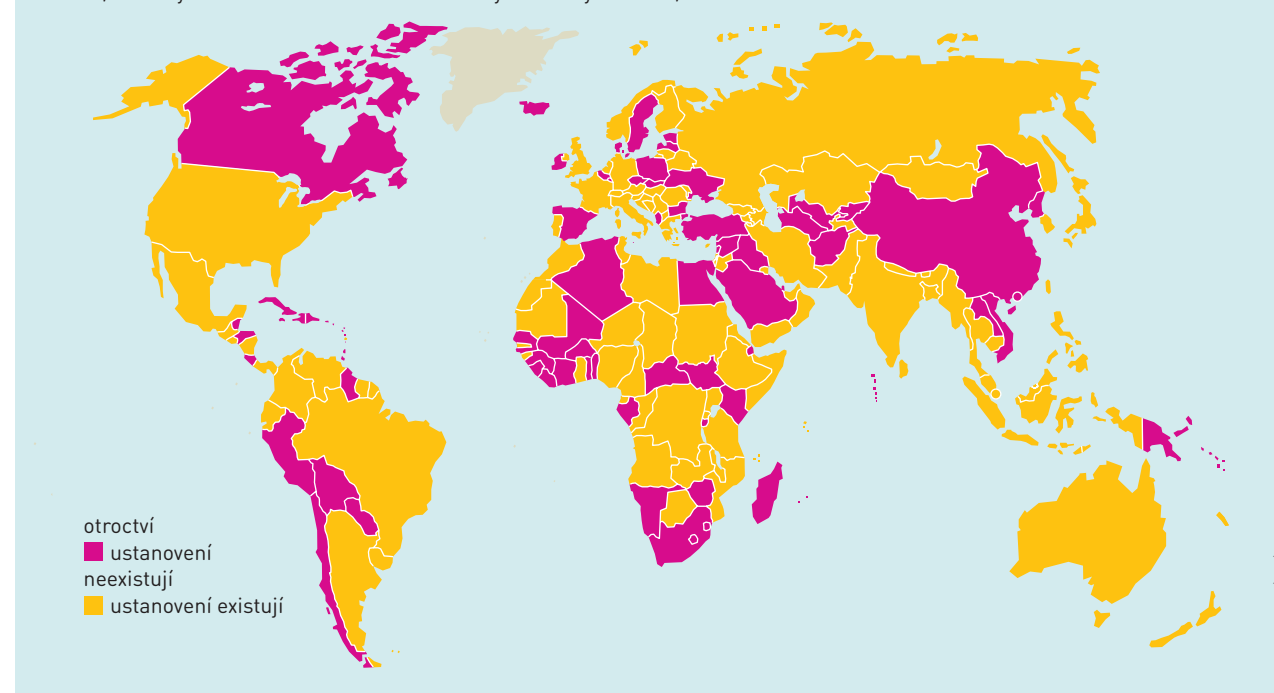
Proč otroctví stále existuje a proč se týká tolika lidí, to jsou dnes otázky, které stojí za pokračujícím bojem občanské společnosti za jeho definitivní ukončení. Ve své podstatě otrokářství vzkvétá v místech, kde je slabý právní stát a kde se rozmáhá korupce, říká Jasmine O'Connor, výkonná ředitelka Anti-Slavery International, nejstarší organizace pro lidská práva na světě, kterou v 19. století založili britští kvakeri s cílem zrušit obchod s otroky.

V současné době se mezi aktéry občanské společnosti bojující proti otroctví řadí nejen náboženské skupiny. Ať už se jedná o nevládní organizace, odborové svazy, kolektivy hájící práva žen nebo lidi, kteří sami přežili otroctví, všichni tito aktéři hrají klíčovou roli při pohánění vlád a firem k odpovědnosti, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni. Občanská společnost má obrovskou zásluhu na pozitivních změnách, od bojkotu zboží vyrobeného otroky po navrhování politik proti otroctví a od lobbování u vlád za kriminalizaci a vymýcení otroctví po poskytování služeb na pomoc přeživším. V Nepálu pomohla občanská společnost komunitám zemědělských otroků získat přístup k přerozdělené půdě a příspěvkům na živobytí. V Nigeru byla praxe nucení žen do sexuálního otroctví jako „páté manželky“ zakázána poté, co nevládní organizace podpořily jednu z obětí. V Mauritánii se díky pomoci občanské společnosti podařilo, že dva bratři, kteří se narodili jako otroci, uprchli a poté úspěšně žalovali svého otrokáře, což bylo vůbec první stíhání tohoto druhu v této africké zemi.

Postavení otroctví mimo zákon je dobrá věc. Samotné zákony však nestačí: o odstranění otroctví se musí aktivně zasazovat lidskoprávní organizace.

ZAKÁZANÉ, ALE NE TRETNÉ

Země, ve kterých vlastnictví lidí není samostatným trestným činem, 2020

Stejně jako ve starověkém Římě je i dnes otroctví velkým byznysem; rozdíl je dnes podle Jasmine O'Connor v tom, že díky neustálému lobbování občanské společnosti stále více začínajících firem mění své podnikatelské postupy tak, aby se věnovaly „společenskému dobru“, a ne aby za každou cenu vytvářely zisk. K nejvýznamnější změně došlo v dodavatelských řetězcích, kde může otroctví nekontrolovaně přetrvávat. Některé vlády, například ve Velké Británii, nyní vyžadují, aby větší podniky prokázaly, že ve svých dodavatelských řetězcích podnikají kroky k prevenci otroctví. Menší společnosti v módním průmyslu jsou známy tím, že získávají prostředky z crowdfundingu, aby mohly vyrábět oblečení šetrně k životnímu prostředí a bez otroctví. Podle Jasmine O'Connor je nakonec úkolem občanské společnosti vědět, kdy účinně vyzývat vlády a firmy, aby se více snažily bojovat proti otroctví, a kdy spolupracovat a pomáhat jim k větší efektivitě.

Dosáhnout této rovnováhy není vždy snadné. Často chybí partnerství mezi různými skupinami občanské společnosti, jejich celková účinnost je oslabena nedostatečným financováním, nedostatečnými zdroji a špatnou koordinací, říká odborník na otroctví Siddharth Kara z Harvard Kennedy School of Government. Vzhledem k tomu, že subjekty občanské společnosti mezi sebou soutěží o malé množství dárcovských zdrojů, nedaří se jim poskytovat odpovídající ochranu přeživším nebo posílit jejich postavení, což ovlivňuje vedení hnutí proti otroctví jako celek, říká Siddharth Kara. Dochází k závěru,

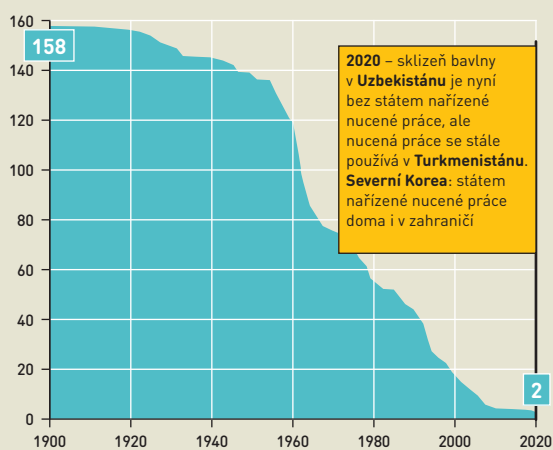
Bojkot jako zbraň – tlak aktivistických organizací na odběratele bavlny a textilní firmy pomohl ukončit využívání nucené práce v Uzbekistánu.

V mnoha částech světa není otroctví samo o sobě trestným činem. Pachatelé mohou být stíháni pouze za porušení jiných zákonů.

že pokud má být tato praxe někdy nadobro vymýcena, musí vlády, dobročinné nadace a firmy více investovat do hnutí proti otroctví a financovat výzkum v oblastech, kde jsou peníze nejvíce potřeba.

VÍTANÝ POKLES

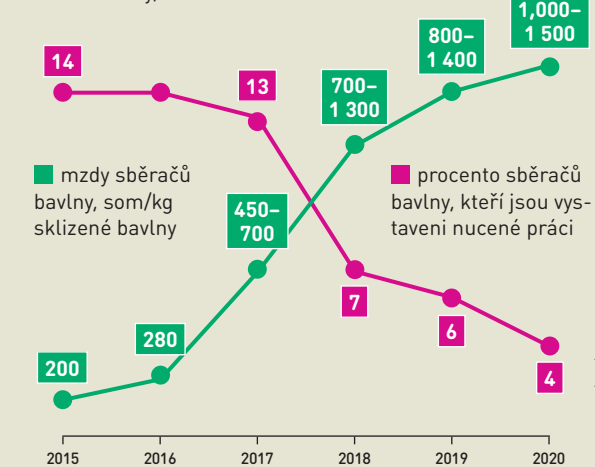
Počet zemí, ve kterých jsou formy moderního otroctví stále legální

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / GAPMINDER

MZDY, NE BIČE

Pokles nucených prací při státní sklizni bavlny, Uzbekistán

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / ILO

ZÁKONY POUZE NA PAPIŘE

Otroctví má v mauritánské společnosti hluboké kořeny. Mnoho lidí, kteří se narodili jako otroci a byli tom vychovávaní od útlého věku, si ani neuvědomuje, že je možný jiný život. Mauritánská vláda zakázala otroctví na papíře, ale v praxi proti němu bojuje jen málo.

Mauritánie je domovem jednoho z největších otrokářských systémů na světě. Přestože bylo v roce 1981 oficiálně zrušeno a v roce 2007 kriminalizováno, praxe stále pokračuje. Z otročení Mauritánců, převážně černoši, jsou dnes obětmi zneužívání, psychologické manipulace, sexuálního násilí, nuceného hladovění a mučení.

Kořeny dnešního systému otroctví lze vysledovat až k příchodu Berberů světlé pleti v 8. století a arabských Maurů v 11. století. Po dobytí regionu vytvořili hierarchický kastovní systém, který otročoval domorodé Haratince tmavé pleti a další afro-mauritánské skupiny. V současné době je Mauritánie podle Globálního indexu otroctví šestou zemí na světě s nejvyšším výskytem otroctví s 21,4 obětmi na 1 000 obyvatel. Uvádí se, že přibližně 90 000 Mauritánců je z otročeno, i když skutečný počet je pravděpodobně mnohem vyšší.

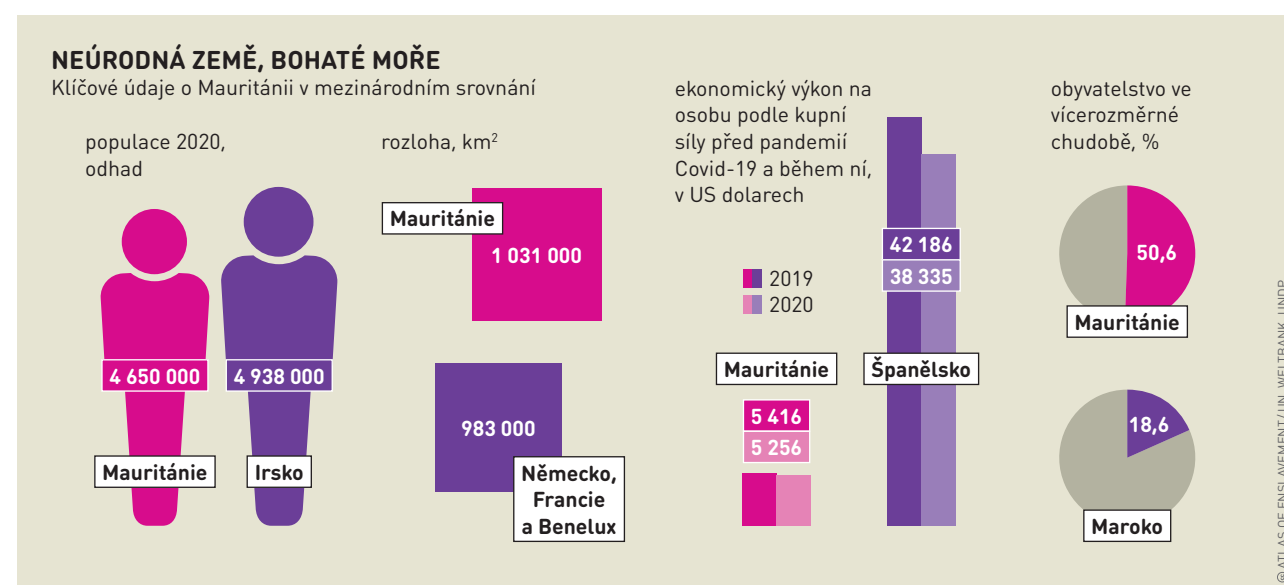
Tento systém je založen na rodové linii nebo na tradičním otroctví, kdy otrok je majetkem svého pána, což znamená, že status otroka se dědí z generace na generaci. Na rozdíl od historického západního otroctví se mauritánské oběti neprodávají nebo nevyměňují. Místo toho je jejich pánové darují při slavnostních příležitostech, aby pro příjemce prováděli domácí a manuální práce.

Někteří z otročených lidí žijí samostatně v takzvaných vesnicích adwaba. Zde obdělávají půdu pro své pány, kteří je navštěvují pouze kvůli sklizni. Život v těchto vesnicích je poznamenán hladem a chudobou; tajné vyšetřování CNN v roce 2012 zjistilo, že děti kvůli hladu jedí písek ze země.

Arabsko-berberští páni, kteří považují z otročení za normální, se svými otroky soustavně špatně zacházejí. Z násilího násilí, nuceného těhotenství a potraty, uškádání končetin a vraždy dětí jsou běžné. Mnoho z otročených Mauritánců se narodilo v důsledku znásilnění žen otrokáři. Navzdory těmto traumatickým zážitkům otrokáři neustaví fyzické zábrany, aby obětem zabránili v útěku; kvůli náboženské manipulaci jsou pokusy o útěk vzácné.

Z otročení Mauritánců obvykle nemohou pochopit svou potenciální svobodu kvůli hluboce zakořeněným hodnotám kastovního založení na náboženství. Od narození jsou vychováni k islámu a učí se, že jejich ráj je spjat s jejich pánem – což je narativ podporovaný mnoha náboženskými vůdci. Většina současných mezinárodních islámských učenců se naopak shoduje na tom, že islám odsuzuje otročování jiných muslimů. Pod záminkou islámu jsou obětem vymývány mozky a jsou nuceny k přijetí svého útlu. Z otročení jedinci pracují v kulturně a geograficky izolovaném prostředí bez přístupu ke vzdělání. Proto jim chybí informace o lidských právech nebo jiných výkladech jejich náboženství.

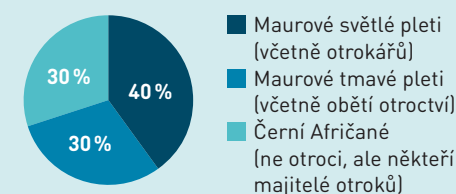
Pouze těžba železné rudy a intenzivní pobřežní rybolov přináší Mauritánii tolik potřebnou zahraniční měnu.

ODHADOVANÉ OTROCTVÍ

Etnické a sociální vztahy v mauritánské společnosti

etnické složení,
Encyclopaedia Britannica, 2003

status související s otroctvím v 10 vesnicích ve venkovské oblasti Achram-Diouk ve střední Mauritánii, U.-P. Ruf, 1997

250–300 000 Scientific American, 2002

591 000 BBC, 2008

657 000 Max Fisher, 2010

43 000 Globální index otroctví, 2016

90 000 Globální index otroctví, 2018

Údaje o rozsahu otroctví v Mauritánii se značně liší v důsledku měnících se metod evidence a odhadů v průběhu času.

Afrika

Mauritánie

oblast obývaná černými Afričany

Wolof Haalpulaar'en Fulani

Fulani Soninke

Bambara Soninke

Senegal Mali

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / FEB. RUF, MEDIENBERICHT, USI

Společenská a náboženská hierarchie přesahuje rámec explicitního otroctví a řadí všechny Mauritánce tmavé pleti do kasty otroků. Svobodní Haratinci a Afro-mauritánci, kteří jsou určeni na „špinavou“ práci, mají omezený přístup k potravinám, čisté vodě, vzdělání, zdravotní péči a příjmu. To vytváří zbídačené prostředí, které mnozí považují za horší než z otročení.

Vláda tento systém aktivně udržuje. Globální index otroctví ji hodnotí známkou „C“, což je jedna z nejhorších známek, pokud jde o reakci na otroctví. Vládní úředníci vyvracejí veškerá tvrzení, že otroctví stále existuje, a chválí se za jeho vymýcení. Většina lidskoprávních organizací a mezinárodních zpravodajských zdrojů však naznačuje, že počet obětí otroctví v zemi je silně podhodnocen. Mezinárodním novinářům je bráněno psát o otroctví a často musí do Mauritánie vstupovat pod falešnými záminkami, aby mohli provádět tajná vyšetřování. Novináři, kteří jsou přistiženi, jsou okamžitě zatčeni nebo vyhoštěni.

Vláda pokračuje v podnikání různých opatření proti aktivistům bojujícím proti otroctví. Od roku 2007, kdy bylo otroctví postaveno mimo zákon, bylo zatčeno více aktivistů než otrokářů. V letech 2007 až 2015 byl za otročování shledán vinným pouze jeden člověk: majitel otroků, který byl odsouzen k 6 měsícům vězení. Stejný trest dostali tři aktivisté, kteří na případ upozornili.

V roce 2015 přijala Mauritánie zákon, který prohlašuje otroctví za zločin proti lidskosti. Stanovil tresty v rozmezí

Vysoký podíl otrokyň byl důsledkem konce trhů s otroky. Nové otroky bylo možné získat pouze tak, že se otrokyni narodilo dítě.

10–20 let a umožnil třetím stranám podat žalobu jménem obětí. Nicméně národní aktivistické skupiny, jako je SOS Esclave a Initiative for the Resurgence of the Abolitionist Movement (Iniciativa za obnovu abolicionistického hnutí, IRA), uvádějí, že policie a soudní systém tento zákon neuplatňují. Významní aktivisté jsou nadále zatýkáni. V roce 2016 bylo 13 členů IRA odsouzeno až k 15 letům vězení za účast na protestu – aktivisté toto obvinění popírají.

K malému pokroku došlo díky důsledné aktivitě a mezinárodnímu tlaku. Aktivisté usilují o pozornost médií, pořádají protesty, pomáhají obětem otroctví při útěku a obracejí se na soudy. Skutečnou změnu však musí přinést zásadní změna politické, právní a náboženské struktury Mauritánie. Do té doby budou černí Mauritánci nadále trpět. —

VŮBEC ŽÁDNÉ ZÁKONY

V některých částech Mali se o osudu některých občanů rozhoduje ještě před jejich narozením. Děti narozené otrokyním jsou samy předurčeny k tomu, aby se staly otroky. Společnost je rozvrstvena do kast, přičemž otroci jsou na jejím dně.

Řešení otázky otroctví v dnešním Mali musí začít identifikací situací, kdy jsou lidé vykořisťováni, aniž by měli možnost se proti své situaci postavit nebo z ní uniknout. Naffet Keita, výzkumník z univerzity v Bamaku, uvádí pro Mali počet 300 000 otroků, ale tvrdí, že tento počet dosahuje 850 000, pokud se započítají i jejich potomci a osvobození otroci.

Otroctví má v Mali historii trvající staletí. Na svém vrcholu ve 14. století zahrnovala Malijská říše nejen velkou část dnešního Mali, ale také celou Gambii, Guineu, Mauritánii a Senegal nebo jejich části. Její zakladatel, císař Sundiata Keita (1190-1255), se ve 13. století pokusil upravit otázku otroctví prostřednictvím Mandenské charty. To odráží dlouhodobou povahu této praxe v západní Africe.

Otroctví vzniklo v několika částech dnešního Mali. Etnolog Yaya Sy analyzoval případ „vnitřního“ otroctví na západě země, v oblasti, kterou obývá etnická skupina Soninkové. Domnívá se, že otroctví v této oblasti vzniklo již před prvními kontakty mezi západní Afrikou a arabsko-muslimským světem v 7. až 11. století. Antropolog Gilles Holder popisuje „otrokářskou společnost“ ve

středovýchodní části země mezi Samany, kteří se usadili v oblasti Dogonů v centrálním Mali mezi 15. a 18. stoletím. Antropolog Jean Bazin identifikoval existenci dvou kategorií otroků v království Ségou, které vzniklo v 18. století na části území dnešního Mali: otroci patřící ke komunitě (tzv. forobajon), kteří vstupovali do armády, a otroci určení k domácím pracím.

Rozvoj trojstranného obchodu s otroky, průmyslovým zbožím a cukrem přes Atlantik, který trval až do 19. století, pomohl udržet určitou míru legitimacy otroctví jako instituce. Teprve výnos koloniální správy z 12. prosince 1905 otroctví ve francouzské západní Africe oficiálně zrušil. V malijské ústavě se nyní uvádí, že „lidská osoba je posvátná a nedotknutelná“ a že „každý člověk má právo na život, svobodu, bezpečnost a osobní integritu“ (článek 1). Tento text dodává, že „všichni Malijsci se rodí a zůstávají svobodní a rovní v právech a povinnostech“ (článek 2). Přesto řada odborníků, zvláště zpravodajů OSN, akademiků a organizací občanské společnosti odzuzuje dodnes přetrvávající otroctví založené na původu.

Navzdory zásadě rovnosti mezi občany stanovené ústavou v Mali přetrvává otroctví mezi některými etnickými skupinami, protože společnost je rozdělena do hierarchických kategorií, které jsou považovány za homogenní. Mezi skupiny, které praktikují toto sociální rozvrstvení, patří Soninkové, Malinkové a Peulové dělící se na šlechtu, řemeslníky, grioty a otroky. Slova používaná k označení otroků se u jednotlivých skupin liší. Například mezi Tuaregy se třída otroků nazývá „Bella“, zatímco mezi Bambarý „Dyons“. Soninkové nazývají otroky „Komo“. Tyto skupiny se dále dělí podle přiděleného úkolu a postavení příslušného pána, ke kterému patří.

Tato forma otroctví, která je dnes organizována v rámci etnických skupin, je v podstatě založena na původu. Naffet Keita uvádí, že status otroka se přenáší z matky na dítě. Yaya Sy a Claude Meillassoux o tom hovoří jako o pravidle „matčiny nohy“, kterému podléhá každý otrok po narození. V praxi jsou otroci pověřováni podřadnými úkoly, jako je služba při svatebních nebo křestních obřadech. Není jim dovoleno uzavírat sňatky se šlechtici nebo jejich potomky. Nesmějí se ucházet o politické funkce a nesmějí vést modlitby. V některých etnických skupinách navíc může to, že se někdo snaží zpochybnit svůj status, vést k zastrasování a násilí, což v některých případech skončilo až smrtí.

Po Songhajské říši rozšířili alavitští sultáni z dnešního Maroka svou vládu na Gao, Timbuktu a Djenné.

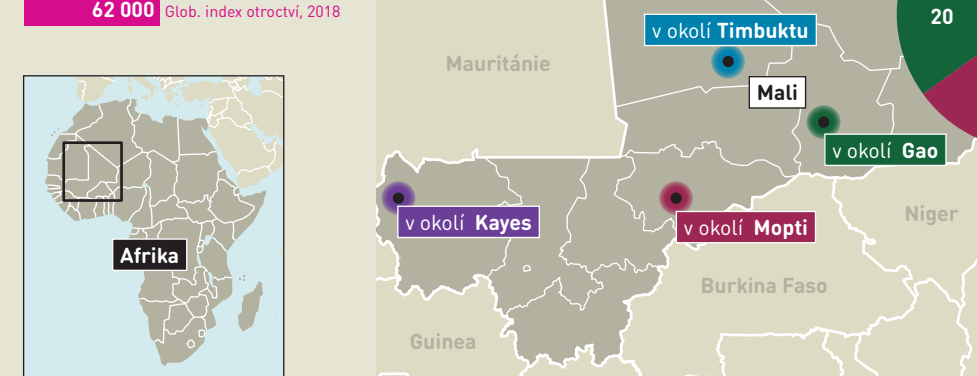
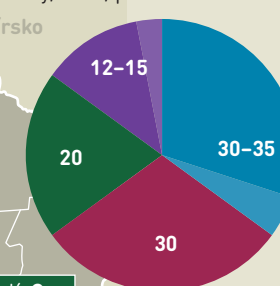
SKRYTĚ, ALE VŠUDE

Etnické rozdělení a odhady rozsahu otroctví v Mali

otroci, odhady

rozložení vnímaného otroctví ve čtyřech zkoumaných regionech podle sociologa Naffeta Keity, 2015, procenta

V roce 2018 Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva upozornil, že v Mali stále přetrvává diskriminace některých etnických skupin nebo sociálních kategorií, zejména v některých komunitách Tuaregů. Tuarežská společnost se skládá z klanů, které jsou strukturovány podle pevných hierarchických linií, přičemž lidé s tmavší pleť ve třídě Bella jsou na dně společenského žebříčku. Je jim upírána důstojnost a práva, která jim náleží jako lidským bytostem.

Díky produkci zlata by Mali mohlo být méně chudé, ale tento zdroj je v mezinárodních rukou a není využíván na rozvoj země.

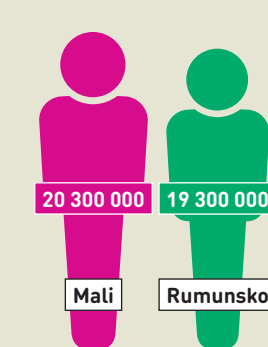
Podle zpráv médií využili místní vládcí v Mali nájezdů islamistů v posledních letech k tomu, aby některé z osvobozených znovu zotročili.

Na rozdíl od sousedních zemí, Mauritánie a Nigeru, Mali nepřijalo zvláštní zákon o boji proti otroctví. Pokus o vypracování takového zákona proběhl v letech 2013 až 2017, ale nebyl úspěšný. Míru odporu vůči tomuto pokusu lze vysvětlit obavami, které vyvolal mezi různými etnickými skupinami v zemi. —

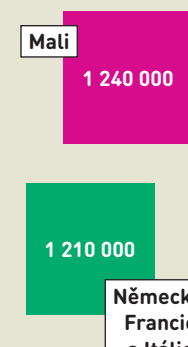
V ZEMI ZLATA

Základní údaje o Mali v mezinárodním srovnání

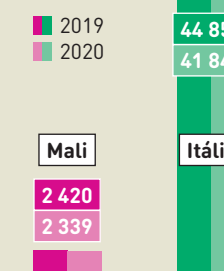
populace 2020, odhad

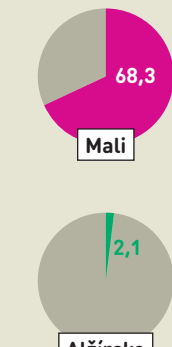
rozloha, km²

ekonomický výkon na osobu podle kupní síly před pandemií Covid-19 a během ní, v US dolarech

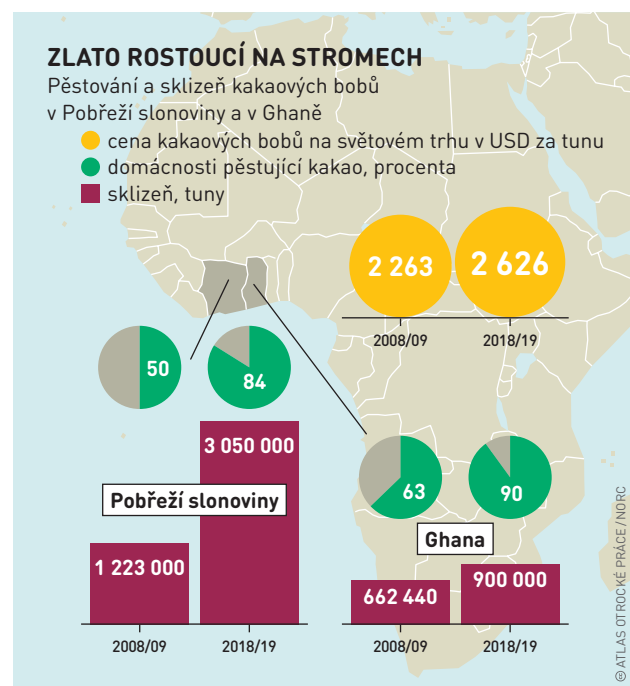
obyvatelstvo ve vícerozměrné chudobě, %

HOŘKÁ ČOKOLÁDA

To, co západní svět nebo mezinárodní společenství považuje za nepřijatelné, může být některými považováno za normální, a dokonce za žádoucí. Příkladem je dětská práce. Ve vyspělých zemích byla z velké části odstraněna. Pro mnoho rodin v rozvojových zemích je však životně důležitým zdrojem příjmů a způsobem, jak děti naučit dovednostem, které budou potřebovat v pozdějším životě.

V prvních letech 21. století se v řadě dokumentárních filmů a zpráv v médiích objevilo tvrzení, že v západní Africe je při pěstování kakaa rozšířena nebezpečná dětská práce, dětské otroctví, obchodování s dětmi a další porušování práv dětí. Tyto zprávy si získaly obrovský zájem veřejnosti a politiků ze dvou důvodů. Za prvé, více než 50 % kakaových bobů používaných k výrobě čokolády pochází ze západní Afriky. Spotřebitelé, kteří se začínají stále více zajímat o původ svých nákupů, byli znepokojeni tím, že jejich oblíbené čokoládové tyčinky, nápoje a další pochutiny mohou mít takový hořký původ. Za druhé se tyto zprávy časově shodovaly s obnovením úsilí o mezinárodní zrušení dětské práce a obchodování s dětmi. Mezi ně patří zejména přijetí Úmluvy ILO č. 182 o nejhorších formách dětské práce v roce 1999 a Protokolu OSN o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, z roku 2000.

Výzkumy a zprávy v médiích o kakaovém průmyslu tvrdí, že mnoho dětí pracuje dlouhé hodiny a je vystaveno nebezpečným pesticidům a agrochemikáliím a že jsou častá zranění způsobená nástroji, jako jsou mačety a motorové pily. V únoru 2021 zažalovalo šest mladých dospělých lidí, kteří tvrdí, že byli využíváni jako otroci, největší světové čokoládové společnosti – Nestlé, Cargill, Barry Callebaut, Mars, Olam, Hershey a Mondelez. Obvinili je ze spoluúčasti na svém zotročení i zotročování dalších dětí na kakaových farmách v Pobřeží slonoviny. Nejvyšší soud USA žaloby proti společnostem Nestlé a Cargill zamítl, protože americké právo se na tyto případy nevztahuje. Takové případy dokládají, že obchodování s dětmi, dětské otroctví, nucená práce a další vykořisťovatelské podmínky jsou v tomto odvětví široce rozšířené.

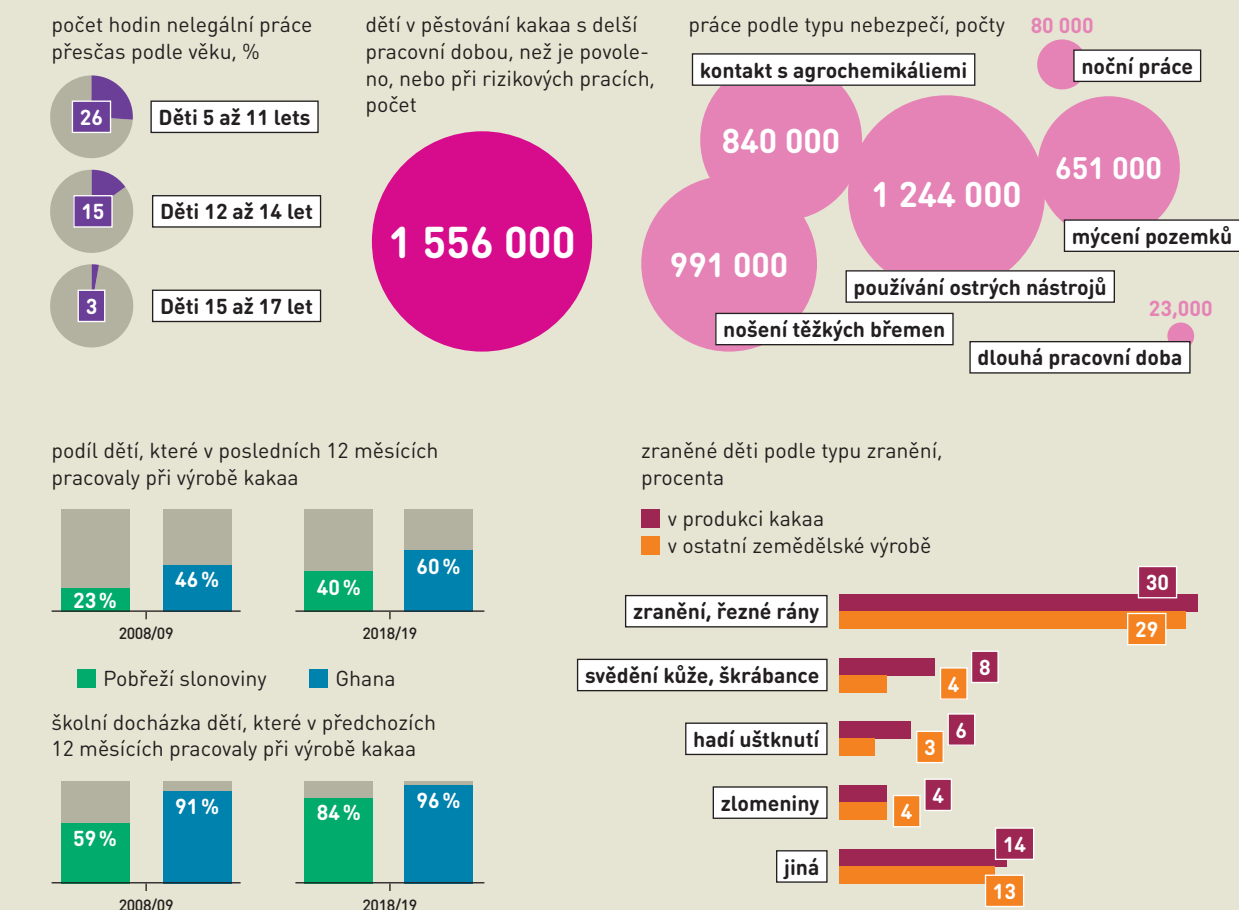
V reakci na tyto obavy byla přijata řada opatření v boji proti dětské práci a modernímu otroctví využívanému při pěstování kakaa v Západní Africe, počínaje přijetím Protokolu Harkin-Engel – mezinárodní dohody z roku 2001 o ukončení nejhorších forem dětské práce a nucené práce při produkci kakaa. Výsledky však nebyly příliš přesvědčivé. Hodnocení, které v Ghaně a Pobřeží slonoviny, dvou hlavních zemích produkujících kakao, provedla výzkumná organizace NORC při Chicagské univerzitě, nezjistilo žádné snížení výskytu dětské práce mezi lety 2008–2009 a 2018–2019. Naopak zaznamenalo 10–14% nárůst počtu dětí pracujících v tomto odvětví. A to po více než deseti letech a více než 300 milionech amerických dolarů investovaných vládami, mezinárodními společnostmi obchodujícími s kakaem a vyrábějícími čokoládu, občanskou společností a dalšími subjekty s cílem naplnit závazek snížit do roku 2020 nejhorší formy dětské práce v západoafrickém kakaovém průmyslu o 70 procent.

Tvrdí se, že tato zjištění představují pozoruhodný neúspěch předních čokoládoven vymýtit tuto praxi ze svých dodavatelských řetězců. Odráží to však také složitost práce dětí v tomto odvětví. Předpoklad je, že obchodování s lidmi, nucená práce a moderní otroctví jsou velmi rozšířené, ale ve skutečnosti se většina práce dětí v západoafrickém kakaovém průmyslu odehrává v rodinném kontextu. Podle organizace International Cocoa Initiative přibližně 98 % z odhadovaného počtu 1,5 milionu dětí, které jsou zapojeny do produkce kakaa v Ghaně a Pobřeží slonoviny, pracuje na rodinných farmách. NORC zjistila, že 81 % dětí pracujících v tomto odvětví pracuje se svými rodiči a 94 % buď s rodiči, nebo jinými příbuznými.

Pěstování kakaa je ekonomicky atraktivní. Jeho rychlé šíření do značné míry zničilo přírodní lesy v této části západní Afriky.

JEDOVATÉ CHEMICKÉ LÁTKY A HADÍ UŠTKNUTÍ

Rozsah dětské práce, pracovní podmínky a školní docházka v produkci kakaa na Pobřeží slonoviny a v Ghaně

„Povídáčky“, na nichž se zakládala některá původní tvrzení o tomto odvětví, vyvolávají pochybnosti o existenci rozšířeného dětského otroctví, nevolnictví a obchodování s lidmi, které jsou s tímto odvětvím spojeny. K vykořisťování, poškozování nebo zneužívání může samozřejmě docházet i v případě, že děti pracují ve svých rodinách. Existují však zásadní neshody v normativním pojetí dětství, poškozování, vykořisťování a „otroctví“, které se uplatňuje v komunitách pěstujících kakao, a pojetí, které prosazují převládající mezinárodní, regionální a národní úmluvy, právní rámce, politiky a diskurzy. Mnozí západoafričtí pěstitelé kakaa považují zapojení dětí za zásadní a prospěšný aspekt jejich vzdělávání, rozvoje a socializace. Namísto zneužívání dětí, jejich vykořisťování nebo „zotročování“ vnímají rodiny zapojení dětí jako vzdělání nebo prostředek, jak je naučit znalostem a dovednostem, které jim budou prospěšné jako budoucím pěstitelům kakaa. Zemědělství je vnímáno jako nejdostupnější a nejspolehlivější zdroj příjmů nebo obživy, bez ohledu na rizika.

Co je tedy třeba udělat v reakci na násilí, vykořisťování nebo jiné újmy, kterým jsou děti vystaveny? Zprvu je třeba větší obezřetnosti, kontextualizace a dobrého

V obou hlavních zemích, kde se pěstuje kakao, se zvýšila dětská práce. Navzdory tomu se zvýšila i školní docházka.

pochopení dynamiky dětské práce a souvisejících rizik. Charakterizovat prakticky jakoukoli formu rizika, kterému je dítě vystaveno, jako obchodování s lidmi, otroctví, moderní otroctví nebo podobně, sice může přitáhnout pozornost, ale omezuje to porozumění a úspěšnost intervencí. Zadrhé, četná nebezpečí a nejistoty, kterým čelí děti v západoafrickém kakaovém průmyslu, nelze posuzovat odděleně od širší globální politické ekonomie, ve které se produkce, prodej a spotřeba kakaa odehrávají. Lepší odměňování pěstitelů a jejich rodin za jejich produkci může přispět k posílení odolnosti domácností a ekonomik, a nakonec učinit dětskou práci zbytečnou nebo nežádoucí. Taková opatření také pomohla bohatým průmyslovým zemím vymýtit nebezpečnou dětskou práci a poskytnout svým občanům státům podporované sociální příležitosti.

DOBYTÍ A PODMANĚNÍ

Evropská kolonizace obou Amerik byla katastrofou jak pro původní obyvatelstvo, tak pro mnoho Afričanů. Původní obyvatelstvo bylo nuceno pracovat v dolech a na plantážích, kde obrovské množství lidí umíralo na přepracování a zavlečené nemoci. Kolonizátoři je nahradili otroky zajatými v Africe. Navzdory represím vykořisťování pokračovali v odporu.

Otroctví – nebo podmínky podobné otroctví – existovalo v Latinské Americe a Karibiku před příchodem prvních Evropanů. Praktikovali ho Aztékové, stejně jako Inkové a několik karibských národů. Podmínky, v nichž tito otroci žili, se však výrazně lišily od podmínek, v nichž žili černí Afričané, které Evropané později přivezli do Karibiku a na latinskoamerický kontinent. U Aztéků museli být otroci, se kterými bylo špatně zacházeno, propuštěni na svobodu. Ti, kteří dobře pracovali, byli často propuštěni nebo si mohli svobodu koupit. V říši Inků byli nesvobodní lidé, známí jako Yanacóna, podobní migrujícím dělníkům, kteří nepatřili k určité vesnické komunitě, takže museli sloužit jako nevolníci bez ochrany komunity. Na karibských ostrovech byli otroci považováni za osobní služebníky svých pánů a často byli po několika letech propuštěni. Jejich počet byl malý.

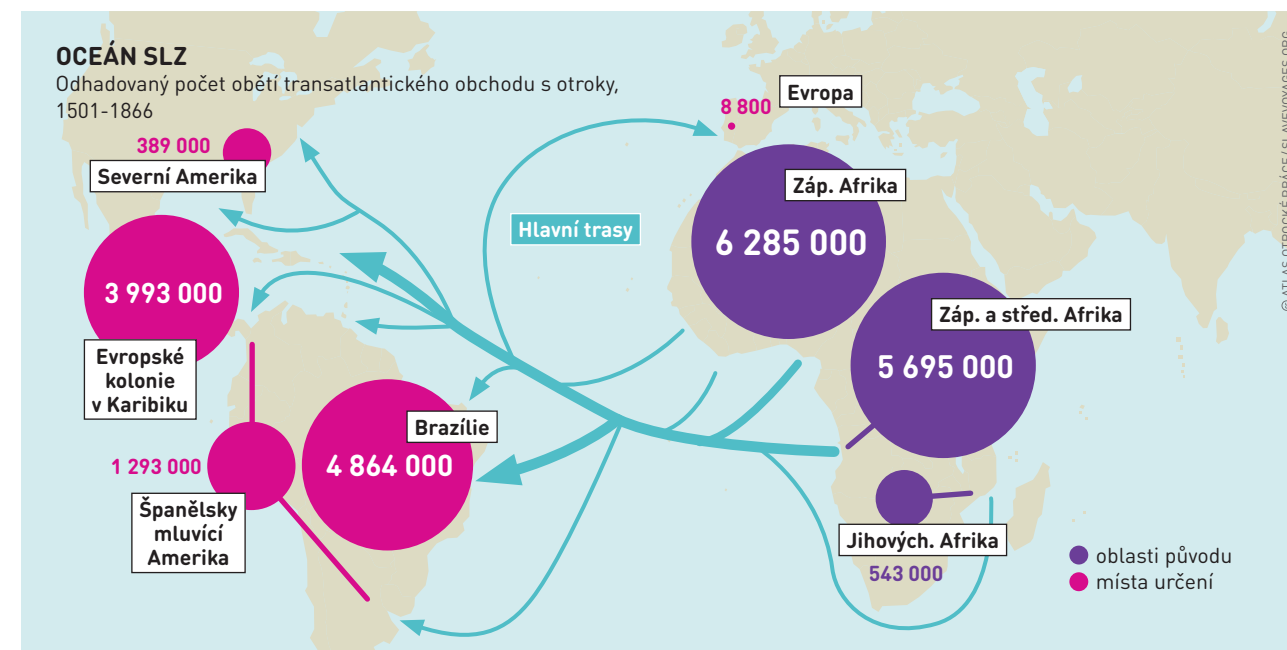
Masové zotročování lidí v těchto oblastech začalo s příchodem Španělů. Dobytel Hernán Cortés, který přišel na území dnešního Mexika v roce 1519, zotročil během deseti let desítky tisíc původních obyvatel. Ti hromadně umírali buď na těžkou práci v dolech, nebo na zavlečené nemoci. Od roku 1526 proto kolonialisté dovezli více než půl milionu otroků z dnešního Hondurasu a Nikaraguy. Také v bývalé říši Inků byli domorodí otroci týráni až k smrti. Uruguayský autor Eduardo Galeano odhaduje, že ve zlatých a stříbrných dolech tam zemřelo osm milionů nuceně pracujících. Populace domorodých Taínů obývajících Hispaniolu, ostrov dnes rozdělený mezi Haiti a Dominikánskou republiku, se kdysi odhadovala na 500 000 až milion lidí. Pouhých 50 let po příjezdu Kolumba v roce 1492 se v důsledku nucených prací a zavlečených nemocí zmenšila na pouhých několik stovek.

Kvůli nedostatku pracovních sil, který byl důsledkem těchto úmrtí, zahájili Španělé v roce 1580 masový dovoz černošských otroků z Afriky. O čtyři roky dříve založilo Portugalsko v dnešní Angole město Luanda, první velký přístav pro vývoz otroků. Během následujících tří staletí bylo do Ameriky vyvezeno téměř šest milionů Afričanů – téměř polovina z celkového počtu 12,5 milionů obyvatel kontinentu. Největšími obchodníky s otroky byly Portugalsko (5,85 milionů odvezených), Velká Británie (3,25 milionů), Francie (1,4 milionů) a Španělsko (lehce přes milion). Největší počet otroků pocházel z Angoly, Konžské pánve a západní Afriky a více než půl milionu z dnešního Mosambiku a Madagaskaru. Hlavními cílovými zeměmi byly Brazílie (4,8 milionů), Jamajka (1 milion) a Kuba (779 000).

Jeden příklad: Do francouzské kolonie Saint-Domingue na území dnešního Haiti bylo převezeno 774 000 otroků. Na konci 18. století připadalo v Saint-Domingue na každého bílého osadníka 15 černých otroků. V průměru přežívali jen sedm let. Jejich počet vypočítaný z historických registrů je třeba považovat za podhodnocený. Vzhledem k tomu, že dovoz otroků podléhal zdanění, byl oficiální dovoz doprovázen obtížně odhadnutelným počtem pašovaných osob.

Otroci pracovali v dolech, na plantážích cukrové třtiny, kávy, bavlny a indiga, jako řemeslníci nebo jako domácí sluhové. Seběmenší prohřešky byly tvrdě trestány. Nejčastějším trestem bylo veřejné bičování. Otroci byli cejchováni, mrzačeni a pomalu umučeni k smrti. Přesto se mnozí z nich vzepřeli okolnostem.

Pomalý přechod od legálního k nelegálnímu: od zrušení otroctví na Haiti uplynulo téměř 100 let, než ho Brazílie konečně prohlásila za nelegální.

Nejčastější formou odporu bylo odmítnutí práce. Dělníci se chovali hloupě, jedli hlínu, aby si přivodili nemoc, obnovovali si staré rány nebo se mrzčili. Od počátku jednotlivci nebo celé skupiny utíkali, usazovali se v nepřístupných oblastech a zakládali osady. Mnozí z těchto uprchlíků napadali plantáže a osvobozovali další otroky. Říkalo se jim Cimarrones, což je španělský výraz pro zdivočelá domácí zvířata, nebo anglicky „maroons“. V džunglích severovýchodní Brazílie založili uprchlí otroci stát Palmares o rozloze asi 6 000 km², v němž žily desetitisíce uprchlíků. Po sto let odolával útokům koloniálních armád, dokud nebyl v roce 1694 zničen. Po dlouhém období válek byla Velká Británie nucena uzavřít mírové smlouvy se dvěma velkými skupinami maroonů na Jamajce a udělit jim autonomní území, která přetrvala dodnes.

Od samého počátku docházelo k velkým i malým vzpourám otroků. Jediná, která byla úspěšná, byla ta v Saint-Domingue. V letech 1794–1804 tam zotročení černoši vedli krvavou válku proti Francii, která vyústila v nezávislost Republiky Haiti. Skutečnost, že otroctví bylo v následujících desetiletích zrušeno v celé Latinské Americe a Karibiku, nebyla způsobena ani tak humanitárními důvody, jako spíše zjištěním, že svobodní pracovníci jsou nyní levnější než nákup a živění otroků. Poslední zemí, která osvobodila své otroky, byla Brazílie, kde bylo v roce 1888 osvobozeno téměř milion lidí.

Po zrušení otroctví byli majitelé otroků obvykle odškodněni. Francie například využila hrozby válkou, aby si na nezávislém Haiti vymohla 90 milionů zlatých franků – v dnešní hodnotě více než 20 miliard eur. Na druhou stranu otroci nikde odškodnění nebyli. Požadavky na to

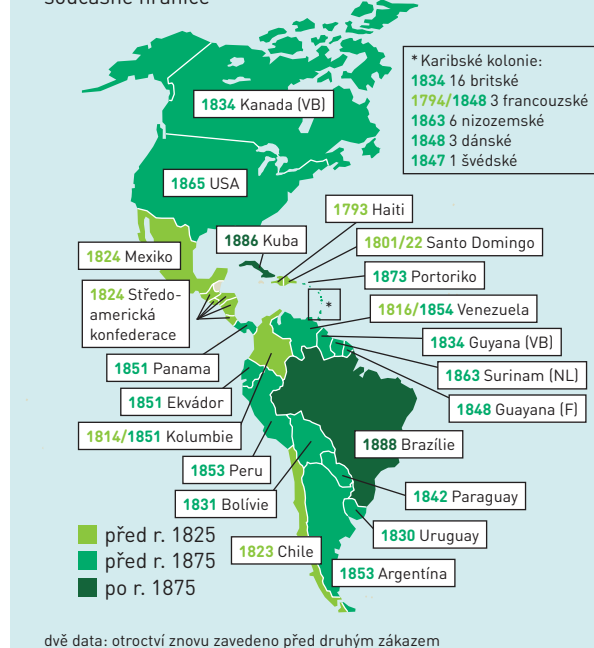
Růst obchodu s otroky byl zpočátku přerušován pouze válkami, které se odehrávaly na moři a představovaly riziko pro obchod.

Podle podrobných odhadů bylo na americký kontinent převezeno více než 10 milionů lidí, z toho téměř polovina do Brazílie.

byly vzneseny až na počátku 21. století. Například organizace CARICOM přijala v roce 2014 program požadující komplexní odškodnění pro potomky otroků ze strany otrokářských zemí a zrušení mezinárodních dluhů pro země, které trpěly otroctvím a kolonialismem. —

ANI O CHVILKU DŘÍVE

Zákaz otroctví na americkém kontinentu a v Karibiku, současné hranice

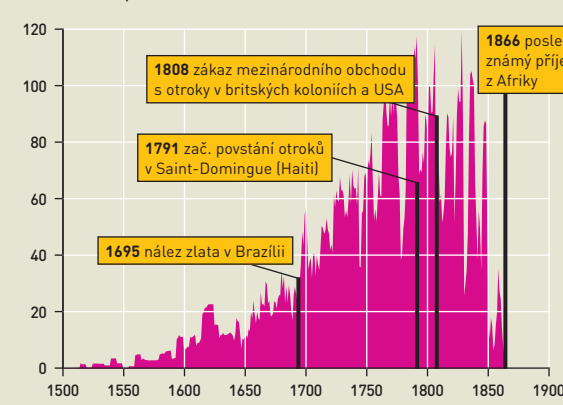

dvě data: otroctví znovu zavedeno před druhým zákazem

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / AREC

NESTÁLÁ NABÍDKA, STÁLÁ POPTÁVKA

Příjezdy lodí v transatlantickém obchodu s otroky, 1525–1866, v tisících

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / AREC

DĚTSKÁ PRÁCE MEZI NEJCHUDŠÍMI Z CHUDÝCH

Haiti je právem hrdé na to, že je jediným státem, který vznikl po úspěšném povstání otroků. V celé zemi je však stále rozšířeno otroctví jiného typu. Chudoba nutí venkovské rodiny posílat své děti pracovat do městských domácností.

Karibský stát Haiti vznikl v roce 1804, kdy vyhlásil nezávislost poté, co proběhlo úspěšné povstání otroků. Navzdory odkazu tohoto vítězství a ústřednímu postavení svobody a lidskosti v haitské kultuře zde dnes existuje rozšířený systém dětského domácího otroctví, známý jako *restavèk*. Tato praxe se objevuje již od počátku 20. století. V rámci tohoto systému jsou děti již ve věku pěti let nuceny vykonávat těžké a nebezpečné domácí práce v domech cizích lidí nebo členů širší rodiny. Přestože umísťování dětí do cizích domácností není na Haiti ojedinelé, pro systém *restavèk* je charakteristická vykořisťovatelská povaha práce a s ní spojené násilí a zneužívání.

Základem tohoto systému je extrémní chudoba. Většina dětí spadajících pod *restavèk* pochází z rodin ve venkovských oblastech, kde mají lidé malý nebo žádný přístup k zaměstnání, vzdělání a zdravotní péči. Horské komunity jsou izolované a chybí jim infrastruktura. Mnozí rodiče se rozhodnou poslat své děti do městských oblastí, kde mohou zůstat v rodině a vykonávat domácí práce výměnou za jídlo a v některých případech i za školní vzdělání. Mnozí rodiče si neuvědomují závažnost situace, je zvažují oproti šancím svých dětí, pokud zůstanou doma, kde je jídlo vzácné a vzdělání nedosažitelné.

Ačkoli ne všechny děti v takovýchto případech zažívají hrubé a násilné zacházení, kreolské slovo *restavèk* (v překladu „žije s“) se používá jako posměšné označení pro ty, které se nacházejí v situaci srovnatelné s dětským otroctvím. Přibližně dvě třetiny dětí v systému *restavèk* jsou dívky, což se odráží v genderově podmíněné práci, kterou vykonávají, včetně nošení vody, vaření, úklidu, nakupování a péče o ostatní děti v domácnosti. Samotné *restavèk* děti většinou nechodí do školy, protože by jim to překáželo v práci. Většina škol na Haiti navíc vybírá školné, takže by to pro domácnost znamenalo další výdaje.

Domácnosti, které přijímají *restavèk* děti, jsou na tom mnohdy finančně jen nepatrně lépe než venkovské domovy, z nichž děti pocházejí. Právě chudoba vytváří potřebu neplaceného pracovníka v domácnosti. Úkoly, které *restavèk* dítě vykonává, jsou obvykle ty, za které jsou typicky zodpovědné ženy. Ženy v chudých městských domácnostech však často musí trávit většinu dne mimo domov, aby si vydělaly peníze – na trzích, v továrnách nebo jako pouliční prodávачky. *Restavèk* dítě je přijímáno, aby převzalo povinnosti těchto žen v domácnosti, které často zahrnují namáhavou a nebezpečnou práci, jako je nošení těžkých břemen nebo vaření na otevřeném ohni.

Jedním z charakteristických rysů systému *restavèk* je prvek násilí. Děti jsou obvykle vystaveny fyzickému, sexuálnímu a emocionálnímu zneužívání. Kromě dlouhých pracovních dnů a velkého pracovního zatížení se k *restavèk* dětem chovají členové domácnosti, ve které slouží, s opovržením. Jsou vyloučeny ze stravování, oblečené do roztrhaných šatů, nikdo se nestará o jejich vlasy nebo

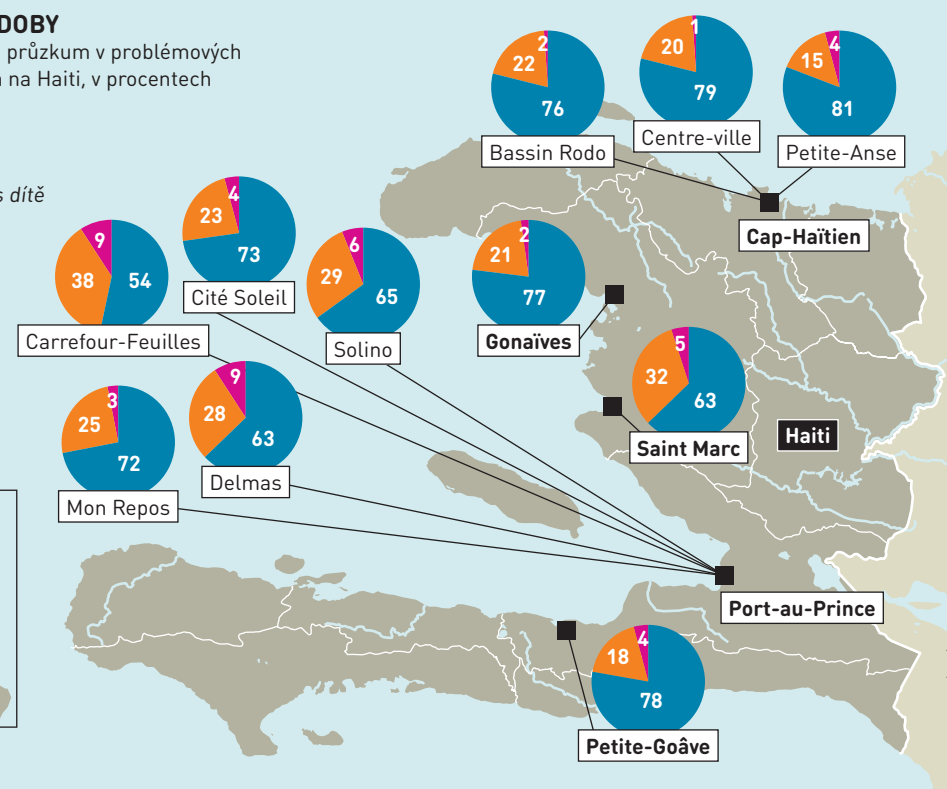
Dívky i chlapci, kteří jsou v systému restavèk, zažívají výrazně více násilí než děti, které v tomto systému nejsou.

NA DNĚ ŽEBŘÍČKU CHUDOBY

Domácnosti s *restavèk* dětmi, průzkum v problémových městských čtvrtích a městech na Haiti, v procentech

- žádné *restavèk* dítě
- jedno *restavèk* dítě
- dvě nebo více *restavèk* dětí

Průzkum, kterého se zúčastnilo 1 458 domácností, ukázal, že v městských oblastech bylo v roce 2007/08 odhadem 225 000 *restavèk* dětí. Nyní se jejich počet odhaduje na 300 000 pro celé Haiti.

fyzický vzhled, přežívají z vyhozených věcí a zbytků z domácnosti.

Restavèk děti také slouží pro odreagování hněvu a frustrace. Někdy musí snášet fyzické bití a tresty bičem, vařicím olejem nebo rozžhaveným železem. Jejich zranitelnost a nedostatek hodnoty v očích většiny společnosti je vystavují sexuálnímu zneužívání, včetně znásilnění, které může vést k těhotenství a vynuceným a riskantním pokusům o potrat.

Počet *restavèk* dětí na Haiti není znám, ale odhaduje se, že jich je více než 300 000. Po zavedení zákona proti obchodování s lidmi a národního akčního plánu v roce 2014 se zvýšilo úsilí státu o řešení tohoto problému. Přestože došlo k několika odsouzením, jejich počet zůstává extrémně nízký a vláda je kritizována za to, že dělá příliš málo. Stát navíc nemá dostatek prostředků na řešení tohoto problému, který je jen jedním z mnoha sociálních a ekonomických problémů, jimž Haiti čelí. Většina existujících intervencí se zaměřuje na odebrání dětí z nejhorších situací. Sloučení rodin však není vždy možné a neřeší ani faktory, které k obchodování s lidmi vedly v první řadě.

Haiti je nejchudší zemí západní polokoule, a postiženy jsou zejména ženy. Prolínání chudoby a genderových otázek je ústředním bodem praxe *restavèk*. Ve zhoršujícím se politickém a ekonomickém klimatu se zdá být řešení základních příčin této praxe téměř nemožné. I když

Nejčastějším důvodem, proč restavèk děti opouštějí vlastní rodiny, je nouze. Svou situaci mohou zlepšit pouze tehdy, když budou chodit do školy

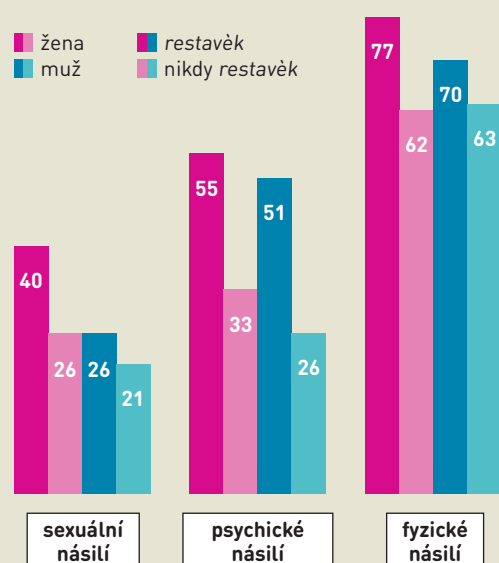
Dokonce i v chudých městských oblastech Haiti měla čtvrtina domácností jedno restavèk dítě. Pět procent domácností mělo dvě nebo více.

pokračuje úsilí o rozšíření uplatňování zákona proti obchodování s lidmi, děti budou stále zranitelné vůči systému *restavèk*, dokud budou chudoba, diskriminace na základě pohlaví a přístup ke vzdělání hlavními problémy.

DRSNÝ ŽIVOT

Zkušenosti mladých lidí s násilím v dětství, Haiti, v procentech

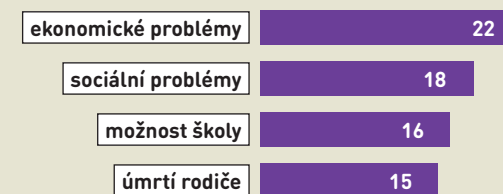
- žena
- muž
- restavèk
- nikdy restavèk

reprezentativní průzkum mezi 13-24letými, 2012

DŮVODY, PROČ SE VZDÁT DOMOVA

Proč *restavèk* děti opouštějí své rodiny, %

průzkum: 761 případů, 2013/14

VYNIKAJÍCÍ PRO VYKOŘIŠŤOVÁNÍ

Chudoba a obrovské rozdíly v příjmech přivádějí lidi k zoufalství. Mnoho lidí v Brazílii se nechá zlákat příslibem lepšího života, nechají se oklamat bezohlednými agenty a zaměstnavateli a ocitnou se v pasti otroctví. Laxní prosazování práva to pachatelům usnadňuje.

Když bylo otroctví v Brazílii formálně zrušeno zákonem v roce 1888, stále existuje, a to ve svých moderních formách. V roce 1995 to brazilský stát oficiálně uznal a od té doby přijal řadu legislativních a institucionálních opatření k boji proti otroctvé práci na svém území. Přesto zůstává problémem, jak tato opatření promítnout do změn v praxi.

Případ *Trabalhadores Fazenda Brasil Verde vs. Brazílie* byl prvním případem Meziamerického soudu pro lidská práva, který se zabýval otázkou současných forem otroctví. Rozhodnutí se zabývá praktikami nucené práce a dluhového otroctví na dobytčářském ranči v obci Sapucaia ve státě Pará na severu Brazílie. Náboroví agenti přiváděli oběti na farmu s příslibem atraktivní mzdy. Po příjezdu oběti čekala extrémně nízká nebo žádná mzda, nesplnitelný dluh, který údajně dlužily majiteli ranče, zákaz opustit ranč pod hrozbou smrti a nedostatek slušné stravy, přístřeší nebo hygienických podmínek.

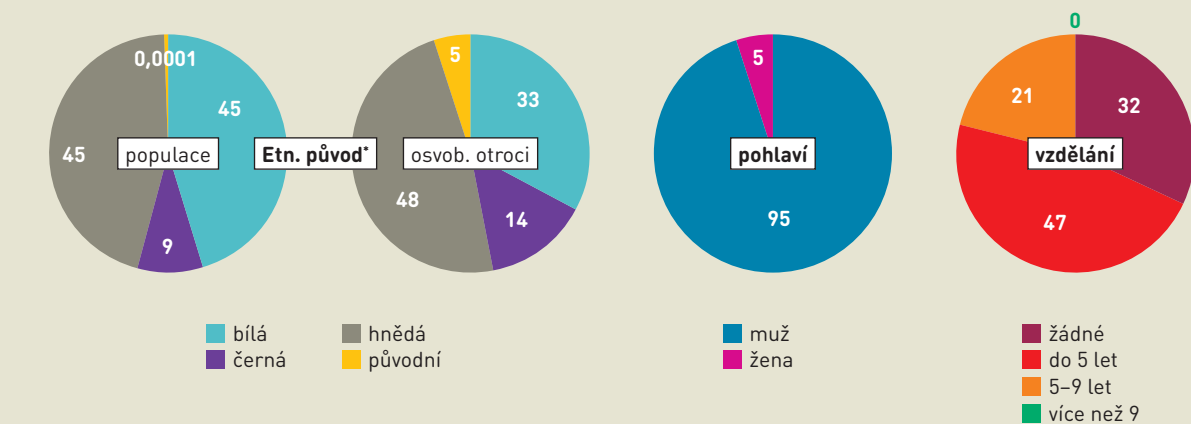
Po sérii stížností na otroctvou práci provedli inspektoři práce a další státní orgány v letech 1989, 1993 a 1996 kontrolu ranče, která však pro majitele neměla závažnější důsledky. V roce 1997 vedla kontrola na základě stížnosti dvou uprchlých pracovníků k trestnímu stíhání náborového agenta, správce a majitele ranče. Stíhání majitele bylo zastaveno díky poskytnutí finančního příspěvku na dobročinné účely. Stíhání ostatních obviněných bylo promlčeno, protože se u soudu projednávalo téměř 10 let. O tři roky později vedla další kontrola, opět po útěku pracovníků, k záchraně více než 80 pracovníků a k občansko-právnímu a trestnímu obviněním majitele. Zatímco občansko-právní případ byl vyřešen soudní dohodou, v trestním obvinění se nepokračovalo, protože záznamy o trestním řízení zmizely.

Meziamerický soud shledal, že brazilský stát porušil právo pracovníků nebýt vystaveni otroctví, nucené práci nebo obchodování s lidmi, kromě dalších několika práv, a nařídil řadu odškodnění. Mezi ně patřilo vyplacení odškodnění 128 obětem, obnovení trestního vyšetřování a řízení v souvislosti s událostmi z roku 2000 a povinnost vyloučit trestné činy otroctví a obdobné trestné činy z promlčecí doby změnou příslušných ustanovení trestního zákona. Tento případ není ojedinělý. Tisíce pracovníků

Těžká manuální práce mužů v zemědělství je pravděpodobnějším důvodem k úřednímu zásahu než zotročování žen, které je často sexuální.

ČERNOŠI, DOMORODCI, MUŽI A NEVZDĚLANÍ

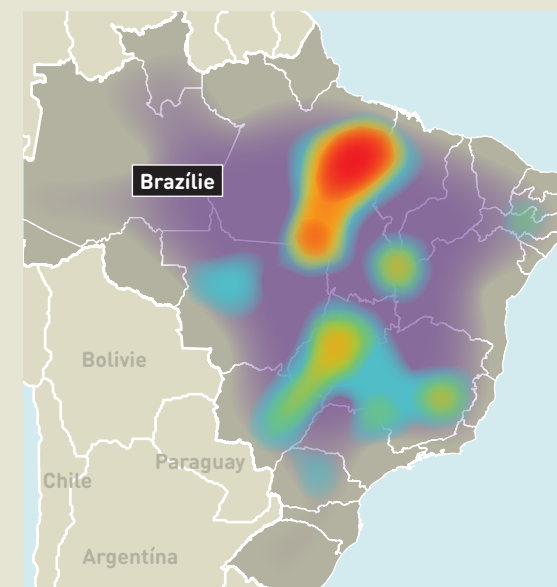
Specifická rizika zotročení podle barvy pleti a sociálního profilu v Brazílii, 24 835 osvobozených otroků, 2003 až 2017, v procentech

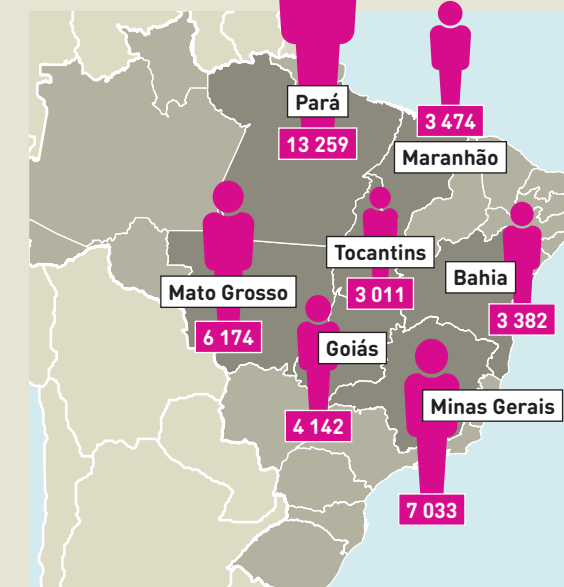
PRO DOBYTEK A KOMODITY

Hlavní geografické oblasti osob zachráněných z otroctví v Brazílii, 56 021 osob, 1995–2021

Četnost podle oblasti

Případy podle států

v celé Brazílii jsou vystaveny otroctvé práci a mechanismy, které by těmto praktikám zabránily a pohnaly pachatele k odpovědnosti, jsou neúčinné. Za posledních 25 let bylo v celé Brazílii zachráněno více než 55 000 pracovníků. Do roku 2013 se otroctvá práce využívala především ve venkovských odvětvích, jako je hospodaření na ranči, těžba uhlí a pěstování cukrové třtiny, sóji a bavlny. Od té doby se objevují případy moderního otroctví také v městských oblastech, zejména ve stavebnictví a oděvním průmyslu.

Oběťmi otroctvé práce v Brazílii jsou většinou muži afrického původu, kteří pocházejí z oblastí s vysokou mírou chudoby a ngramotnosti. Jedná se převážně o vnitřní migranty, kteří opouštějí své domovy a vydávají se do oblastí, kde se rozšiřují zemědělské plochy, nebo do velkých měst za novými perspektivami, nebo se nechají nalákat falešnými sliby náborových agentů. Často si nepřipouštějí, že se nacházejí v situaci podobné otroctví, přestože jsou vystaveni ponižujícím podmínkám, jsou nuceni pracovat vyčerpávajícím způsobem dlouhé hodiny, jsou nuceni k dluhovému otroctví nebo jsou jim odebrány doklady. Pokud jsou propuštěni, často se vrací do situace sociální a ekonomické zranitelnosti, takže mohou znovu nastoupit do práce, která je opět uvrhne do koloběhu nucených prací. V letech 2003 až 2017 se téměř 2 % pracovníků, kteří byli zachráněni z podmínek podobných otroctví, ocitlo v takových podmínkách ještě nejméně jednou. Situaci zhoršuje skutečnost, že kromě tříměsíční podpory v nezaměstnanosti chybí politika, která by obětem poskytovala sociální ochranu nebo rozbila bludný kruh otroctví.

Nejvíce otroků bylo objeveno ve státě Pará. Mýcení pozemků a doly na zlato jsou hlavní hrozbou pro deštný prales.

Přestože brazilský stát v posledních 20 letech dosáhl legislativního a institucionálního pokroku v boji proti otroctví, včetně speciální mobilní inspekční skupiny a národních plánů na vymýcení otroctvé práce z let 2003 a 2008, je posílení odpovědných orgánů potřebnější než kdy jindy. Od rozhodnutí Soudního dvora došlo k výrazným rozpočtovým škrtům u klíčových veřejných orgánů, včetně federálního ministerstva veřejných věcí, jednoho z orgánů odpovědných za stíhání pachatelů, a speciální mobilní inspekční skupiny. Rozpočet na boj proti otroctvé práci byl v Brazílii v roce 2020 údajně snížen o 41 %, což znamená, že nyní je nižší než kdykoli za posledních 10 let.

Téměř pět let po rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Fazenda Brasil Verde vs. Brazílie*, je brazilský stát stále ještě daleko od provedení rozhodnutí a zastavení takového vykořisťování. K odstranění moderních forem otroctví v Brazílii je stále nezbytný tlak domácí i mezinárodní občanské společnosti.

ODVLEČENÍ NA RANČE A TŘTINOVÁ POLE

Byla Austrálie v 19. století domovem otroctví? Historici se v této otázce neshodnou. Jisté je, že v letech 1863–1906 přišly na plantáže a dobytčářské farmy v Queenslandu pracovat desítky tisíc obyvatel tichomořských ostrovů. Některí přišli dobrovolně, jiní, zejména na počátku, byli odvezeni nebo přivezeni do Austrálie proti své vůli. Všichni se ocitli v drsných podmínkách.

Otázka otroctví v australských dějinách je sporná. Historici se neshodnou na tom, zda byla praxe převážení dělníků z tichomořských ostrovů do Austrálie v druhé polovině devatenáctého století formou otroctví. Tento obchod s pracovní silou je někdy známý jako „blackbirding“ – praxe, při níž byli obyvatelé Tichomoří unášeni a přiváženi do Austrálie na zemědělské a pastevecké práce. Debaty historiků se zaměřují na nábor velké většiny dělníků, na zacházení s nimi po příjezdu a na to, zda se jednalo o otroctví, nebo námezdní práci.

Obchod s pracovní silou z tichomořských ostrovů spočíval v převozu obyvatel tichomořských ostrovů evropskými osadníky na práci na pastvách a v zemědělství v Queenslandu, na Fidži, v Nové Kaledonii, na Nových Hebridách (nyní Vanuatu), v Německé Nové Guineji, na Samoi a na Havaji. Zdaleka největším cílem byla aus-

tralská kolonie Queensland. Tento obchod fungoval od roku 1863 do roku 1906 a dovezl do Austrálie odhadem 62 475 obyvatel tichomořských ostrovů. Tento údaj vychází z pracovních smluv, takže skutečný počet jednotlivých rekrutů mohl být nižší, protože mnozí se vrátili vícekrát.

V začátcích někteří kapitáni lodí zneužívali obyvatele tichomořských ostrovů, což vedlo k velmi medializovaným skandálům. Například v roce 1867 unesla jedna brisbaneská loď 282 dělníků na Nových Hebridách a ostrovech Loyauté, přičemž použila zastrašování a násilí, například vypalovala domy a úrodu místních ostrovanů.

Misionáři si stěžovali na únosy a vznesli obvinění z obchodu s otroky v Tichomoří. To vedlo k rozhořčení v Británii a australských koloniích. Británie vyvíjela tlak na queenslandskou vládu, aby obchod s pracovní silou regulovala. V roce 1870 byly lodě ze zákona povinny mít na palubě vládní úředníky. Další stížnosti vedly ke zpřísnění předpisů, kterými se tyto úředníci museli řídit, například informovat rekruty o podmínkách jejich služby. V roce 1872 přijal britský parlament zákon o ochraně obyvatel tichomořských ostrovů, který zavedl licencování lodí obchodujících s pracovní silou a rozšířil britskou právní jurisdikci na tichomořské ostrovy.

Poté, co Fidži přešlo pod britskou správu jako kolonie, získala královna Viktorie díky druhému zákonu o ochraně obyvatel tichomořských ostrovů z roku 1875 stejnou pravomoc i nad svými poddanými na neanektovaných ostrovech. Tím se snížil počet únosů. Obyvatelé ostrovů se lépe seznámili s obchodem a získali střelné zbraně, díky čemuž si mohli lépe vyjednat své pracovní podmínky a nemuseli ustupovat násilí.

Tyto změny vedly některé historiky k revizi tradičního výkladu, podle něhož obchod s pracovní silou v Queenslandu zahrnoval nepřetržité období únosů. Není sporu o tom, že v prvních letech byly únosy běžné. To se však později změnilo s novými zákony a zkušenostmi ostrovanů s obchodníky. Mnoho ostrovanů mělo totiž s Evropany dlouhodobé zkušenosti, které sahaly až do začátku obchodu se santalovým dřevem ve 30. letech 19. století. K nabízení svých služeb měli své důvody, například vydělané peníze. Únosy však pokračovaly. V letech 1883–1884, kdy byly ostrovy u východní části Nové Guineje otevřeny pro nábor, se queenslandské lodě zapletly do dalšího

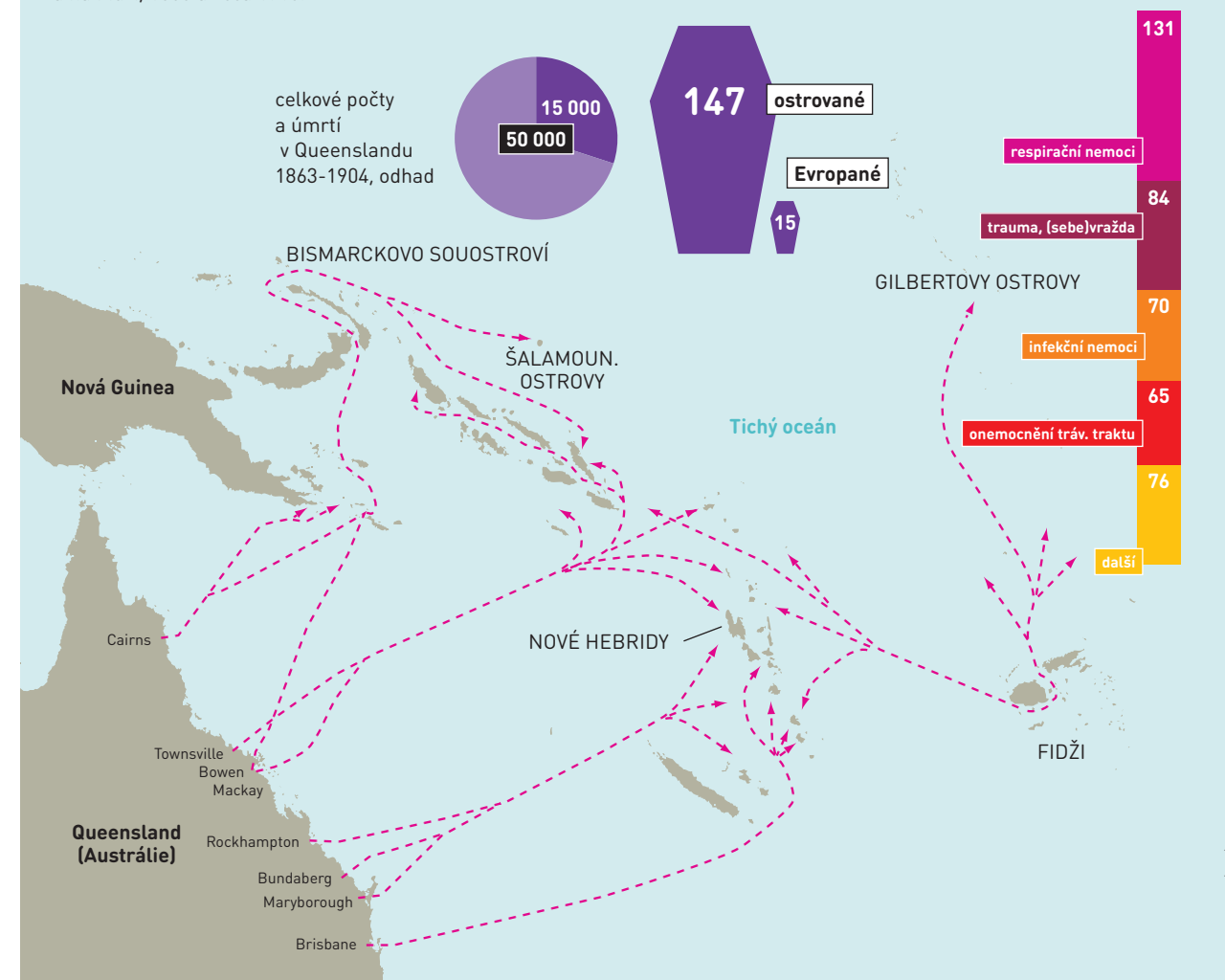
Pro dělníky pro Queensland mířili kapitáni lodí především do Melanésie a Mikronésie. Pro Havaj a Jižní Ameriku hledali oběti v Polynésii.

SMRTÍCÍ ZÁVAZEK

Cíle více než 800 cest do Melanésie za účelem nuceného naboru pracovníků, převážně na práci na farmách v Queenslandu a na Fidži, 1860 až cca 1910.

úmrť v Queenslandu na 1 000 mužů, 16 až 35 let, 1884

příčiny úmrtí 426 zemřelých v Maryborough (1884–1888) a Mackay (1867–1907)

skandálu s únosy.

Výzkumy naznačují, že velká většina obyvatel ostrovů nebyla v Queenslandu nucena ke službě proti své vůli nebo alespoň proti vůli svých komunit, ale diskutoje se také o tom, jak se s nimi po příjezdu do Austrálie zacházelo. Různé výpovědi odrážejí různá časová období. V prvních letech práce na plantážích v 70. a 80. letech 19. století byly podmínky tvrdé, ale postupem času se zlepšovaly. Pro dělníky v Queenslandu byly údajně lepší než pro dělníky na německých plantážích na Samoi, ve francouzských dolech na nikl v Nové Kaledonii nebo pro námezdní dělníky na Fidži. Ale mzda 6 liber za rok, kterou dostávali obyvatelé ostrovů, byla výrazně nižší než mzda bílých pracovníků a ostrované byli vázáni svým zaměstnavatelům na dobu tří let. Úmrtnost ostrovanů v letech 1879–1886 činila 82 úmrtí na 1 000 osob. V období 1893–1906 klesla na 35 úmrtí na 1 000 osob.

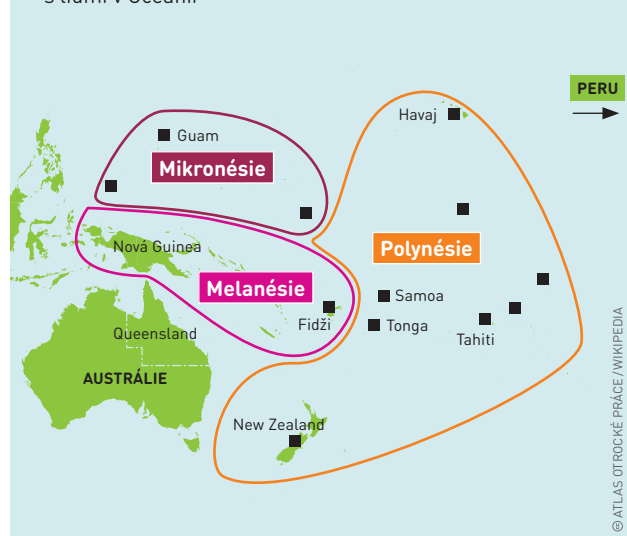
Obchod s pracovní silou skončil, když se šest australských kolonií – Nový Jižní Wales, Victoria, Queensland, Jižní Austrálie, Západní Austrálie a Tasmánie – spojilo

Na farmách v severovýchodní Austrálii zemřela více než čtvrtina rekrutů – často na infekce, podchlazení, nehygienické podmínky a vyčerpání.

a založilo Australské společenství. V roce 1901 schválil nový parlament Australského společenství zákon o omezení přistěhovalectví, který zahájil takzvanou politiku bílé Austrálie. Souvisejícím zákonem byl zákon o pracovních z tichomořských ostrovů, který od roku 1904 zakázal dovoz ostrovní pracovní síly. S výjimkou několika tisíc dlouhodobějších rezidentů byli všichni obyvatelé tichomořských ostrovů z Austrálie v roce 1906 deportováni.

ĎÁBEL A HLUBOKÉ MODRÉ MOŘE

Oblasti původu a cílové oblasti obchodování s lidmi v Oceánii

CHYCENÍ V SÍTI

Na pevnině je boj proti modernímu otroctví dost obtížný i pro ty nejpilnější a nejlépe organizované úřady. Mnohem těžší ale je, když se nucená práce odehrává na moři – daleko od kontrol a v mezinárodních vodách.

Moderní otroctví v odvětví komerčního rybolovu má podobu nucené práce a dluhového otroctví. Ty se nacházejí na krajním konci spektra pracovního vykořisťování. Rozsah moderního otroctví na moři je sice kvůli jeho skryté povaze obtížné kvantifikovat, z dostupných údajů nicméně vyplývá, že je rozšířené. Rozvoj tohoto odvětví s cílem uspokojit rostoucí celosvětovou poptávku po mořských plodech spolu s obecným nedostatkem regulace vedl k nadměrnému rybolovu a vyčerpání rybích populací. Potřeba dosahovat zisků i přes vyšší náklady spojené s lovením na větší vzdálenosti zvyšuje riziko vykořisťování. Ke snížení nákladů na pracovní sílu, které tvoří až polovinu celkových nákladů plavidel, se využívá nucená práce, dluhové otroctví a další formy vykořisťování.

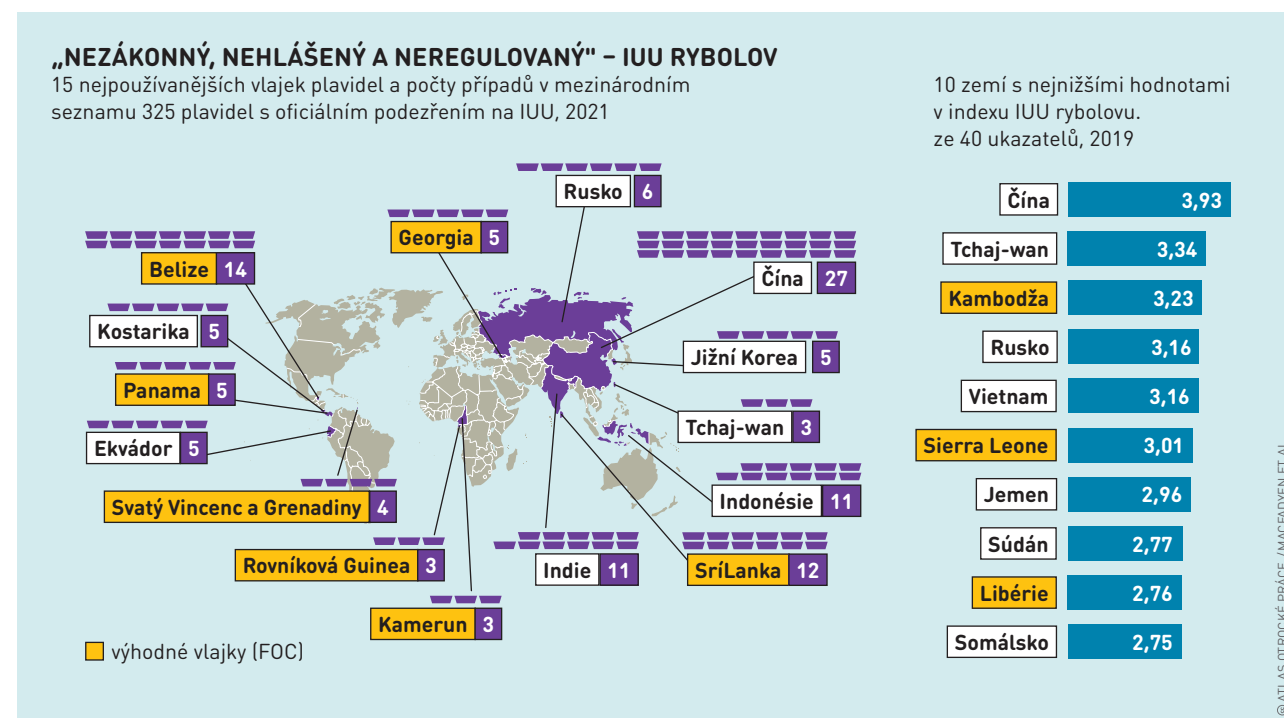
V roce 2015 upozornila série odhalení vykořisťování migrujících pracovníků na palubách thajských rybářských lodí na moderní otroctví v tomto odvětví. Následně Evropská komise pohrozila thajské vládě obchodními sankcemi a mezinárodní kontroly se zintenzivnily. Moder-

ní otroctví se však neomezuje pouze na rybolov v jedné zemi nebo regionu a rizika nejsou pro všechny země stejné. Nejvíce rizikových rybářství se nachází v Asii, která je domovem více než dvou třetin světových rybářských flotil a 85 % všech pracovníků zaměstnaných v celosvětovém rybářském průmyslu.

Mnoho migrujících pracovníků, kteří hlásí vykořisťování na palubách rybářských lodí, pochází z Kambodže, Indonésie, Filipín a Myanmaru. Popisují nadměrně dlouhou pracovní dobu, nebezpečné praktiky a nuzné životní podmínky. Uvádějí také zanedbávání zdravotních podmínek, hladovění a omezování přísunu vody, psychické, fyzické a sexuální týrání a fyzické omezování. Někteří byli svědky vraždy a hození členů posádky přes palubu. Provozovatelé plavidel používají výhrůžky, podvody, násilí a zadržování mzdy a dokladů totožnosti, aby si nad pracovníky udrželi stálou kontrolu. Zabavují jim doklady a kontrolují jejich mzdy, takže i když lodě zakotví, pracovníkům hrozí v případě útěku deportace nebo nouze.

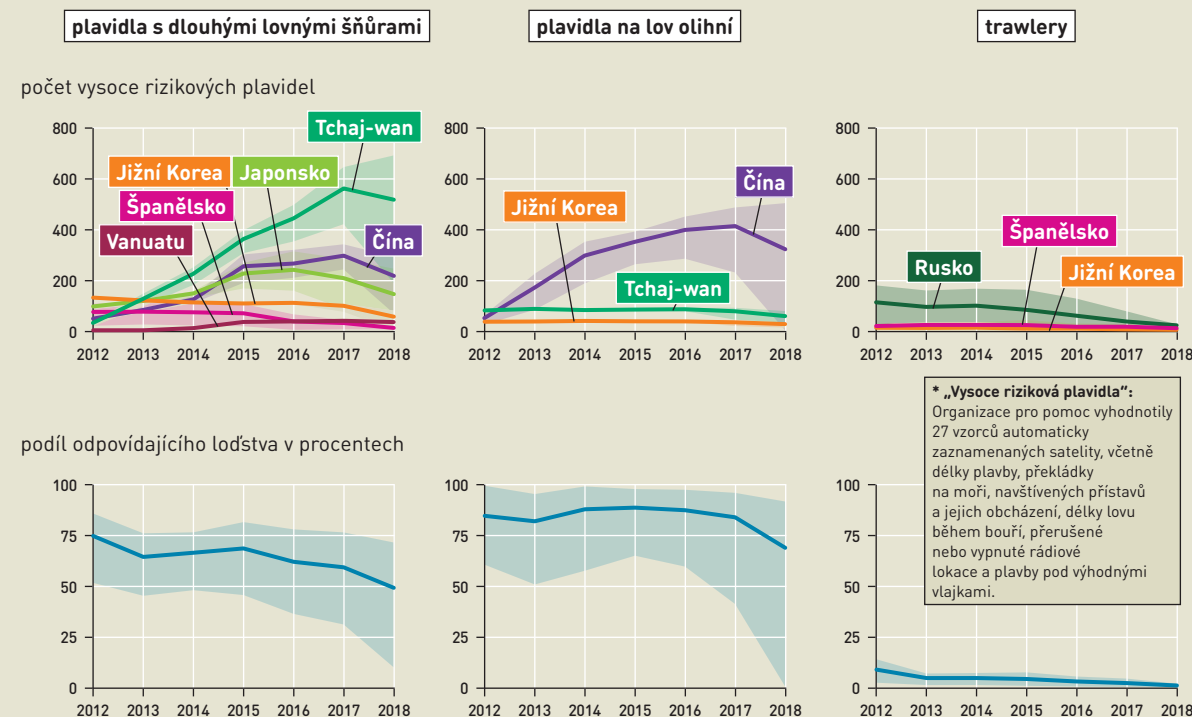
Odvětví rybolovu zaměstnává velké množství migrantů, kteří jsou obzvláště ohroženi dluhovým otroctvím, protože musí splácet „dluhy“, které vznikly během jejich

Po plavidlech zapojených do nezákonného, nehlášeného a neregulovaného (IUU) rybolovu se pátrá, protože způsobují vážné ekologické škody. Jsou také podezřelá z toho, že na nich probíhá nucená práce.

SATELITY PROTI NUCENÉ PRÁCI

Rybářské lodě, jejichž pohyb naznačuje možné moderní otroctví („vysoce riziková plavidla“)*, z 16 261 průmyslových rybářských plavidel pozorovaných po celém světě.

náboru. Mnozí z nich přijímají práci na rybářských plavidlech dobrovolně, někteří se však nechají oklamat slibem lepšího platu. Ze mzdy jim mohou být strhávány nadměrné částky na pokrytí nákladů na dopravu, denní živobytí a nouzové výdaje, takže jim zůstává jen malý skutečný příjem.

V mnoha jurisdikcích, včetně Bruneje, Ghany, Guineje Bissau, Indie, Litvy, Norska, Singapuru a Tchaj-wanu, se vnitrostátní pracovní právo nevztahuje na migranty v rybářském průmyslu, a ti tak zůstávají bez právní ochrany. Například v Thajsku je migrujícím pracovníkům zákonem zakázáno zakládat vlastní odbory – ačkoli silné odborové zastoupení je spojeno s nižší mírou nucené práce. Mnoho migrantů nemá doklady, takže nemohou využívat pracovníprávních předpisů tam, kde existují. Mnozí z nich nerozumí svým právům kvůli jazykovým překážkám. Nenahlašují nebo neidentifikují ty, kteří je zneužívají, a mohou se zdráhat utéct, protože se obávají deportace nebo trestního stíhání.

Moderní otroctví se týká mnoha hospodářských odvětví. Ale u rybolovu je situace obzvláště obtížná vzhledem k tomu, že práce je odlehklá, a tím se ztěžuje dohled a prosazování předpisů kvůli nákladům a logistice. Nedostatečné řešení oblasti rybolovu je tím, že je potřeba koordinace mezi několika vládami a orgány – pobřežním státem, státem registrace plavidla, státem přístavu a zeměmi původu migrujících pracovníků. Dohled je dále omezen v případě osob na palubě plavidel na volném moři a mimo jakoukoli národní jurisdikci. Omezení, která byla uvalena kvůli za-

Na vysoce rizikových plavidlech, především v Asii, by mohlo být nasazeno 57 000 až 100 000 osob.

stavení šíření Covidu-19, dále snížila ochranu pracovníků a zvýšila riziko vykořisťování. Například lodě nesměly kotvit v docích, pracovníci nesměli opustit zakotvené plavidlo, nemohli se vrátit domů a mohlo být méně pracovních inspekci.

Moderní otroctví na palubě lodí je často maskováno překládkou. Jedná se o překládání úlovků, posádky a zásob mezi plavidly na moři, aby se snížila potřeba rybářských plavidel navštěvovat přístavy. To také umožňuje lodím vyhnout se inspekci a umožňuje dlouhodobou izolaci pracovníků, kteří mohou zůstat na moři několik měsíců nebo dokonce let.

Dalším problémem jsou výhodné vlajky (FOC – flags of convenience). Všechna plavidla musí být registrována pod „vlajkou státu“, který je zodpovědný za prosazování mezinárodního práva a pracovních norem na registrovaných plavidlech. Používání výhodné vlajky však umožňuje provozovatelům obcházet pracovní předpisy tím, že se plavidla registrují pod vlajkou cizího státu s volnějšími pravidly. S rostoucím povědomím o rizicích, která tyto praktiky představují, a s rostoucím mezinárodním tlakem rybářských zemí na ochranu bezpečnosti pracovníků v tomto odvětví přijaly některé vlády opatření k zákazu nebo regulaci překládky a výhodných vlajek.

KAMBODŽA

PÁLÍ CIHLY, ALE NIČÍ ŽIVOTY

Zemědělci se příliš snadno dostanou do koloběhu dluhů, z něhož mají jen malou naději se dostat. Stačí jedna špatná úroda a musí se vzdát své půdy a hledat práci jinde. Jsou bez vzdělání a formálních dovedností a bezohlední zaměstnavatelé toho využívají.

Dluhové otroctví, celosvětově nejrozšířenější forma moderního otroctví, je rozšířeno v cihelnách po celé Asii. V Kambodži je v této oblasti zaměstnáno přibližně 10 000 mužů, žen a dětí ve 450 cihelnách, které živí stavební boom v zemi. Stavebnictví, financované místními i zahraničními investory, bylo v posledních dvou desetiletích jádrem ekonomického úspěchu Kambodže a stavební průmysl je nyní po oděvním průmyslu druhým nejdůležitějším motorem růstu v zemi. Ačkoli bylo moderní otroctví velmi medializováno při výstavbě pro velké sportovní události od Kataru po Brazílii, vykořisťování pracovní síly je mnohem širším problémem. Je nedílnou součástí značné části stavebního průmyslu po celém světě.

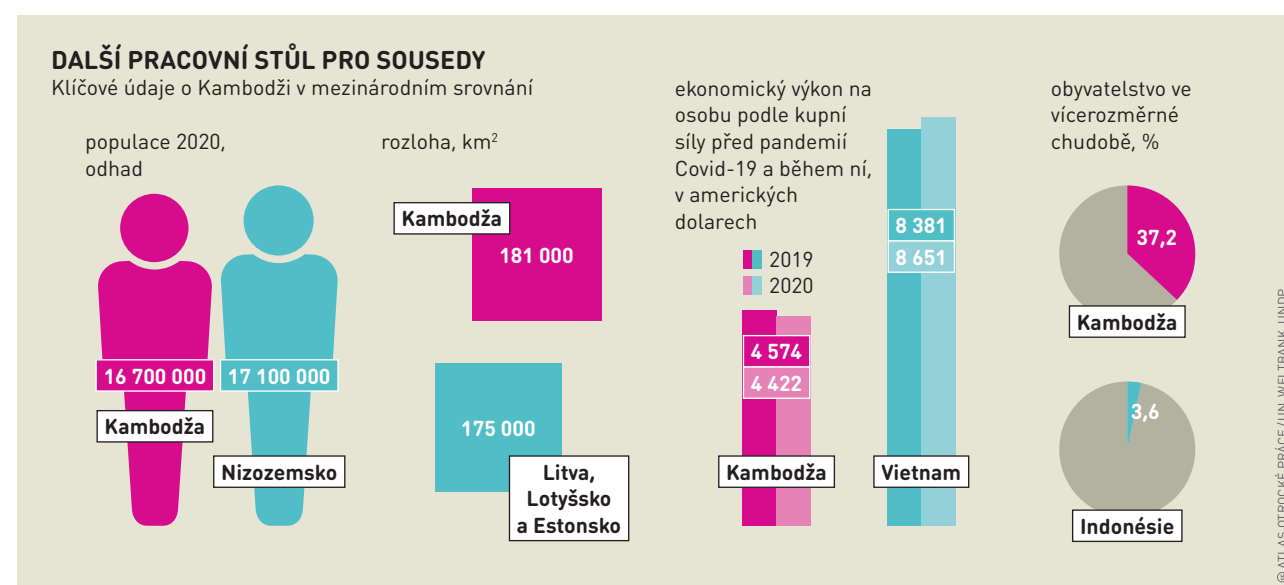
Stejně jako většina průmyslových dělníků v Kambodži jsou i cihlárenští dělníci převážně vnitřními migranty. Svou cestu k cihlářské peci začínají jako zemědělci a dělníci z celého kambodžského venkova. Do dluhů se dostávají poté, co si půjčí z programů mikrofinancování, aby se vypořádali se záplavami, suchem nebo nemocemi. Věřite-

lé si účtují vysoké úroky a požadují splátky bez ohledu na to, že se sklizeň nezdařila. Dlužníci, kteří nejsou schopni splácet své půjčky, nemají jinou možnost než přijmout půjčku od cihelny.

Takto jsou celé rodiny nuceny stěhovat se do cihelny a pracovat za velmi nízkou mzdu, aby splatily svůj dluh vůči majiteli cihelny, a to po celá léta nebo i generace. Cihly musí vyrábět i děti ve věku 12 let. Dělníkům je běžně bráněno v odchodu, a pokud se pokusí o útěk, jsou zatčeni a přivedeni zpět. Takové dluhové otroctví je porušením vnitrostátních zákonů a mezinárodních smluv o lidských právech, které Kambodža podepsala.

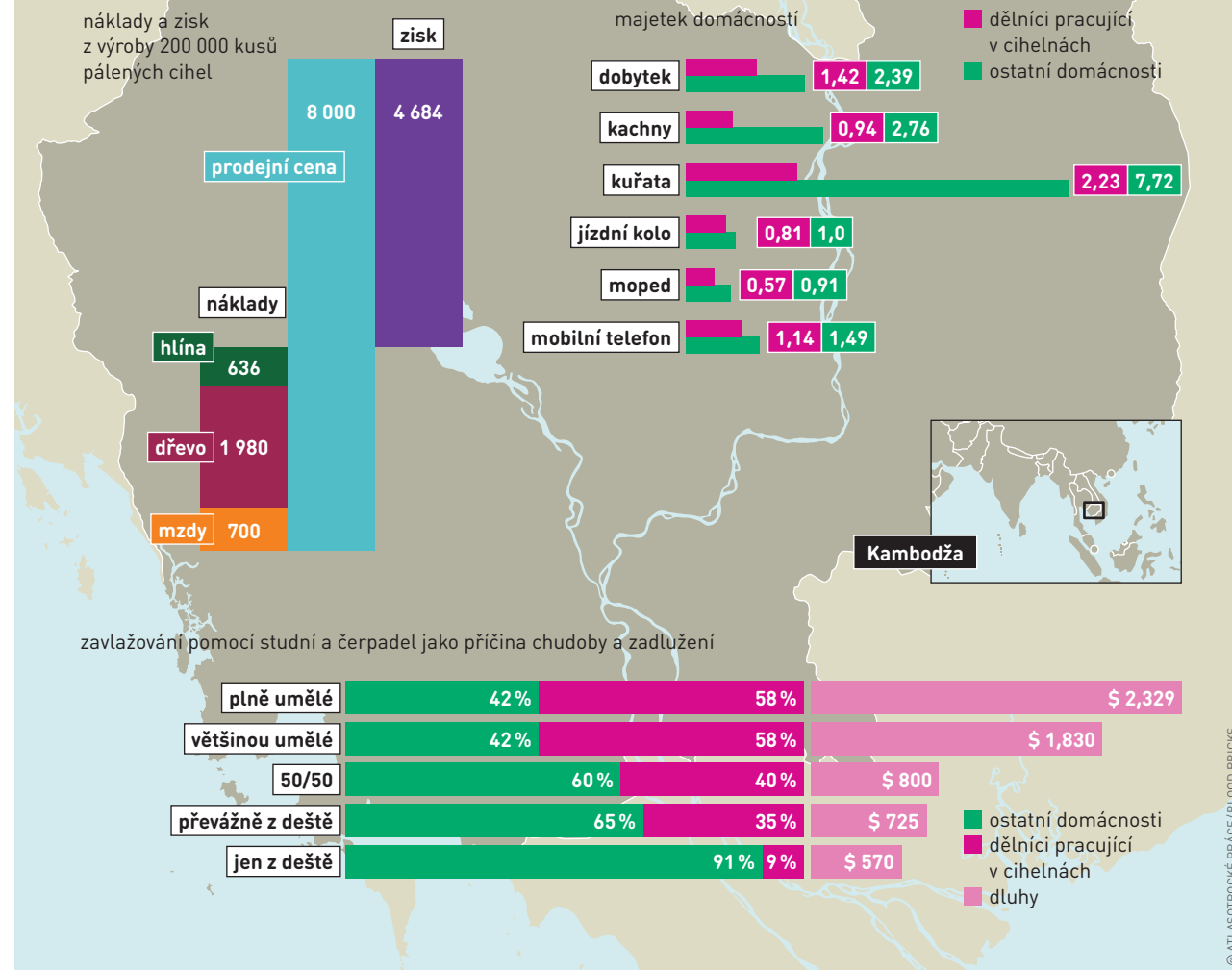
V cihelně dospělí i děti rozbíjejí motykami velké hroudy vlhké hlíny a čistí ji tak, že z ní rukama odstraňují nečistoty a kameny. Hlína se pak ručně přenáší a dává do automatických formovacích strojů – úroveň mechanizace se však v jednotlivých cihelnách liší. Dělníci tlačí vlhkou hlínu do rotující kovové formy. Poté vlhké cihly vynesou ven a naskládají je na hromadu, aby uschly. Cihly se naloží do peci a po vypálení se vynesou z pece, aby vychladly. Pomocí trakařů odvázejí pracovníci cihly na nákladní auta odběratelů, kteří je převážejí na staveniště v Phnompenhu.

Velkými investory v Kambodži jsou textilní společnosti z Thajska a Vietnamu. Lákadlem jsou nižší mzdy než doma.

VŠE ZAČÍNÁ ŠPATNOU SKLIZNÍ

Finanční výhody výroby cihel, závislost na úvěrech a chudoba

Mnoho cihlářských pecí využívá dřevo dovážené ze severní Kambodže. Část tohoto dřeva pochází z nelegální těžby a dělníci ho musí vykládat v noci, aby se vyhnuli odhalení. V pecích se spaluje také oděvní odpad pocházející z hlavního kambodžského vývozního odvětví, které zásobuje evropské prodejce rychlé módy. Dělníci, kteří přikládají do ohně, nemají k dispozici masky; ústa a oči si chrání látkami. Tyto látky, stejně jako spalovaný odpad, však často obsahují toxické chemikálie, jako jsou bělidla, formaldehyd a čpavek. Při barvení a potiskování textilu se také běžně používají těžké kovy, PVC a pryskyřice. Pálení tohoto materiálu, často po dobu několika týdnů, poškozuje dýchací cesty pracovníků, kteří v místě bydlí. Dělníci trpí zraněními a dlouhodobými zdravotními problémy z práce v těchto podmínkách a z bydlení v chatrčích z vlnitého plechu jen pár metrů od pecí. Ke špatnému zdravotnímu stavu přispívají nebezpečné stroje, extrémní teploty, cihlový prach, toxický kouř a přepracování.

Navzdory nízkým mzdám a špatnému zacházení si někteří dělníci v cihelnách mohou vydělat peníze během období sucha. Období dešťů však přináší jiné podmínky.

Jinde je umělé zavlažování známkou vysoké výnosnosti. V Kambodži je často ukazatelem špatné kvality půdy.

Cihelny jsou obvykle bez střechy a dělníci musí nepálené cihly přikrývat, aby je udrželi v suchu. Déšť může zcela zastavit výrobu. Dělníci mají zakázáno opouštět místo, aby si vydělali peníze jinde, a tak si někdy musí opět půjčit od majitele pece, aby pokryli své každodenní výdaje.

Dělníci v cihelnách mají stěží na výběr jinou práci. Vzhledem k nezaměstnanosti a chudobě ve venkovských oblastech, odkud pocházejí, nemají jinou možnost výdělků. Z mnoha zaměstnání, která tito migranti vykonávají v Kambodži i v zahraničí, je cihlářství považováno za jedno z nejméně žádoucích. Jedná se o odvětví, které je známé nízkou mzdou, zadlužeností pracovní síly a nebezpečnými a obtížnými pracovními podmínkami.

SEVERNÍ KOREA

STÁTEM PODPOROVANÉ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Většina zemí světa otroctví a nucenou práci zakázala. Severní Korea však tyto praktiky aktivně používá, a to jak doma, tak i v zahraničí, kam posílá pracovníky pracovat dlouhé hodiny za téměř nulovou mzdu. Vláda v Pchjongjangu inkasuje zisky a nemilosrdně trestá každého, kdo protestuje.

Počet Severokorejců, kteří pracují v zahraničí, v posledních desetiletích výrazně vzrostl: odhady se pohybují od 50 000 do 150 000–200 000. Sankce OSN, které vstoupily v platnost v prosinci 2019, tuto praxi sice formálně ukončily, i když je zřejmé, že země, do nichž je posílána většina severokorejských pracovníků – Čína, Rusko a státy Perského zálivu – tyto sankce neprosazují nebo je prosazují jen částečně a nadále se Severní Koreou spolupracují jako s partnerem.

Není náhodou, že severokorejští pracovníci často končí v zemích, které mají tradičně úzké vztahy s vládou v Pchjongjangu. Severokorejští dělníci pracovali nebo stále pracují ve více než 40 zemích, zejména v Číně, Rusku, řadě afrických a blízkovýchodních států, EU a Mongolsku.

Klíčovým prvkem severokorejské práce v zahraničí je, že je od začátku (výběr, proškolení, nasazení) až do konce (zaměstnání, výplata, návrat do vlasti) kontrolována státem. Pracovní praktiky silně připomínají obchodování s lidmi. I když vybraní pracovníci odjíždějí do zahraničí dobrovolně, jsou podvodně informováni o tom, co se od

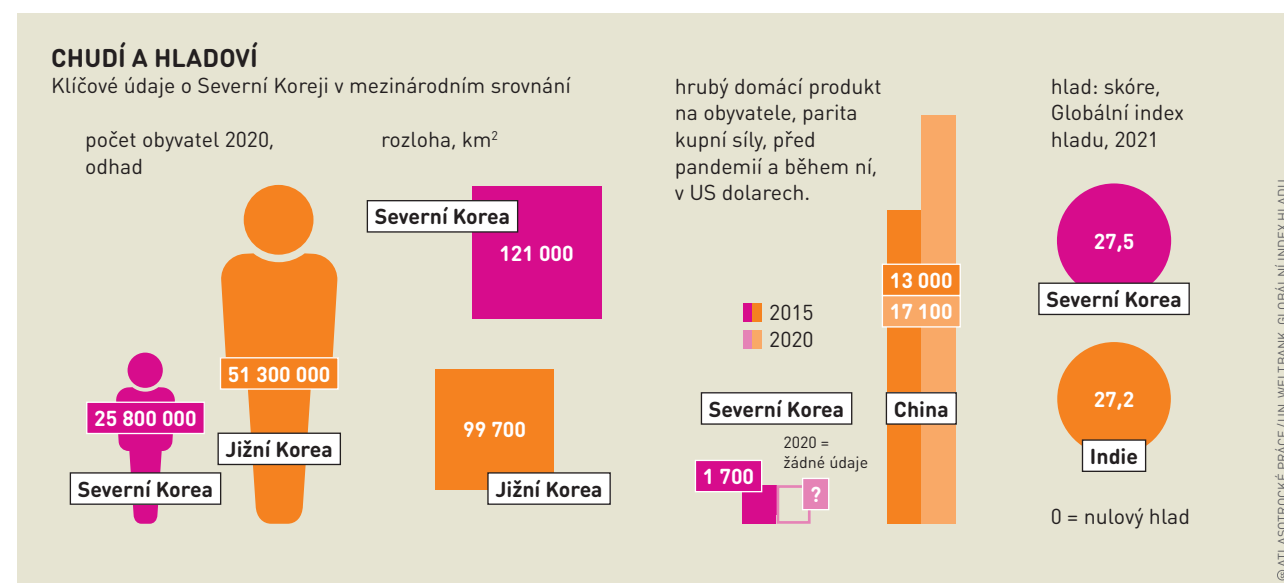
nich očekává, kolik si vydělají nebo jaká mají v hostitelské zemi práva.

Jakmile přijedou, nemohou odmítnout práci ani jiné požadavky, které jsou na ně kladeny. Neuposlechnutí – nebo ještě hůře pokus o útěk – vede k trestu na místě a později doma, kde hrozí nebezpečí také jejich rodinám. Pasy jsou jim po příjezdu okamžitě odebrány vedoucími pracovníky a drženy na severokorejském velvyslanectví nebo na podobném místě. V EU pracovníci nedostávají ani individuální pracovní smlouvu, ani individuální bankovní účet, ačkoli obojí je ze zákona povinné.

V závislosti na místě nasazení lze pozorovat regionální rozdíly v zacházení se severokorejskými pracovníky a v jejich pracovních podmínkách. Ve všech pracovních nasazeních – ať už na Maltě, v Berlíně, Tantungu nebo Dakaru – však existuje stejná struktura a opakující se prvky. Hlavním důvodem pro najímání severokorejských pracovníků je to, že pracují za ceny hluboko pod úrovní trhu. V Polsku toho loděnice záměrně využívají a zaměstnávají severokorejské svářeče.

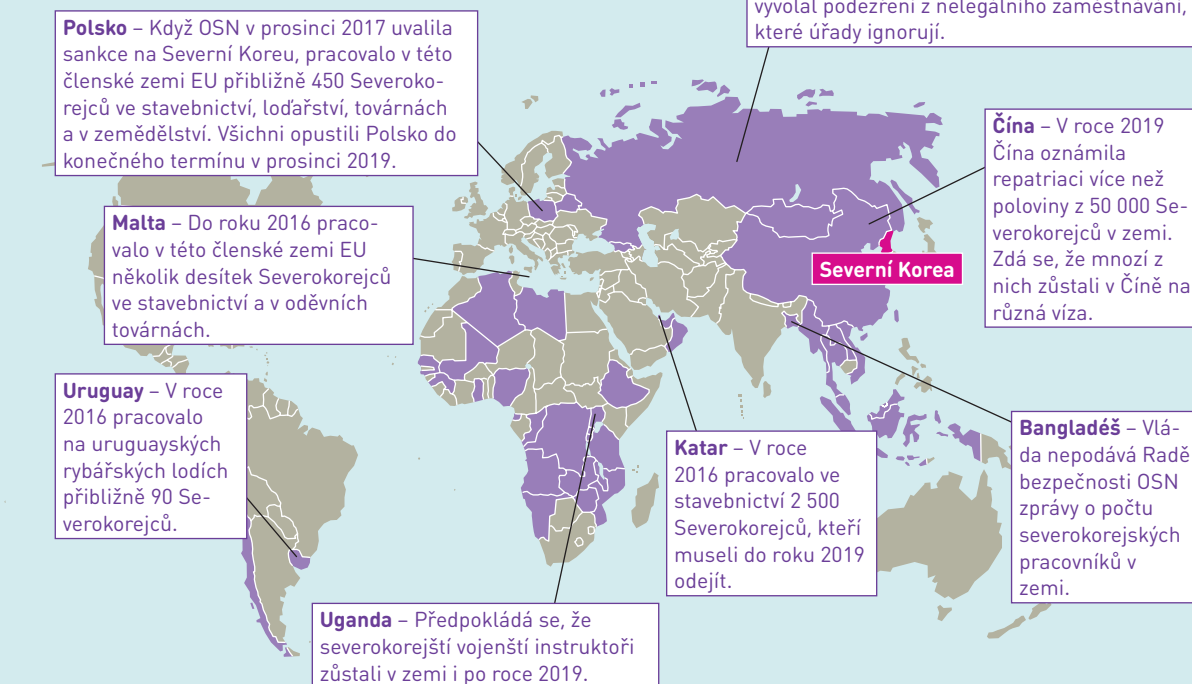
Navíc dohodnutá mzda nikdy není taková, jakou dostávají sami pracovníci. Až 90 procent mzdy je zadržováno – nebo dokonce 100 procent, jako v Kuvajtu, kde to v roce 2016 vyvolalo mezi dělníky takové nepokoje, že byli narychlo odvezeni zpět do Severní Koreje. Procento zadr-

Sankce OSN ještě více izolují již tak uzavřenou severokorejskou společnost. Její skutečnou ekonomickou situaci je obtížné rozpoznat.

SAMÁ PRÁCE A ŽÁDNÁ MZDA

Vybrané země s pracovníky ze Severní Koreje, 2005–2020

žovaných prostředků se liší místo od místa. Část peněz je posílána přímo severokorejskému státu a část si, bez státních sankcí, strčí do kapsy manažeři na místě. Rozhovory s bývalými pracovníky ukazují, jak zoufalá byla jejich finanční situace. Často si nemohli našetřit vůbec žádné peníze na návrat domů a jejich živobytí bylo nejisté.

Dalším důvodem, proč zaměstnavatelé považují severokorejské pracovníky za atraktivní, je to, že jsou zvyklí pracovat extrémně dlouho. Zdá se, že je tomu tak všude. Běžná je dvanáctihodinová pracovní doba, která se často prodlužuje na 15–16 hodin. Jsou známy případy, kdy lidé pracují nepřetržitě, aby dodrželi termíny. Přesčasů často nejsou pracovníkům zvlášť propláceny.

Nízké náklady spojené s najímáním pracovníků ze Severní Koreje se týkají i jejich náradí, pracovních podmínek a ochranných oděvů. Jak v Rusku (například při stavbě stadionu Zenit v Petrohradu), tak v loděnicích v Polsku pracovali dělníci bez ochranných bot a ochranných přileb. Mezi Severokorejci doma se stalo všeobecně známým, že práce v zahraničí může znamenat návrat v rakvi. To se poněkud změnilo po roce 2014, kdy vyšetřovací komise OSN vydala zprávu o porušování lidských práv v Severní Koreji. Ale i poté mnoho severokorejských pracovníků, například v polských loděnicích, nadále postrádalo potřebné bezpečnostní vybavení, což vedlo k tomu, že jeden zaměstnanec uhořel.

Struktura globálního vysílání a najímání pracovníků ze Severní Koreje využívá systém subdodávek, v jehož rámci společné podniky zástupců pchjongjanské vlády a místních podnikatelů usilují o maximální zisk z pracov-

Severokorejci byli a někdy stále jsou nasazováni na práce ve stavebnictví a zemědělství, ale také v informačních technologiích a v nemocnicích.

ní síly při naprosto minimálních investicích do mezd, ubytování a stravy. Rozhodujícími prvky této struktury jsou co nejnižší mzdy, stlačování dalších nákladů a maximální vykořisťování pracovníků prostřednictvím neplacených přesčasů. Severokorejský stát a místní zaměstnavatel mají společný zájem na tom, aby dělníkům platili co nejméně.

Tato struktura má po celém světě místní varianty, ale tyto základní prvky jsou přítomny všude. Bez nich by severokorejští dělníci ztratili v zahraničí svou atraktivitu. Ve většině případů to není jejich odbornost, co je činí žádoucími (s výjimkou například budování velkých bronzových monumentů), ale skutečnost, že jsou mnohem levnější než ostatní pracovníci a nemohou říci ne.

Za zmínku stojí role státu. Ačkoli na řízení pracovních sil v zahraničí dohlíží různé severokorejské podniky, ministerstva a vojenské jednotky, příkaz k vyslání pracovníků do zahraničí pochází od vlády. Stejně je tomu při administrativní přípravě, udržování kontaktů s hostitelskými zeměmi, výběru pracovníků, stanovení parametrů a příjmu peněz, které tito pracovníci vydělali. —

DÍVKY POD TLAKEM

Mnoho mladých lidí na celém světě – z nichž mnozí jsou nezletilí – je nuceno uzavřít sňatek proti své vůli. Důvodů je mnoho: rodiče mohou chtít vyrovnat dluhy, uzavřít smír nebo snížit náklady na manželství. Zejména dívky mohou být nuceny strávit svůj život s manželem, který může být mnohem starší než ony. V Afghánistánu se setkáváme s mnoha takovými praktikami.

V roce 1980 podepsal Afghánistán Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW), která požaduje, aby muži a ženy měli stejné právo uzavírat manželství a svobodně si vybrat manžela či manželku. Úmluvu ratifikoval v roce 2003. Uplynula další dvě desetiletí a navzdory soustavnému úsilí nevládních organizací a dalších aktérů k nuceným sňatkům stále dochází. Jako příčina se často uvádějí kulturní důvody, ale při bližším pohledu se ukazuje, že rozhodování o nucených sňatcích je složité a že existuje celá řada faktorů, které k tomu přispívají.

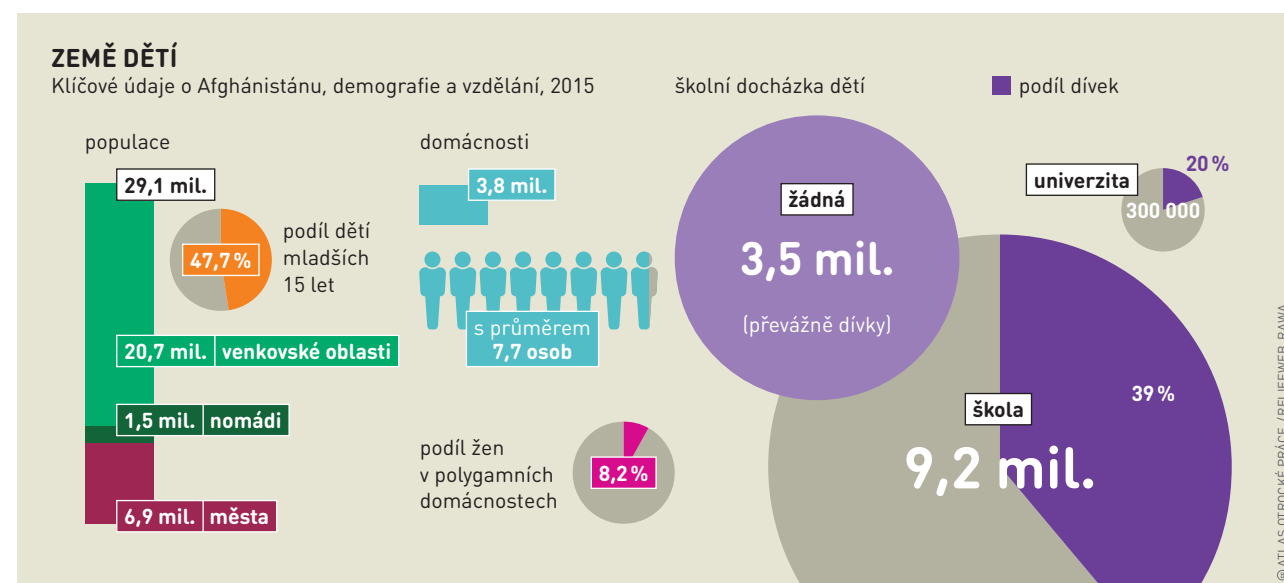
Nucený sňatek je každý sňatek, v němž alespoň jedna ze stran neprojeví svůj „plný a svobodný souhlas.“ V Afghánistánu může podle některých odhadů podíl nucených sňatků dosahovat až 60–80 %. Patří sem i sňatky dětí, které podle mezinárodního práva nemohou dát ke sňatku souhlas. Průzkum životních podmínek v Afghánistánu z let 2016–2017 zjistil, že 28,3 % osob ve věku 20 až 24 let bylo provdáno či oženo už před svým 18. rokem a 4,2 procenta bylo provdáno či oženo před dosažením věku

15 let. Ačkoli se výskyt dětských sňatků snižuje, jejich počet zůstává stále vysoký.

K výskytu nucených sňatků přispívá několik tradičních praktik. Mnoho případů sňatků za účelem splacení dluhu, řešení konfliktů (baad) a výměny nevěst mezi rodinami za účelem snížení nákladů spojených se sňatkem (baadal) lze klasifikovat jako nátlak. I když účastníci formálně souhlasí, finanční nebo sociální důsledky mohou představovat prvek nátlaku. V případě sňatku baad je například dcera provdána do jiné rodiny poté, co její příbuzný spáchal proti této rodině závažný trestný čin – dostává se tak do situace, kdy může být za tento trestný čin pohnána k odpovědnosti a je vydána na milost a nemilost příbuzným z manželovy strany. Prozářičěji řečeno, vynuceným sňatkem může být i domluvený sňatek podporovaný rodinami, který nespadá do výše uvedených kategorií.

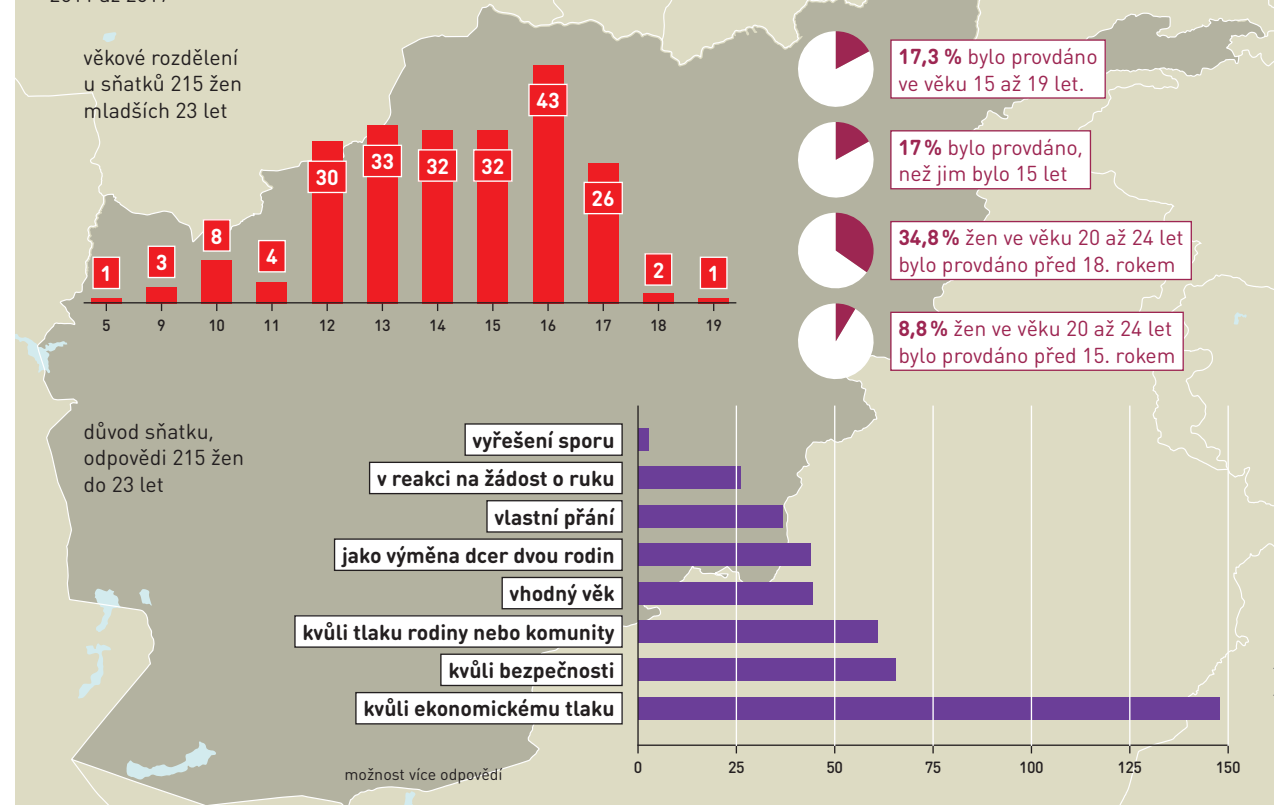
Takováto manželství jsou důsledkem patriarchální společnosti a rozhoduje o nich jeden člověk. Průzkum v roce 2018 zjistil, že v případě dětských sňatků téměř 80 % respondentů, kteří byli nuceni uzavřít sňatek před dosažením věku 18 let, uvedlo jako hlavní odpovědnou osobu svého otce. Stejná studie však zjistila, že nejsilnějšími hlasy proti dětským sňatkům byli mužští příbuzní, což ukazuje, že je nelze označit jako důsledné zastánce této praxe. Bylo zjištěno, že proces rozhodování v souvislosti s dětskými sňatky je spíše složitější než jednostranný a mohou se na něm podílet i další členové rodiny, a i samotné dítě (dítě).

Přibližně polovinu obyvatel Afghánistánu tvoří děti, většinou ve velkých domácnostech a s omezeným přístupem ke vzdělání.

VŠUDYPŘÍTOMNÉ DĚTSKÉ SŇATKY

Průzkum sňatků dětí a mladých žen v Afghánistánu, 2011 až 2017

Uváděné příčiny nucených sňatků sahají od tradičních společenských a kulturních norem až po bezpečnostní a finanční důvody. Konkrétně u dětských sňatků je nejčastějším důvodem, který členové domácnosti uvádějí, ekonomický tlak, ať už pocíťovaný nebo skutečný, dále bezpečnost a tlak komunity. Dětské sňatky jsou obecně častější ve venkovských a chudších domácnostech, ale jejich míra přímo nekoreluje s úrovní příjmů a zadlužeností, což znamená, že ekonomické důvody samy o sobě nemohou vysvětlit jejich výskyt. Jednotlivé příběhy nucených sňatků potvrzují roli, kterou může hrát vnější nátlak. Patří sem zneužití moci, hrozby předání adresy ozbrojeným opozičním skupinám, a dokonce i hrozby ze strany (potenciálních) příbuzných.

Absence silného soudního systému, který by reagoval na případy nucených sňatků, ponechává mnoho žen bez jasných možností podpory, zejména pokud jejich rodiny sňatek nadšeně podporovaly. Zákonný věk pro uzavření manželství je v Afghánistánu pro ženy 16 let, což legitimizuje některé dětské sňatky. Zákony o cizoložství (zina), které trestají mravnostní trestné činy, byly použity k pronásledování některých žen, které uprchly z nucených sňatků, zejména pokud byly spojeny s případy sexuálního vykořisťování. A zároveň se plně neuplatňují existující zákony proti nuceným sňatkům. Baad je například trestným činem od zavedení afghánského trestního zákoníku v roce 1976.

Registrace manželství jsou v Afghánistánu vzácné. Průzkumy mezi respondenty přinášejí přesnější statistické výsledky.

Zákon o odstranění násilí na ženách z roku 2009 odstraňuje, kromě jiných zločinů proti ženám, dětské a nucené sňatky, což představuje významný pozitivní právní vývoj. Tento kontroverzní zákon, přijatý prezidentským dekretem, však nebyl plně integrován ani do právního řádu, ani do praxe. OSN při monitorování trestných činů násilí na ženách a dívkách v letech 2018–2020 zjistila, že pouze polovina nahlášených případů se dostala k soudu. Systém klade na dotčené ženy značné důkazní břemeno, což znamená, že většina případů pravděpodobně zůstane nenahlášena.

UNICEF a další organizace zdůrazňují, že v důsledku koronavirové krize, která zhoršuje finanční situaci, hrozí celosvětové zvýšení počtu dětských sňatků. Pandemie Covid-19 zhoršila stávající problémy Afghánistánu, což má bezprostřední a dlouhodobý dopad na dívky. V srpnu 2021 se navíc vlády v zemi ujal Tálibán. Vzhledem k historii nucených sňatků v Afghánistánu to vyvolává reálné obavy z opětovného zvýšení výskytu tohoto jevu. Přístup žen a dívek k zaměstnání i vzdělání je již nyní značně omezen. Důvěryhodné zprávy hovoří o nucených sňatcích s bojovníky Tálibánu, ke kterým již dochází v různých částech země.

DOMÁCÍ POLITIKA

Libanonský restriktivní a vykořisťovatelský systém kafala uvěznil desetitisíce migrujících pracovníků v cizích domácnostech ve velmi špatných podmínkách, které se v nejhorším případě rovnají modernímu otroctví. Zákon tyto pracovníky nechrání a establishment nemá na změně stávajícího systému zájem.

Podle odhadů libanonského ministerstva práce v zemi pracuje 250 000 migrujících pracovníků v cizí domácnosti, z čehož většinu tvoří ženy z Afriky a Asie. Článek 7 pracovního zákona výslovně vylučuje migrující pracovníky v cizí domácnosti a upírá jim ochranu, na kterou mají ostatní pracovníci nárok, včetně minimální mzdy, omezení pracovní doby, jednoho dne v týdnu na odpočinek, příplatků za přesčasy a svobody sdružování.

Jejich postavení v Libanonu se místo toho řídí systémem kafala, což je restriktivní rámec zákonů, předpisů a zvyklostí, který váže legální pobyt migrujících pracovníků na jejich zaměstnavatele. Pracovníci nemohou opustit nebo změnit zaměstnání bez souhlasu svého zaměstnavatele. Ti, kteří opustí svého zaměstnavatele bez povolení,

riskují ztrátu legálního pobytu a hrozí jim zadržení a deportace.

Vysoká míra kontroly nad životy pracovníků v rámci systému kafala vedla k případům obchodování s lidmi, nucené práci, vykořisťování a dalšímu. Organizace Human Rights Watch a místní organizace často dokumentují zadržování mezd, nucené věznění, zadržování dokladů totožnosti, nadměrnou pracovní dobu a slovní, fyzické a sexuální zneužívání. V souvislosti s libanonskou ekonomickou krizí a pandemií Covid-19 se počet případů zneužívání migrujících pracovníků v cizí domácnosti zvýšil. Mezinárodní organizace práce varuje, že migrující pracovníci nyní čelí podmínkám, které „značně zvyšují riziko, že se dostanou do situace nucené nebo otročké práce.“

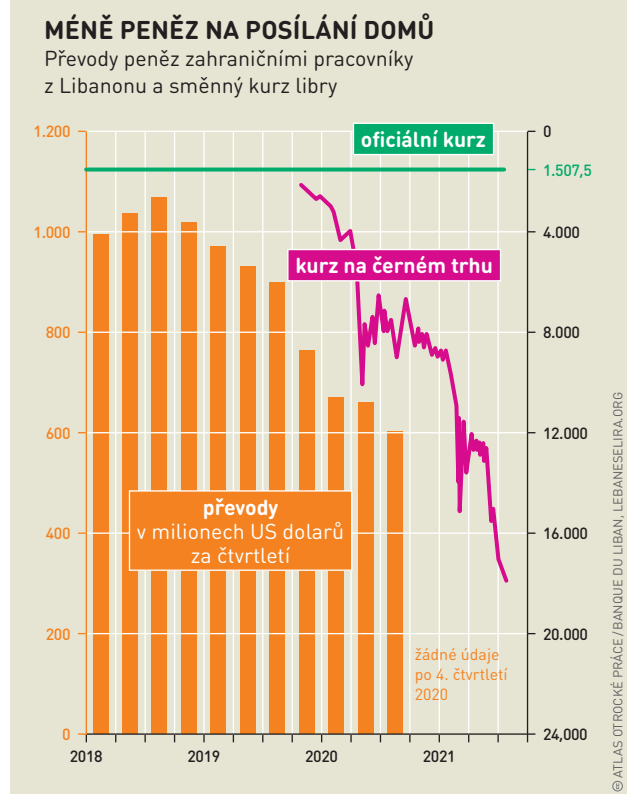
Vzhledem k tomu, že celé jejich rodiny jsou doma a děti nechodí do školy, jsou pracovníci v cizích domácnostech nuceni pracovat déle, často i ve dnech odpočinku. Je známo, že takové přepracování vede k vyčerpání, nemoci, depresím, a dokonce k sebevraždám. S devalvací národní měny a rostoucí inflací přenášeli mnozí zaměstnavatelé ekonomickou zátěž na své pracovníky a snižovali jim mzdy – pokud jim je vůbec vypláceli.

Zaměstnavatelé ponechali stovky pracovníků před konzuláty nebo velvyslanectvími, často bez peněz, pasů, jejich věcí nebo letenek na cestu zpět do jejich domovských zemí. Jeden zaměstnavatel zveřejnil na facebookové stránce, která slouží k obchodování s použitým zbožím, jako je nábytek a oblečení, že je „na prodej“ nigerijský domácí pracovník. Po zprávách v médiích a po rozhořčení v Nigérii a výzvách nigerijských úřadů libanonské úřady zaměstnavatele zatkly za porušení místních zákonů o obchodování s lidmi.

Vykořisťování a zneužívání v rámci systému kafala vedlo k tomu, že mnoho pracovníků spáchalo sebevraždu nebo zemřelo při pokusu o útěk od svých zaměstnavatelů. Šetření organizace Human Rights Watch z roku 2008 zjistilo, že každý týden zemře jeden pracovník v cizí domácnosti nepřirozenou smrtí, přičemž nejčastěji se jedná o sebevraždu a pokus o útěk. Ačkoli v poslední době nebylo možné tento výzkum zopakovat kvůli nedostatku přesných statistik, média nadále informují o úmrtích pracovníků v cizích domácnostech za podobných okolností.

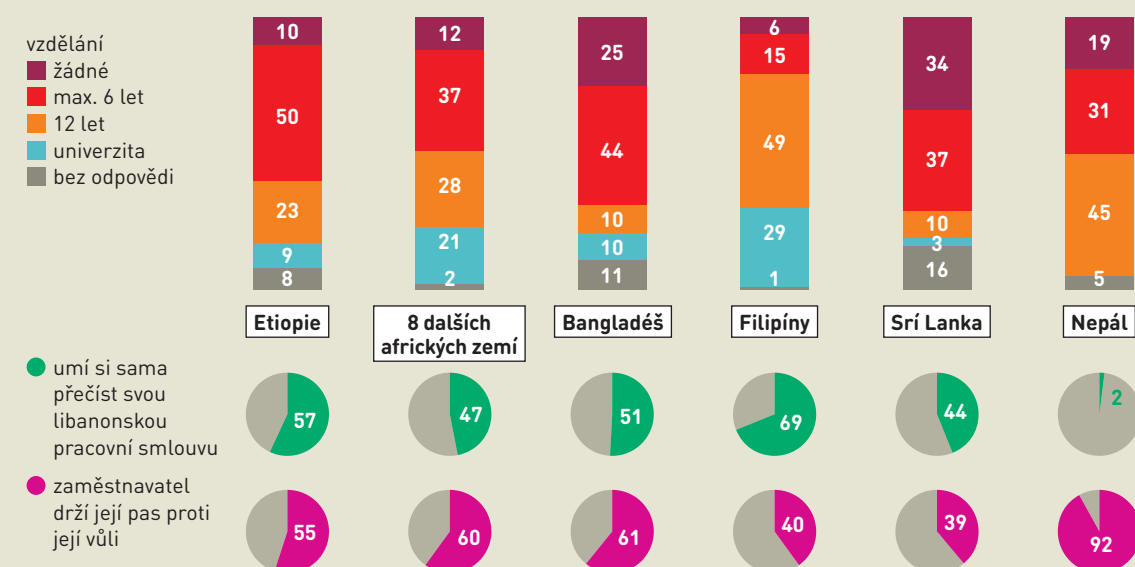
Libanonské soudnictví nedokáže chránit migrující pracovníky v cizích domácnostech ani pohnat zaměstnavatele k odpovědnosti, pokud porušují jejich základní

Pracovníkům, kteří dostávají mzdu podle oficiálního kurzu libanonské libry, zbývá jen málo peněz na to, aby je poslali svým rodinám.

SNADNÁ HRA S NEVZDĚLANÝMI ŽENAMI

Výsledky průzkumu mezi 1 541 pomocnicemi v domácnosti v Bejrútu a libanonských horách, podle státní příslušnosti, 2014*

* pohovory konané bez přítomnosti zaměstnavatele na místech, jako jsou kostely, trhy a směnárny.

© ATLAS OTROČKÉ PRÁCE / ILO

práva. Nedostupnost mechanismů pro podávání stížností, stejně jako restriktivní vízová politika, odrážejí mnoho pracovníků od podávání stížností na zaměstnavatele. I když stížnost podají, policie a soudní orgány nepovažují některá zneužívání pracovníků v cizích domácnostech za trestné činy.

Přestože skupiny migrujících pracovníků v cizích domácnostech a organizace na ochranu práv vedly dlouholetou kampaň za zrušení systému kafala, úřady tak nečinily. Jedním z hlavních důvodů je skutečnost, že pro mnohé zúčastněné jde o lukrativní byznys: podle jedné studie systém kafala ročně vynáší více než 100 milionů amerických dolarů. Náborové agentury, z nichž mnohé byly obviněny z toho, že vystavují pracovníky zneužívání, nucené práci a obchodování s lidmi, podle stejné studie generují ročně příjmy ve výši 57,5 milionu amerických dolarů.

Tyto náborové agentury úspěšně zablokovaly novou standardní jednotnou smlouvu pro migrující pracovníky v cizích domácnostech, která by obsahovala důležité záruky proti nucené práci. Nejvyšší správní soud ji nepřezkoumal v souladu se závazky Libanonu podle mezinárodního práva a místo toho rozhodl, že taková smlouva by způsobila „vážné škody“ zájmům agentur. Ženy přicházející do Libanonu se dnes mohou ocitnout v ještě nejistější situaci. Anti-Racism Movement v Libanonu, lidové hnutí, které bojuje proti diskriminaci, zjistilo, že náborové agentury

Nejde jen o vykořisťování služek v domácnosti: dětská manželství jsou také porušováním lidských práv a vláda toto ignoruje.

Přestože je tato studie již několik let stará, stále poukazuje na nedostatečnou ochranu pracovníků v cizích domácnostech a na velké rozdíly v závislosti na zemi původu.

stále přivádějí ženy ze zemí, jako je Srí Lanka a Kamerun, aniž by je informovaly o skutečné situaci v zemi.

Systém kafala a vyloučení pracovníků v cizích domácnostech z působnosti pracovního práva porušují smlouvy o lidských právech a pracovní úmluvy, které Libanon podepsal, včetně těch, které ruší nucenou práci. Porušují také zásadu nediskriminace a právo na spravedlivé a příznivé pracovní podmínky. —

CHUDOBA A SLIBY

V myslí většiny Evropanů je otroctví něčím, co se odehrálo dávno a daleko. Otroctví v Evropě však existuje dodnes, skryté před zraky veřejnosti. Ne miliony, ale stále ještě desetitisíce lidí tak pracují v nucené prostituci, jsou v dluhovém otroctví anebo pracují při chovu dobytka.

Převážná většina žen nucených k prostituci v Evropě pochází z východní a jihovýchodní Evropy. V posledních 25 letech vyniká jedna země – Moldavsko. Nedobrovolné prostitutky jsou téměř všechny mladé ženy, některé z nich jsou nezletilé dívky. Mnohé z nich pocházejí z venkovských oblastí Moldavska, často z chudých, zanedbaných oblastí nebo nefunkčních rodin, a většina z nich strávila ve škole jen několik málo let. Do zahraničí je lákají přísliby dobře placené práce chůvy, servírky nebo pečovatelky. Mezi cílové země patří Německo, Itálie, Španělsko a Turecko. Po příjezdu jsou nuceny k prostituci a jsou pod neustálým dohledem. Jsou jim odebrány průkazy totožnosti, aby nemohly uprchnout.

Kolem roku 2000 byly v Moldavsku zaznamenány tisíce případů nucené prostituce. Díky osvětovým kampaním a tvrdým trestům pro obchodníky s lidmi a pasáky se v posledních letech podařilo jejich počet výrazně snížit. V roce 2019 však policie přesto zaznamenala 52 případů nucené prostituce; v roce 2020 to bylo 24 případů. Počet nenahlášených případů může být podle úředníků mnohem vyšší.

V České republice to není chudoba, ale rostoucí prosperita, která vede k šíření životních a pracovních podmínek podobných otroctví. V sektoru s nízkými mzdami vznikl vážný nedostatek pracovních sil. Pracovníci z chudších členských států EU, jako je Rumunsko a Bulharsko, kteří by jinak mohli tyto pozice obsadit, jsou místo toho lákáni vyššími mzdami nabízenými v bohatších západoevropských zemích. Česká vláda proto podporuje nábor dočasných pracovníků ze zemí mimo EU, jako je Ukrajina, Mongolsko a Vietnam. Za posledních 10 let přišlo do České republiky oficiálně asi 20 000 vietnamských pracovníků.

Pracovní víza a dočasné pracovní smlouvy jsou ve Vietnamu dostupné prakticky pouze prostřednictvím místních pracovníků, kteří jsou často členy zločineckých sítí. Za zprostředkování práce a víza jim uchazeči o práci platí 10 000 až 20 000 amerických dolarů. Jejich smlouvy v českých firmách jsou zpravidla platné na jeden nebo dva roky. Vzhledem k tomu, že pracovníci obvykle dostávají pouze minimální mzdu, nemohou po odečtení nákladů na stravu a ubytování splácet své půjčky včas. Po

skončení smlouvy mnozí z nich zůstávají v České republice nelegálně.

Protože nemají jinou alternativu, mnozí pracují v otrockých podmínkách při výrobě drog. Česká republika je dlouhodobě jedním z největších producentů nelegální syntetické drogy metamfetaminu neboli pervitinu, a jeho výrobu do značné míry ovládají vietnamské zločinecké organizace. Zadlužení pracovní migranti pracují v nelegálních pervitinových laboratořích nebo ve vnitřních pěstírnách konopí. Někteří z nich jsou převáženi do dalších zemí Evropy, včetně Německa, kde je hlavním centrem vietnamské organizované kriminality Berlín. Oběti se téměř nikdy nepokoušejí svým trýznitelům vzdorovat kvůli hrozbě odvety vůči svým rodinám doma nebo krádeže svého majetku. Kromě toho vietnamští pracovní migranti čelí velkému společenskému tlaku ze své domovské země, aby v zahraničí uspěli.

Brutální forma moderního otroctví existuje v několika zemích jihovýchodní Evropy, zejména v Rumunsku. Na odlehlých pastvinách se o tisíce kusů dobytka starají pastevci, kteří žijí v malých chatrčích s minimem jídla a často bez nároku na mzdu. Kromě několika hodin spánku musí nepřetržitě pracovat, pást a dojit ovce a kozy, vyrábět sýr a vyklízet ohrady.

Chov ovcí v Evropě zažívá v posledním desetiletí mimořádný rozmach, který je stimulován silnou poptávkou po živých zvířatech a mase ze Středního východu. V Rumunsku se chová přibližně 12 milionů ovcí a koz; z členských států EU jich má více pouze Španělsko. Práce pastevců je neatraktivní, protože je velmi náročná a špatně placená, takže mnoho majitelů dobytka najímá pracovníky z řad nejchudších vesničanů, včetně nezletilých, a dokonce i dětí. V předchozích letech byla zdokumentována řada případů, kdy se s dospělými i dětmi špatně zacházelo, byli v noci připoutáni řetězy a napůl vyhladovělí. Přesto úřady stále jen zřídka kontrolují pracovní podmínky v chovech dobytka.

Evropa, a zejména Evropská unie, má lepší zákony proti modernímu otroctví než jakýkoli jiný kontinent. Boj proti otroctví je součástí dnešních evropských hodnot. Ekonomické zájmy a nedostatek politické vůle však stále vedou k tomu, že státy tolerují vykořisťování podobné otroctví a úřady nedostatečně kontrolují pracovní podmínky. K vyřešení problému moderního otroctví má Evropa stále ještě daleko. —

Vláda USA každoročně vypracovává stovky stran analýz pro země celého světa. Někteří odborníci však zpochybňují správnost rozdělení do jednotlivých úrovní.

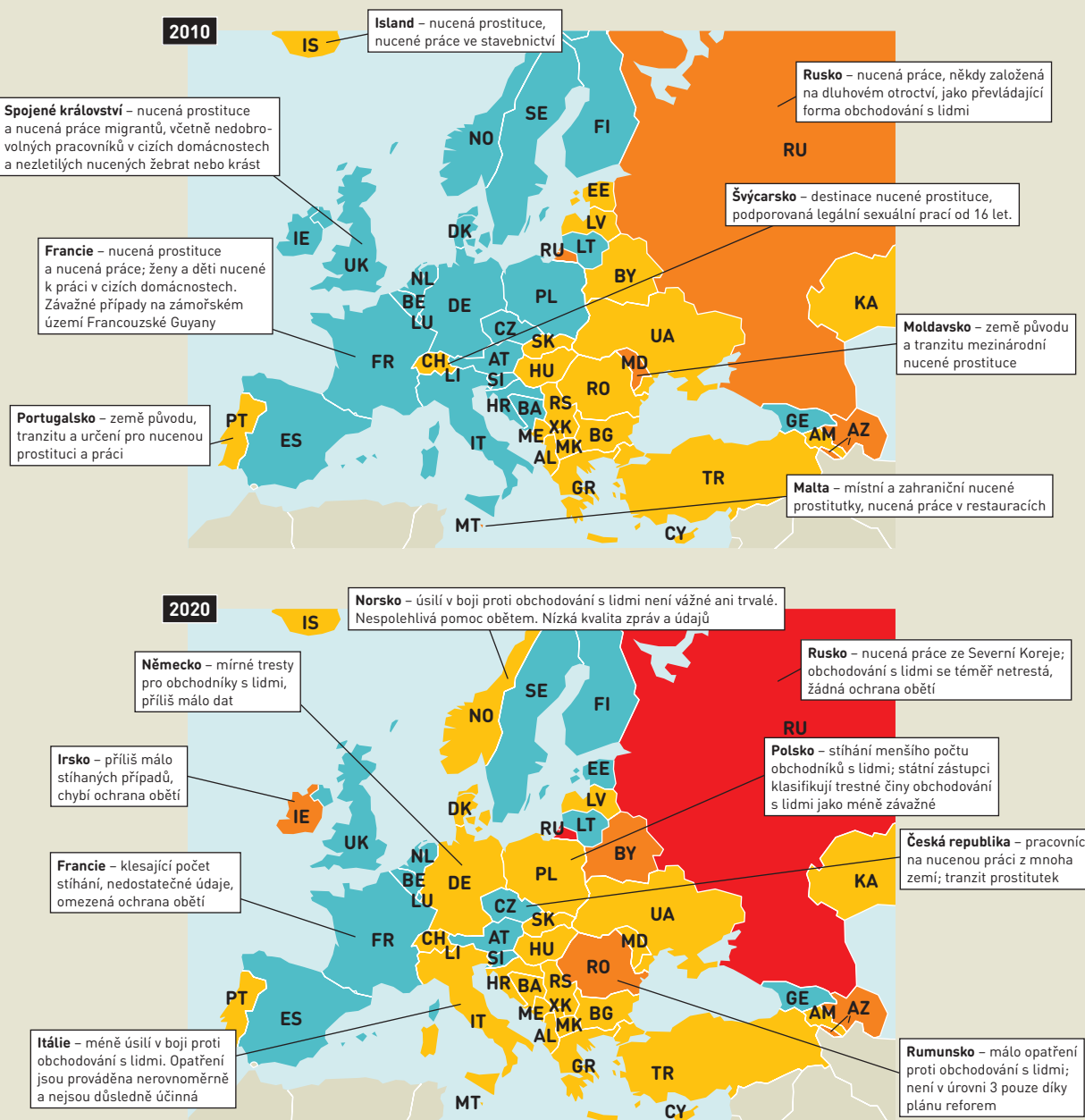
PODÍVEJTE SE NA ZÁPAD

Zprávy vlády USA o obchodování s lidmi v Evropě

Vláda USA každoročně zveřejňuje zprávu o celosvětovém boji proti obchodování s lidmi, Trafficking in Persons Report (TIP). Ta zahrnuje také země v Evropě. Kritéria amerického Zákona o ochraně obětí obchodování s lidmi a násilí (TVPA) jsou následující:

- Závažné formy obchodování s lidmi jsou zakázány a trestány.
- Každý typ obchodování s lidmi za účelem nucené prostituce je rovnocenný závažným trestným činům, jako je násilné sexuální napadení.
- Trest je dostatečně přísný, aby odradil od trestného činu, a přiměřeně odráží povahu trestného činu.
- Vláda vynakládá vážné a trvalé úsilí na odstranění závažných forem obchodování s lidmi.

- Úroveň 1: Minimální standardy TVPA jsou zcela splněny.
- Úroveň 2: Vláda plně nesplňuje standardy, ale snaží se o to.
- Úroveň 2, sledovaný seznam: Stejně jako Úroveň 2, ale s mnoha případy obchodování s lidmi a nepřijetím přiměřených opatření nebo s nedostatkem důkazů o vhodných opatřeních ze strany vlády.
- Úroveň 3: Minimální standardy TVPA nejsou splněny a vláda nevyvíjí významné úsilí, aby je splnila.

AL: Albánie, AM: Arménie, AT: Rakousko, AZ: Ázerbájdžán, BA: Bosna a Hercegovina, BE: Belgie, BG: Bulharsko, BY: Bělorusko, CH: Švýcarsko, CY: Kypr, CZ: Česká republika, DE: Německo, DK: Dánsko, EE: Estonsko, ES: Španělsko, FI: Finsko, FR: Francie, GE: Gruzie, GR: Řecko, HR: Chorvatsko, HU: Maďarsko, IE: Irsko, IS: Island, IT: Itálie, KA: Kazachstán, LI: Lichtenštejnsko, LT: Litva, LU: Lucembursko, LV: Lotyšsko, ME: Černá Hora, MD: Moldavsko, MK: Severní Makedonie, MT: Malta, NL: Nizozemsko, NO: Norsko, PL: Polsko, PT: Portugalsko, RO: Rumunsko, RS: Srbsko, RU: Rusko, SE: Švédsko, SI: Slovinsko, SK: Slovensko, TR: Turecko, UA: Ukrajina, UK: Velká Británie, XK: Kosovo.

BEZ PRÁV, SKRYTĚ VŠEM NA OČÍCH

Evropa se pyšní svým modelem sociální spravedlnosti, svým sociálním státem a schopností zajistit, že její občané mohou vést slušný život. Pod povrchem jsou však vykořisťovány statisíce lidí, z nichž mnozí jsou migranti.

Nucená práce v Evropě? Mnoho lidí sotva věří, že existuje. Mezinárodní organizace práce (ILO) však odhaduje, že v roce 2012 bylo na tomto kontinentu nějakou formou nátlaku vykořisťováno 880 000 lidí. Přibližně 270 000, tedy 30 %, byly oběti nucené prostituce, zatímco zbylých 70 %, tedy 610 000, bylo nuceno k jiným druhům práce. Od té doby se počet nenahlášených případů dále zvýšil. V rozporu s těmito odhady jsou oficiální údaje, tedy počty případů nuceného vykořisťování

a nucené práce, které úřady zaznamenaly, mizivě nízké. V roce 2018 identifikoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) pouze 5 500 obětí obchodování s lidmi v jižní a západní Evropě, z nichž 66 % bylo vystaveno sexuálnímu vykořisťování a 27 % nucené práci. Údaje ILO uvádí 100 000 obětí nucené práce jen v Německu. Situační zpráva německého Spolkového kriminálního úřadu z roku 2019 však uvádí pouze 287 trestních případů sexuálního vykořisťování a pouze 14 případů nucené práce.

Povědomí veřejnosti o nucené práci je obecně mnohem nižší než o nucené prostituci, které je také věnována mnohem větší pozornost ze strany orgánů činných v trestním řízení. Muži i ženy, kteří se stali oběťmi nucené práce, nejsou obecně považováni za oběti a ani se tak sami nutně nevnímají. Zkušenosti poradenských center a odborů opakovaně potvrzují, jak zranitelní jsou migrující pracovníci v Evropě. Lidé, kteří utíkají před chudobou a nedostatkem perspektiv, ve snaze najít lepší život jinde, často neznají svá práva, nejsou organizováni v odborech a chybí jim sociální podpora a podpůrné sítě.

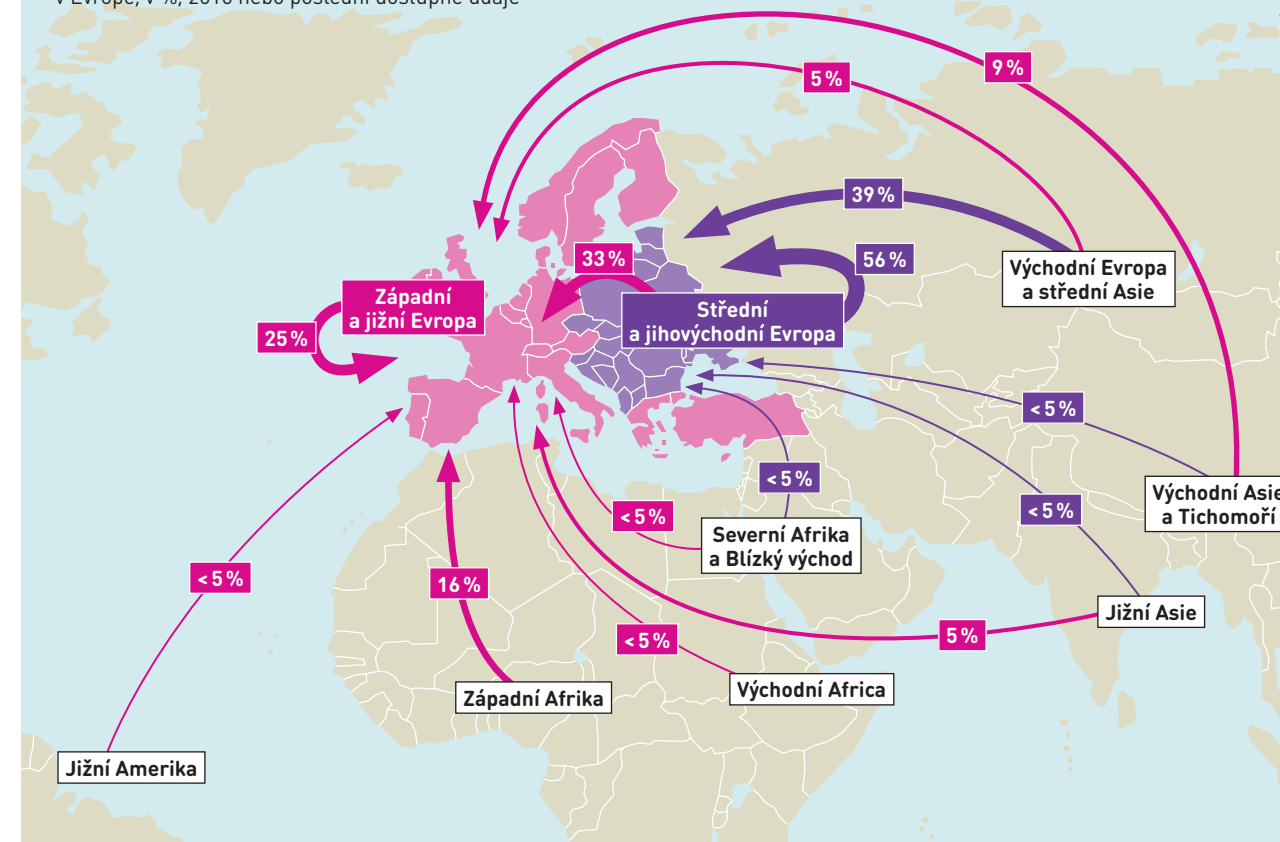
Lidé v Evropě, kteří jsou vykořisťováni, žijí často izolovaně. Jejich pobytový status může být nejasný, mohou mít extrémně dlouhou pracovní dobu za nízkou mzdu. Jejich zaměstnavatelé je často přísně kontrolují, například omezují jejich sociální kontakty. Mohou žít na místech vzdálených od ostatních lidí nebo přímo v sousedství svého pracoviště. Mohou mít nedostatečné jazykové znalosti a nemusí vědět, kde nebo jak získat pomoc a podporu. Jejich závislost na zaměstnavateli nepřímo prohlubuje chudoba a chybějící doklady nebo pracovní povolení. Na migrující pracovníky může být vyvíjen tlak tím, že jsou nuceni splácet cestovní náklady nebo jiné dluhy, hrozbami deportace nebo dokonce násilím – namířeným proti nim samým nebo proti jejich rodinným příslušníkům.

K vykořisťování může docházet téměř v jakémkoli ekonomickém sektoru. Potenciální zisky pro zaměstnavatele jsou obrovské. V roce 2014 ILO odhadovala, že roční zisky z nucené práce v Evropské unii a dalších vyspělých zemích globálního Severu dosahují nejméně 47 miliard amerických dolarů. V celosvětovém měřítku přesáhly 150 miliard dolarů. V roce 2016 jen v samotné

Vysoký podíl osob, které jsou oficiálně evidovány jako osoby obchodované do Evropy za účelem nucené prostituce, tvoří dívky – možná více než čtvrtinu.

POPTÁVKA PŘITAHUJE NABÍDKU

Původ obětí obchodování s lidmi zjištěných v Evropě, v %, 2016 nebo poslední dostupné údaje

Itálii vyčíslil italský výzkumný institut Eurispes zisky z nuceného vykořisťování migrujících zemědělských pracovníků mafiánskými organizacemi na 21 miliard eur. Podle odborového svazu FLAI-CGIL je do mafiánských struktur v italském zemědělství zapojeno více než 430 000 osob. Toto číslo zahrnuje 100 000 lidí žijících v ponižujících podmínkách v nelegálních slumech, daleko od jakéhokoli města, bez kanalizace, vody a infrastruktury. V takových podmínkách se sklízí jablka, hrozny, melouny, rajčata a nespočet dalších druhů ovoce a zeleniny. V okolí města Caserta severně od Neapole sbírají jahody ženy z východní Evropy. Afričané jsou nájímáni na sklizeň pomerančů. Práce může trvat 14 hodin denně, od čtyř hodin ráno do šesti hodin večer. Každoročně někteří dělníci na polích zkolabují a zemřou.

Migrantům hrozí málo placených prací, například v masném průmyslu, pohostinství, stavebnictví, pečovatelské nebo sezónním zemědělství, vysoké riziko vykořisťování. To platí zejména pro pracovníky, kteří nemají doklady a povolení k pobytu. Podobná situace nastává v odvětvích, která jsou organizována prostřednictvím subdodavatelů, jako jsou logistické a úklidové služby. Pro pachatele se riziko trestu obecně blíží nule.

Pracovníci ve vykořisťovatelských zaměstnáních, kteří jsou odhaleni policií nebo celními orgány, obvykle nejsou informováni o svých právech, nejsou vnímáni jako potenciální oběti a ani se tak s nimi nezachází.

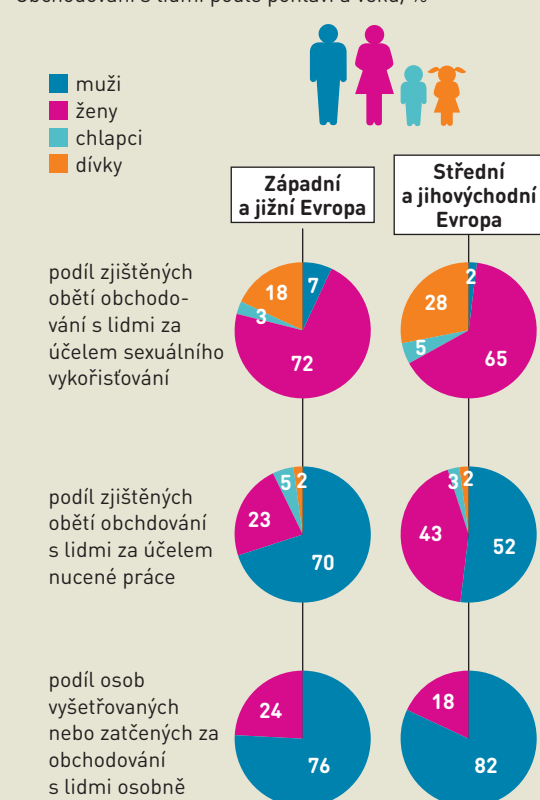
Evropa je cílem obchodníků s lidmi po celém světě. Nejvíce obětí však pochází právě z Evropy.

V nejlepším případě jsou deportováni, aniž by měli možnost žádat o dlužné mzdy. V nejhorším případě jsou obviněni z trestného činu za práci bez pracovního povolení nebo povolení k pobytu. To znamená, že většina obětí nucené práce a pracovního vykořisťování se v oficiálních statistikách neobjevuje. To zase vede k nepochopení ze strany orgánů činných v trestním řízení, když poradenská centra a odbory požadují důslednější uplatňování práv obětí a ochranu před nucenou prací a její prevenci.

Rozsah pracovního vykořisťování a nucené práce musí být uznán celou společností, politikou a statistikami všech evropských zemí. Nespravedlnost musí být stíhána zákonem. V mnoha hospodářských odvětvích a oborech jsou lidé nadále bezohledně vykořisťováni, aniž by pachatelé nesli jakékoli následky a oběti se mohly domáhat svých práv. Některé země podnikly drobné kroky proti pracovnímu vykořisťování v jednotlivých odvětvích, například zákon o kontrole ochrany práce v masném průmyslu v Německu. To je začátek, ale stále to nestačí. —

OBĚTI A PACHATELÉ

Obchodování s lidmi podle pohlaví a věku, %

ZÁVAŽNÉ TÉMA, POCHYBNÉ ÚDAJE

Jak běžné je otroctví ve světě? Ukázat, jaký je jeho rozsah, je důležité pro to, aby se na toto porušování lidských práv zaměřila politická pozornost. Ale některá čísla v *Globálním indexu otroctví* se získávají nekonvenčními – a někdy i nejasnými – způsoby. Pohled na údaje psané drobným písmem.

Profesionální organizace s kanceláří v Berlíně propaguje získávání finančních prostředků takto: „Představte si, že by byla zotročena celá Postupim.“ Odkaz na město v sousedství Berlína je uveden pro lepší představu o tom, co říká údaj, že 167 000 lidí „dnes v Německu žije jako otroci.“ Ve Francii by pro představu o 129 000 otrocích v této zemi mohlo být použito město Aix-en-Provence. Polovina města Southampton by mohla představovat tento údaj ve Velké Británii.

Organizace nenese odpovědnost za údaje, které používá. Ty pocházejí z Globálního indexu otroctví (Global Slavery Index, GSI), který zveřejňuje australská iniciativa Walk Free. Ta je zase financována nadací, kterou dotuje Andrew Forrest, v roce 2021 druhý nejbohatší muž Austrálie. Ať už jde o údaje o nucené práci, nucené prostituci nebo nucených sňatcích, GSI se ve světě nevyhne nikdo, kdo zkoumá otroctví. Jeho údaje jsou hojně využívány v publikacích občanské společnosti. Od doby, kdy organizace Walk Free začala spolupracovat s Mezi-

národní organizací práce (ILO), se dostávají i do oficiálních dokumentů a jsou dokonce citovány ve vědeckých zprávách, i když spíše jako ilustrace než jako základ pro argumentaci.

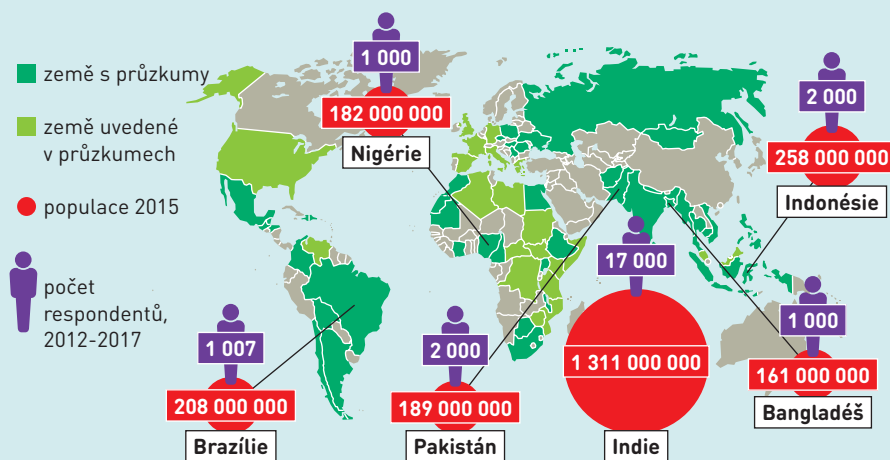
Globální index otroctví v současnosti obsahuje údaje o více než 167 zemích. Když se objeví nový index, světová média o tom informují. Po vydání v letech 2013, 2014 a 2016 je nyní nejnovější verze z roku 2018; další má vyjít v roce 2022. Zjištění je těžké porovnávat, protože podklady pro údaje a výpočty se s každým vydáním mění. Princip však zůstává stejný: dostupná data jsou extrapolována tak, aby doplnila chybějící informace, a zaplnila tak mezery v tomto nedostatečně prozkoumaném tématu.

Odhaduje se, že v Německu je 167 000 otroků – to je překvapivě vysoké číslo. Údaje, z nichž vycházejí čtyři stávající vydání GSI, pocházejí z let 2012 až 2016. Podle internetových stránek GSI identifikovaly v roce 2016 německé orgány 536 obětí obchodování s lidmi, 488 obětí nucené prostituce a 48 obětí nucené práce. Starší studie z roku 2008 uvádí, že přibližně 3 400 žen a dívek vyhledalo pomoc poradenských center kvůli skutečným nebo hrozcím nuceným sňatkům. Z těchto čísel nelze usuzovat na skutečný rozsah nucené práce, obchodování s lidmi, nucené prostituce a nucených sňatků. Měl by však

Publikace Globálního indexu otroctví neobsahují žádné tabulky zobrazující výsledky průzkumů v jednotlivých zemích.

VYZBROJENÍ DOTAZNÍKEM

Země, ve kterých byly shromážděny údaje o rozsahu otroctví pomocí průzkumů

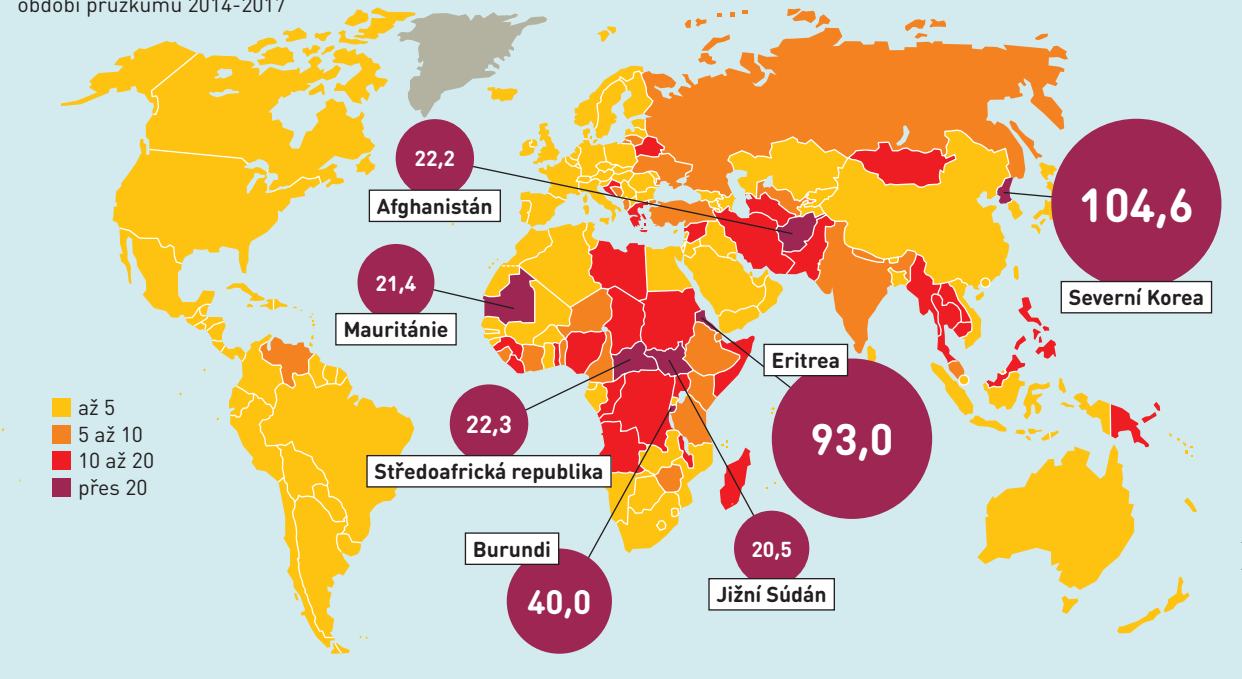

Kromě Indie bylo v každé z nejlidnatějších zemí světa dotázáno pouze 1000 až 2000 respondentů na otroctví, které zažili. Odpovědi v **jednotlivém počtu** mohou vést k zobrazení o populacích, jejichž počet se pohybuje v řádu **stovek milionů**. Průzkumy údajně pokrývají 71,1 % světové populace – v obou Amerikách **93,5 %**. Pokud se však jednotliví respondenti nebo jejich rodinní příslušníci setkali s formami moderního otroctví, jsou tyto země také započítány mezi „pokryté“. Pokud by se vyloučily země, kde se průzkum neprováděl, celosvětové pokrytí by kleslo na zhruba 57 procent a v obou Amerikách bez USA a Venezuely na zhruba **59 procent**.

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / GSI, UN

CELOSVĚTOVÝ VÝSKYT MODERNÍHO OTROCTVÍ

Odhadovaný počet obětí na tisíc obyvatel v Globálním indexu otroctví, období průzkumu 2014-2017

© ATLAS OTROCKÉ PRÁCE / GSI

být údaj GSI skutečně více než 310krát vyšší než počet oficiálně zaznamenaných případů?

Pro zodpovězení těchto a dalších otázek je nutné pročíst si i to, co je psané drobným písmem. A je tam toho spousta. Prostřednictvím metodických oddílů, příloh, poznámek pod čarou, doplňků a online materiálů je možné rekonstruovat některé, nikoli však všechny kroky, které vedly ve čtyřech vydáních GSI k publikovaným číslům. Klíčovým číslem v GSI je přibližný výskyt obětí moderního otroctví na 1 000 obyvatel. Tento odhadovaný výskyt se podle nejnovějšího GSI pohybuje kolem 2,0 na tisíc obyvatel v Německu i ve Francii. Ve Spojeném království je to 2,1, zatímco v Nizozemsku 1,8.

První index v roce 2013 měl zcela jiná čísla. Pro Německo bylo vypočteno 10 646 otroků, což je pouze 6 % ze 167 000 otroků v roce 2018. Logika roku 2013 byla následující: Odhady byly k dispozici pro Spojené království a USA. Jako spodní hranice pro západní Evropu byl použit jejich průměr, jak uváděla publikace GSI, aniž by nabídla vysvětlení. Horní hranicí byla průměrná hodnota odhadů pro východní a jihovýchodní evropské země: Bělorusko, Ukrajinu, Bulharsko, Rumunsko a Moldavsko. Z toho vyplývá průměrná hodnota pro Německo ve výši 0,13 na tisíc obyvatel. Vynásobením této hodnoty počtem obyvatel 81,9 milionů dává číslo 10 646 otroků. K tomu je připojena poznámka, že se jedná o nejlepší možný odhad, nikoli o skutečné číslo. Tento údaj se však v následujících tabulkách pro Německo opakuje.

Pro vydání indexu v roce 2014 rozdělil tým GSI země světa do sedmi kategorií podle socioekonomických kritérií, jako je velikost populace, hustota zalidnění a chudoba. Následovaly další extrapolace. Zde je příklad:

Celosvětový výskyt otroctví je nejdůležitějším ukazatelem Globálního indexu otroctví. Ale jak přesně se hodnota vypočítá, nelze říci.

Kambodža, pro kterou nebyly k dispozici žádné údaje, se ocitla ve skupině s „podobnými“ státy, jako je Niger a Haiti, kde tým odhadl výskyt otroctví na 15 případů na tisíc obyvatel. Poté bylo zjištěno, že poněkud bližší soused Kambodže, Indonésie, která byla zařazena do jiné kategorie, má prevalenci pouze 3 na tisíc obyvatel. Řešení: zavedení kritéria „regionální podobnosti“, takže Kambodža získala prevalenci ve výši 40 % hodnoty pro Indonésii plus 60 % průměru Nigeru a Haiti. Tím se dosáhlo prevalence 10,3 na tisíc obyvatel. Vynásobíme-li to počtem obyvatel, vyjde nám, že v Kambodži žije 155 800 otroků.

Další GSI z roku 2016 vycházel z 25 průzkumů v jednotlivých zemích, tří studií převzatých z jiných zdrojů a 139 extrapolací pro země, pro které nebyly k dispozici žádné údaje. Tabulka pro 167 zemí byla vypočtena následujícím způsobem: Na základě politických, ekonomických a sociálních údajů z 24 mezinárodních ukazatelů pro profilování rizika otroctví v dané zemi zařadil tým každou ze 167 zemí do jedné ze 12 kategorií. Do jednotlivých kategorií byly převedeny prevalence 28 zemí, pro které byly k dispozici údaje z průzkumů. Jak přesně to bylo provedeno, zůstává tajemstvím.

GSI 2016 neuvádí seznam 139 zemí v každé ze 12 kategorií, ale pouze počet zemí v každé kategorii. Například údaje z průzkumu v Bolívii a Vietnamu byly použity k odhadu výskytu otroctví v 17 neurčených zemích. Kambodža, kde byla mezitím provedena

studie, sama určila údaj o výskytu použitý ve 12 dalších zemích.

Pro 17 zemí nebyla ve dvou kategoriích k dispozici žádná vhodná srovnatelná země, proto jim byly přiděleny údaje o prevalenci z méně podobných zemí. Nakonec tým provedl u 40 zemí „úpravy“ údajů. Tento krok znamenal, že mnohá přiřazení do 12 kategorií, která se jevila jako nevhodná, byla zpětně změněna. Již předtím tým doplnil nevyhnutelné mezery ve 24 mezinárodních zdrojových ukazatelích pomocí hodnot, které samy vycházely z hodnot podobných zemí. Pro Velkou Británii a Nizozemsko však byla zvolena zcela jiná čísla. Ta vycházela z nové metody hodnocení jednotlivých případů z různých seznamů obětí. To vedlo k tomu, že počet otroků ve Spojeném království vzrostl z 8 300 na 11 700 a v Nizozemsku z 2 200 na 17 500 osob. Proč stejné metody přinesly tak rozdílné výsledky, se nevysvětluje. V případě Německa se počet zotročených zvýšil na 14 500, pravděpodobně proto, že patřilo do skupiny zemí, pro které jako referenční země sloužilo Spojené království.

V roce 2018 vyšlo čtvrté a nejnovější vydání GSI. Počet zotročených lidí v Nizozemsku, který byl před dvěma lety prezentován jako velmi přesný, vzrostl o dalších 60 procent na 30 000. V případě Spojeného království, vypočteného v roce 2016 stejnou novou metodou, vystřelil 11krát na 126 000 osob. K podobným skokům došlo i v Německu (167 000 zotročených) a Francii (129 000 zotročených) – odtud odkazy na Postupim a Aix-en-Provence. Metodika v roce 2018 byla opět nová. Poprvé – pro dobro věci – byly rozděleny různé formy moderního otroctví: státní a soukromá nucená práce (včetně nucené prostituce)

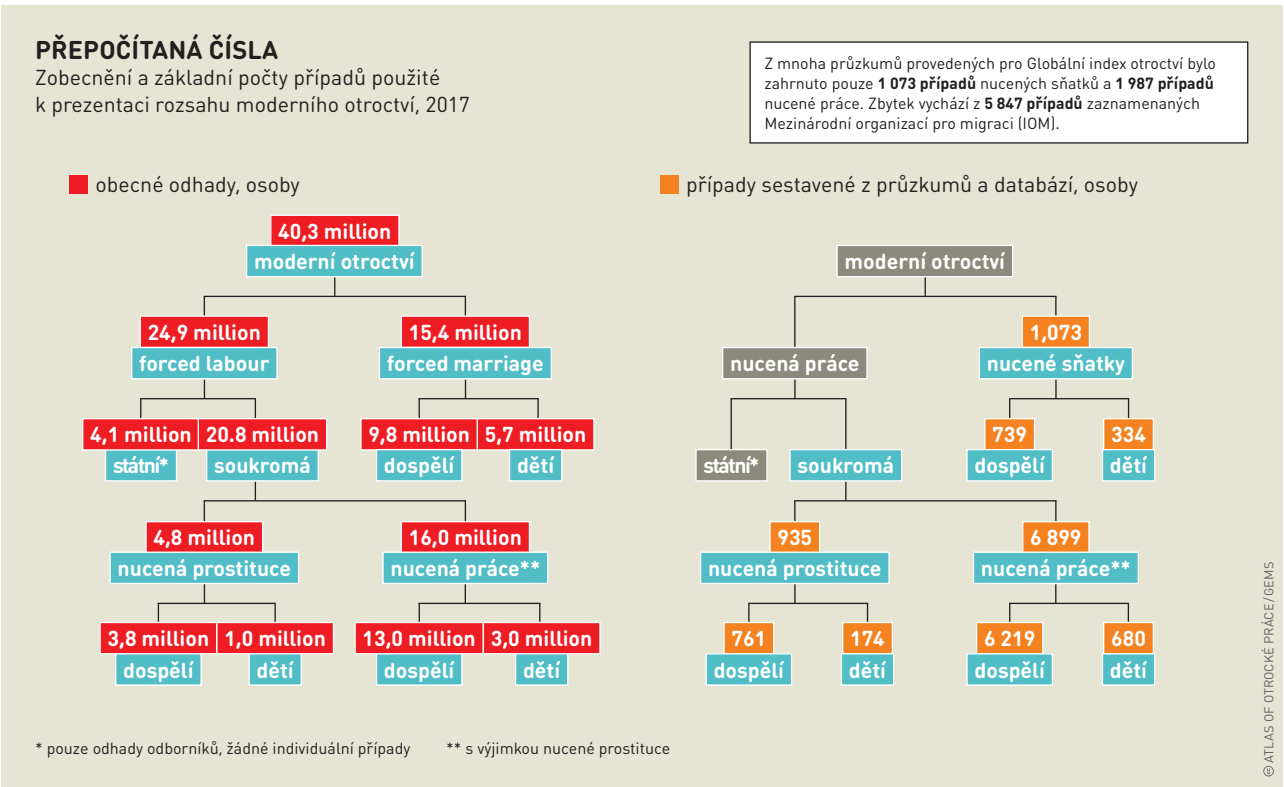
a nucené sňatky; rozdělení na dospělé a děti a na muže a ženy. Tentokrát tým GSI čerpal údaje o prevalenci ve 167 zemích a na celém světě ze tří typů zdrojů: 48 průzkumů v jednotlivých zemích provedených pro GSI, shromáždění oficiálně registrovaných případů a v případě státní nucené práce z odborných posudků.

Podle studie ILO z roku 2012 bylo na celém světě 21 milionů nucených pracovníků. V roce 2017 se Walk Free Foundation spojila s ILO, aby vypočítala Globální odhady moderního otroctví. Výsledkem je odhad 25 milionů. I tyto globální odhady, které byly v následujícím roce začleněny do GSI, jsou překvapivé.

Americká organizace pro průzkum veřejného mínění Gallup, která působí po celém světě a která průzkumy provedla, uvádí, že průzkumy ve 48 zemích byly reprezentativní. Tým GSI tvrdí, že na celém světě bylo dotazováno 71 000 lidí. Vypovídali také jménem svých rodin, takže celkem je údajně zahrnuto 575 000 lidí.

Ale i v mnoha zemích s více než 100 miliony obyvatel se průzkumu zúčastnilo jen 1 000 nebo 2 000 lidí. Jak přibližná jsou zjištění pro zemi, jako je Brazílie s 206 miliony obyvatel, když se na zkušenosti s otroctvím ptáme 1 007 respondentů? Podle GSI je v Brazílii výskyt otroctví 1,8 osob na tisíc obyvatel. To znamená, že v průzkumu museli takovouto odpověď uvést pouze dva z brazilských respondentů. Na základě jejich svědectví GSI uvádí, že v Brazílii je zotročeno 369 000 lidí.

Téměř 9 000 jednotlivých případů – včetně 3 000 z průzkumů Globálního indexu otroctví – je extrapolováno na odhad 40,3 milionu zotročených lidí na celém světě.

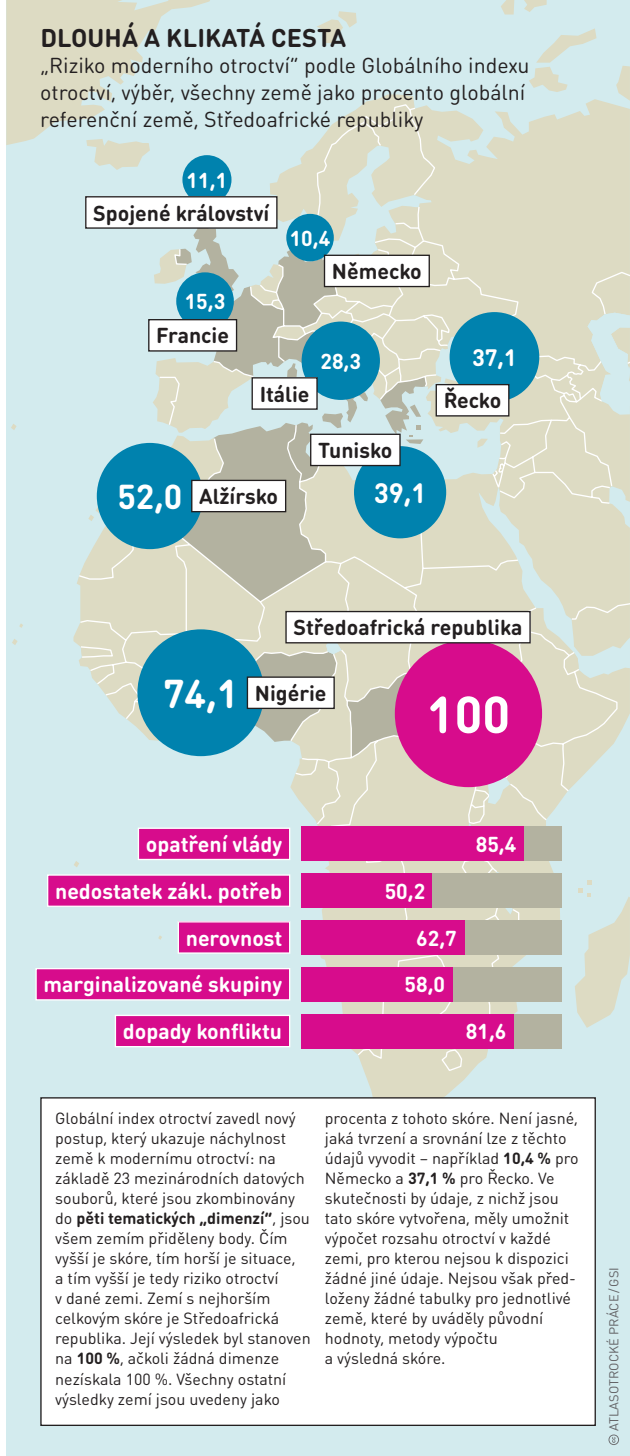

Výsledky průzkumů v jednotlivých zemích nejsou v GSI zveřejněny a nejsou k dispozici ani jinde. Ve skutečnosti muselo 48 průzkumů přinést mnohem méně informací. V metodickém dodatku ke Globálním odhadům, který uvádí počet použitých případů na celém světě, se uvádí, že z průzkumů, které údajně zahrnovaly 5,5 miliard lidí, tj. 71,1 % světové populace, bylo získáno pouze asi 3 000 záznamů o nucené práci a nuceném sňatku. Z druhého typu zdrojů, ze shromáždění oficiálně registrovaných případů vedených Mezinárodní organizací pro migraci (IOM), bylo získáno přibližně 5 850 záznamů o nucené práci nebo nucené prostituci. Dohromady je to přesně 8 907 případů. Třetí zdroj je zcela jiné povahy, proto není zahrnut do jednotlivých případů. Údaje o nucené práci podle států byly sestaveny pro každou zemi světa odborníky spojenými s ILO a z publikací. Na státní sektor připadají 4 miliony nucených pracovníků ve 20 zemích. Jeho vliv na údaje o prevalenci není možné určit: tabulka s počty případů v jednotlivých zemích nebyla zveřejněna.

Výsledky průzkumu i vypočtené hodnoty vyvolávají otázky. „Zranitelnost vůči modernímu otroctví“ je odvozena z 24 shromážděných datových souborů v pěti „dimenzích“. Vedle obvyklých socioekonomických ukazatelů zahrnuje seznam datových souborů i položky jako „přístup ke zbraním“ a „dopad terorismu“, jejichž význam pro otroctví není přímo zřejmý. Jedním z datových souborů, pravděpodobně autoreferenčních je reakce vlád na samotný Globální index otroctví. Je logické, že vnitřně vysídlené osoby jsou v něm zahrnuty, ale uprchlíci byli vyřazeni, protože se nehodí do „pěti dimenzí“. Zbývá tedy pouze 23 proměnných, kterými lze měřit náchylnost země k otroctví. Ne všech 23 datových souborů je však k dispozici pro každou zemi. Mezery, které jsou někdy obrovské, jsou vyplněny odhady založenými na podobných zemích v regionu.

Kvantifikace otroctví za účelem vytvoření politického tlaku je jistě velmi záslužný projekt. Zveřejnění nového globálního indexu obvykle podnítl diskusi mezi odborníky o věrohodnosti předpokladů a vypovídací hodnotě seznamů zemí. Ne tak v případě GSI. Po zveřejnění prvního vydání v roce 2013 upozornili čtyři vědci z George Mason University v Arlingtonu ve Virginii v USA na „významné a kritické nedostatky“, „nevhodné metody“ a „zkreslené odhady“ a požadovali větší transparentnost metodiky.

Forrester odmítl své kritiky jako „akademiky“. Členové jeho týmu, kteří na GSI pracují již více než 10 let, se kritice také vyhýbají. Tým publikoval sérii článků, ale nepředložil své metody k diskusi ve vědecké publikaci. To by vyžadovalo zveřejnění údajů a metod výpočtů. Walk Free Foundation zveřejnila řadu zpráv o jednotlivých zemích, ale ani ty nevysvětlují, jak se dospělo k údajům uvedeným v GSI. A nelze je pochopit ani s pomocí „datového souboru“, který je nabízen na webových stránkách GSI. Tabulky v Excelu nelze jednoduše stáhnout z webových stránek, ale jsou zasílány na vyžádání a neobsahují údaje potřebné k výpočtu odhadované prevalence. Počty

Význam skóre pro „riziko otroctví jako procento z rizika ve Středoafrické republice“ je sporný.

zotročených se vynořují jakoby z mlhy. Situaci nijak nevyjasňují ani publikace, které – zcela oprávněně – opakovane upozorňují na odhady a jejich omezenou vypovídací hodnotu.

Ne vše, co Walk Free Foundation zveřejňuje, je pochybné. Shromáždila a strukturovala obrovské množství materiálů o jednotlivých zemích i o světě jako celku. Pokud zprávy nejsou založeny na kvantitativních hokus-pokusech, ale na kvalitativním vývoji, jejich důvěryhodnost

okamžitě stoupá. Ta se však jeví jako vedlejší, neboť nadace se zabývá především žebříčky, odvážnými výpočty a spektakulárními mediálními zprávami.

Australská odbornice na migraci Anne T. Gallagher upozornila na „nedostatek jakéhokoli seriózního kritického zkoumání ze strany GSI“ a „zjevné spolčení v mlčení“. Kritizuje „filantropkapitalismus“, v němž jistí podnikatelé-multimiliardáři, jako je Forrester, soutěží o financování nápadů, které povedou ke slavnému, na číslech založenému zlepšení světa. Začal s tím zakladatel Microsoftu Bill Gates, který se stal nejvýznamnějším světovým sponzorem zdravotnických projektů.

Tyto iniciativy jsou užitečné, pokud jsou transparentní. V případě Walk Free Foundation a jejího indexu

AUTOŘI A ZDROJE DAT A GRAFIKY

Všechny online odkazy byly navštíveny v říjnu 2021. Na straně 2 najdete webové stránky, kde si můžete stáhnout tento atlas ve formátu PDF s hypertextovými (klikatelnými) odkazy.

10-11 DEFINICE
MNOHOHLAVÁ BESTIE NABÝVÁ
NOVÝCH PODOB

Janne Mende
s. 10: ILO, Walk Free Foundation, Global Estimates of Modern Slavery, 2017, https://bit.ly/3pcGZOI, s. 17. - s. 11: tamtéž s. 5.

12-13 ETYMOLOGIE
STÍNY MINULOSTI

Dietmar Bartz
s. 13: u/lolikus, Slovo otrok v evropských jazycích, https://bit.ly/3vli63E. Wikislovník, slave, https://bit.ly/3DGwrea. Wordsense, slave, https://bit.ly/3vjVJfd.

14-15 DODAVATELSKÉ ŘETĚZCE
NUCENÁ PRÁCE V GLOBÁLNÍ EKONOMICE

Genevieve LeBaron a Ellie Gore
s. 14: Global Slavery Index 2018, https://bit.ly/2Z3VUZl, s. IV. - s. 15: ILO et al., Ending child labour, forced labour and human trafficking in global supply chains, 2019, https://bit.ly/3mZQP3b, s. 9 f., 14 f.

16-17 OBCHODOVÁNÍ S LIDMI
JE POTŘEBA JEDNAT

Bandana Pattanaik
s. 16: UN Treaty Collection, https://bit.ly/3bhrMTR, kapitola XVIII, č. 12a, TIP 2021, https://bit.ly/3GbIjXL, s. 6o nahoře (nesprávně). - s. 17: TIP 2021, https://bit.ly/3GbIjXL s. 6o dole.

tomu tak ale není. Anne T. Gallagher dále poukazuje na to, že nadace je dobře financována a mohla by prokázat svou dobrou vůli spoluprací na projektech s notoricky podfinancovanými institucemi, jako je ILO, a s odborníky, kteří se na takových projektech podílejí jako poradci. Pátý Globální index otroctví by měl vyjít v roce 2022. Laťka je vysoko. Možná ukáže, že Německo má méně otroků, než je obyvatel v Postupimi. V každém případě platí, že čím důvěryhodnější GSI bude, tím bude užitečnější.

18-19 DĚTŠTÍ VOJÁCI
S VYMYTÝMI MOZKY, ZDROGOVANÍ
A ZNÁSILNĚNÍ

Susan Tiefenbrun
s. 18: AFT, Child Soldiers, The New Faces of War, 2005/2006, https://bit.ly/3vlaVIN. - s. 19: UN, 4 out of 10 child soldiers are girls, 2015, https://bit.ly/3BQ74G5. UN, Children and Armed Conflict, https://bit.ly/3oBMdZy. Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Child Soldiers Global Report 2008, https://bit.ly/3lP176V. Deutsches Bündnis Kindersoldaten, Kurzinformation Kindersoldatinnen, 2020, https://bit.ly/3BTHVKJ. MEI, Begin with the children: Child soldier numbers doubled in the Middle East in 2019, 2020, https://bit.ly/3pcgics. OCHA reliefweb, Yemen, Militarized Childhood, 2021, https://bit.ly/3jvoD4r. CNN, Child soldiers use around the world, 2015, https://cnn.it/3FUHSRc. NYT, Warfare Waged by the Young, 2007, https://nyti.ms/3lP1GO5. Aljazeera, Reintegrating child soldiers in Burundi, 2016, https://bit.ly/3pflU7. Reuters, Pandemic woes seen swelling global ranks of child soldiers, 2021, https://reut.rs/3BLHNgl.

20-21 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE
PŘEPŠÁNÍ MEZINÁRODNÍCH PRAVIDEL

Sandrine Kott
s. 20: ILO Normlex, https://bit.ly/3CdTxsc. - s. 21: ILO Normlex, https://bit.ly/3boGqyG (Úmluva 29), https://bit.ly/2XJ4zqw (Úmluva 105), https://bit.ly/3vFeTMH (Úmluva 182). Wikipedia, https://bit.ly/3B9hxxv2 (nečlenové ILO).

22-21 OBČANSKÁ SPOLEČNOST
BOJ ZA TO, CO JE SPRÁVNÉ

Kate Hodal
s. 22: Gapminder, Legal Slavery v1 - Documentation, 2017, https://bit.ly/3FRHTWL. - s. 23 nahoře: The Conversation, Slavery is not a crime in almost half of the countries of the world - new research, 2020, https://bit.ly/3BRkEJs. - s. 23 dole: ILO, Systemic forced labour and child labour has come to an end in Uzbek cotton, 2021, https://bit.ly/3vjvEvg.

24-25 MAURITÁNIE
ZÁKONY POUZE NA PAPIŘE

Krishni Satchi
s. 24: Populace 2020, https://bit.ly/3DQktig. Rozloha, https://bit.ly/3lKBUKJ. HDP, https://bit.ly/3n1axvs. Chudoba 2020, https://bit.ly/3j6bWQf, https://bit.ly/3b1yrBz. - s. 25: Encyclopedia Britannica, Mauritánie, 2003, https://bit.ly/3oujQfD. Urs Peter Ruf, Ending Slavery, 1999, https://bit.ly/3mWUH4W, s. 137. Scientific American, Kevin Bales, The social psychology of modern slavery, 2002, https://bit.ly/3APK7BJ. BBC, 2008, https://bbc.in/3j6cYf5. Max Fisher 2011, https://bit.ly/3pjzNzA. Global Slavery Index 2016, https://bit.ly/3APnX2C, s. 122. Global Slavery Index 2018, https://bit.ly/2Z3VUZl, s. 69.

26-27 MALI
VŮBEC ŽÁDNÉ ZÁKONY

Liévin Feliho

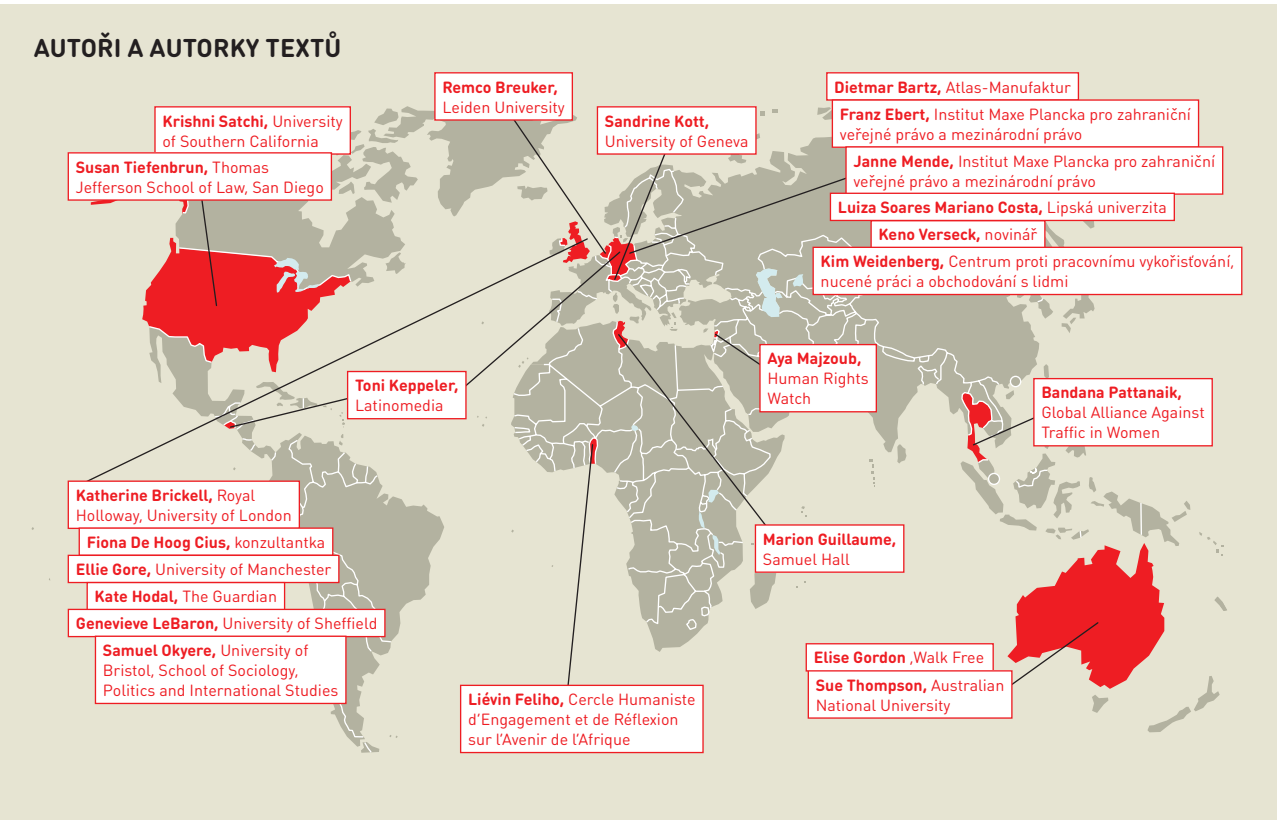
s. 26: Wikipedia, https://bit.ly/3DVARoZ, https://bit.ly/3n5Voc2. - s. 27 nahoře: Arcgis, Mali Ethnic Groups, https://bit.ly/3pcwCKg. Baz Lecocq, The Bellah Question, 2005, https://bit.ly/3jvhe8f. Naffet Keita, podle https://bit.ly/2YUroco. Global Slavery Index 2016, https://bit.ly/3APnX2C, s. 73. Global Slavery Index 2018, https://bit.ly/2Z3VUZl, s. 70. - s. 27 dole: Populace 2020, https://bit.ly/3DQktig. Rozloha, https://bit.ly/3lKBUKJ. HDP, https://bit.ly/2XjppqAi. Chudoba 2020, https://bit.ly/3G5NwQO, https://bit.ly/3FRZRrA.

28-29 KAKAO
HOŘKÁ ČOKOLÁDA

Samuel Okyere
s. 28: NORC Final Report: Assessing Progress in Reducing Child Labor in Cocoa Production in Cocoa Growing Areas of Côte d'Ivoire and Ghana, 2020, https://bit.ly/3or3cgW, s. 52. - s. 29: tamtéž, s. 48 f., 54, 62, 66, 80.

30-31 LATINSKÁ AMERIKA A KARIBIK
DOBYTÍ A PODMANĚNÍ

Toni Keppeler
s. 30: AREC, Atlas Caribbean, https://bit.ly/3BSLLnl. Oxford Handbook of Slavery in the Americas, 2012, https://bit.ly/2Z3Ro5x. - s. 31 nahoře: slavevoyages.org, Trans-Atlantic Slave Trade - Estimates., https://bit.ly/2YW6tEV. - s. 31 níže: tamtéž, Timeline: Number of Captives Embarked and Disembarked per Year, https://bit.ly/2YUy07C.

32-33 HAITI
DĚTSKÁ PRÁCE MEZI
NEJCHUDŠÍMI Z CHUDÝCH
Fiona de Hoog Cius

s. 32: CDC, Research Brief: Haitian Children who are Domestic Servants are Vulnerable to Violence, 2018, <https://bit.ly/3aISh4l>. - s. 33 nahoře: PAD, Lost Childhoods in Haiti, 2009, <https://bit.ly/2XoXvz6>, s. 27. - s. 33 dole: Haiti now, 2020, <https://tabsoft.co/3AR1VFf>.

34-35 BRAZÍLIE
VYNIKAJÍCÍ PRO VYKOŘIŠTOVÁNÍ
Franz Ebert, Luiza Soares Mariano Costa

s. 34: Rodrigo Martins Baptista et al., The invisibility of the black population in modern slavery: evidence based on conditions of social vulnerability, 2018, <https://bit.ly/3vp85mm>, obr. 3. - s. 35: tamtéž, Heat Map, obr. 1. Painele de Informações e Estatísticas da Inspeção do Trabalho no Brasil, Trabalho Escravo, <https://bit.ly/2YTf9eG>.

36-37 AUSTRÁLIE
ODVLEČENÍ NA RANČE A TŘTINOVÁ POLE
Sue Thompson

s. 36: Wikipedia, Blackbirding, <https://bit.ly/3FYNo6O>. - s. 37: tamtéž. The Christensen Fund, Faendem Baek Famili Workshop, 2014, <https://bit.ly/3DN1uVG>, s. 16-18

38-39 RYBÁŘSTVÍ
CHYCENÍ V SÍTI
Elise Gordon

s. 38: G. Macfadyen et al., The Illegal, Unreported and Unregulated Fishing Index, 2019, <https://bit.ly/3C5Cmct>, s. 27. TMT, Combined IUU Vessel List, <https://bit.ly/3jcgzbw>. ITF, Billigflaggen, <https://bit.ly/2YYgYrg>. - s. 39: Gavin G. McDonald et al., Satellites can reveal global extent of forced labour in the world's fishing fleet, 2021, <https://bit.ly/3j6BwVh>

40-41 KAMBODŽA
PÁLÍ CIHLY, ALE NIČÍ ŽIVOTY
Katherine Brickell

s. 40: Populace 2020, <https://bit.ly/3DQktig>. Rozloha, <https://bit.ly/3IKBUKJ>. HDP, <https://bit.ly/3BVZlXa>. Chudoba 2020, <https://bit.ly/3n3gWGr>, <https://bit.ly/2XIYno9>. - s. 41: Katherine Brickell et al., Blood Bricks, 2018, <https://bit.ly/3FY4jVV>, s. 30, 47, 49.

42-43 SEVERNÍ KOREA
STÁTEM PODPOROVANÉ
OBCHODOVÁNÍ S LIDMI
Remco Breuker

s. 42: Populace 2020, <https://bit.ly/3DQktig>. Rozloha,

<https://bit.ly/3IKBUKJ>. HDP, <https://bit.ly/3jb7KyN>, <https://bit.ly/3jb8dB3>. Hlad, <https://bit.ly/3n1u6no>. - s. 43: EWC, NCNK, North Korea in the World, Overseas Workers, 2021, <https://bit.ly/3vnSfbG>.

44-45 AFGHANISTÁN
DÍVKY POD TLAKEM
Marion Guillaume

s. 44: Islamic Republic of Afghanistan Central Statistics Organization, Afghanistan Living Conditions Survey 2016-17, Kábul 2018, <https://bit.ly/3E6iGpi>, s.22. Rawa News, Samsama Seerat, Child marriage still a challenge for Afghan girls, 2016, <https://bit.ly/3Clouri>. - s. 45: Unicef, Child Marriage in Afghanistan, 2018, <https://bit.ly/3vCmXhb>, s. 12, 22, 25.

46-47 LIBANON
DOMÁCÍ POLITIKA
Aya Majzoub

s. 46: Banque du Liban, Data Series, A42 Worker's Remittances, <https://bit.ly/3lQrZmZ>. Lebanese Lira Converter, <https://bit.ly/3pga6jx>. - s. 47 nahoře: ILO, Intertwined: the workers' side, 2016, <https://bit.ly/3FS6nid>, s. 15, 19, 22. - s. 46 dole: Wikipedia, Marriageable age, <https://bit.ly/3jb9Uyp>.

48-49 EVROPA
CHUDOBA A SLIBY
Keno Verseck

s. 49: TIP Report 2011, <https://bit.ly/3p97Zy3>, s.51. TIP Report 2021, <https://bit.ly/3vmccA>, s. 52 f., 56, 70.

50-51 MIGRACE
BEZ PRÁV, SKRYTĚ VŠEM NA OČÍCH
Kim Weidenberg

s. 50/51: UNODC, Global Report on Trafficking in Persons 2018, <https://bit.ly/3b6k2UG>, s. 52-59.

52-56 DATA
ZÁVAŽNÉ TÉMA, POCHYBNÉ ÚDAJE
Dietmar Bartz

s. 52: Walk Free Foundation, Global Slavery Index 2018, <https://bit.ly/2Z3VUzl>, s.168. ILO, Methodology of the global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage, 2017, <https://bit.ly/3lQOKam>, s.79 f., 91 f. Wikipedia, <https://bit.ly/3lPgyfp>. Populace 2015, OSN, <https://bit.ly/3vnJsWR>. - s. 53: Walk Free Foundation, Global Slavery Index 2018, <https://bit.ly/2Z3VUzl>, s. 29. - s. 54: Metodika (srov. s. 44), s. 47, 83. ILO, Walk Free Foundation, Global Estimates of Modern Slavery, 2017, <https://bit.ly/3pcGZoI>, s. 18. - s. 55: Walk Free Foundation, Global Slavery Index 2018, <https://bit.ly/2Z3VUzl>, s. 31, 72, 156 f.

NADACE ROSY LUXEMBURGOVÉ

Nadace Rosy Luxemburgové (Rosa Luxemburg Stiftung) je celosvětově působící nadace zaměřená na politické vzdělávání. Se svými 16 pobočkami v Německu a dalšími 27 v Evropě a v zahraničí je jednou z největších levicových vzdělávacích institucí na světě. Kromě pracovních otázek a lidských práv se zabýváme mnoha tématy, jako jsou sociální práva, sociálně-ekologická transformace, levicový feminismus, transformace společností a státnosti, mírová politika, antirevizionistická historická politika a internacionalismus. Nadace působí od roku 1990 v duchu Rosy Luxemburgové, jejíž jméno nese, a zastupuje demokratický socialistický politický proud s důslednou mezinárodní orientací. Nadace se hlásí k radikální sociální kritice a vychází z tradic dělnického a ženského hnutí, jakož i antifašismu a antirasismu.

Politicko-vzdělávací činnost nadace Rosy Luxemburgové je založena na materialistické analýze dějin, zkoumání současných krizí a hledání možností jejich řešení. Ať už se jedná o globální úpadek demokracie, klimatické změny nebo vykořisťovatelské struktury kapitalistické ekonomiky, progresivní síly stojí před výzvou upozornit na krize a zároveň vyvinout protistrategie, které budou prosazovat sociální a politická lidská práva, bránit liberální výdobytky a zastaví autoritářské metody.

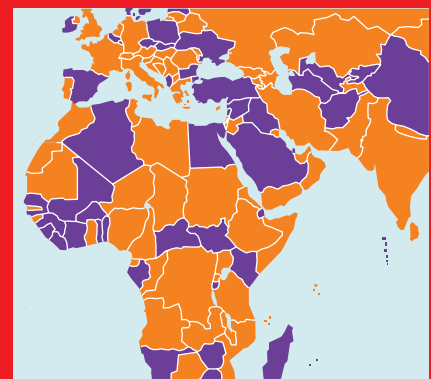
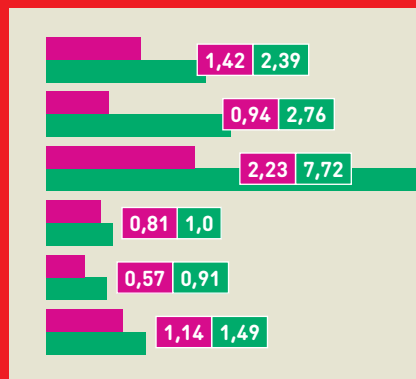
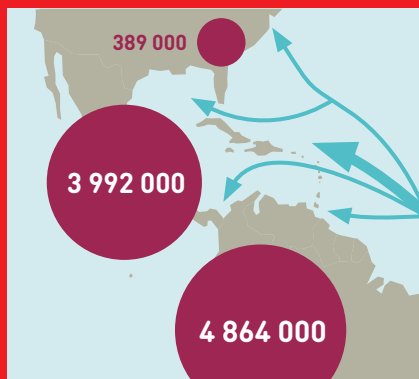
V tomto smyslu Nadace Rosy Luxemburgové podporuje kolektivní procesy, které usilují o emancipační získání univerzálních lidských práv. Podporujeme boje za sociální a politická práva dělníků, nezaměstnaných, osob v nejistém zaměstnání, drobných zemědělců, bezzemků, domorodých skupin, žen, lidí s odlišnou sexuální orientací, lidí se zvláštními potřebami, migrantů a dalších skupin, které jsou vystaveny různým formám vykořisťování, diskriminace a/nebo rasismu.

Naši vizí je společnost, v níž je svobodný rozvoj každého jednotlivce, bez ohledu na pohlaví, původ, národnost a náboženství, základem svobodného rozvoje nás všech. Ústředním tématem je kritická analýza mocenských vztahů a snaha o sociálně-ekologickou restrukturalizaci a politické zapojení všech lidí. Jako nezávislá politická nadace s vazbami na socialistickou stranu Die Linke podporujeme svou vzdělávací činností boje sociálních hnutí, odborů a levicových nevládních organizací v Německu a v mnoha oblastech světa. Přitom se řídíme vizí postkapitalistické společnosti.

Rosa-Luxemburg-Stiftung
Straße der Pariser Kommune 8A, 10243 Berlín, Německo
www.rosalux.de

VYŠLO VE STEJNÉ ŘADĚ

Různé faktory vytvářejí stabilní a předvídatelnou poptávku po nucené práci mezi podniky, které ji využívají v dodavatelských řetězcích.
z: **NUCENÁ PRÁCE V GLOBÁLNÍ EKONOMICE**, strana 14

Po příjezdu jsou mladým ženám odebrány průkazy totožnosti, aby nemohly uprchnout.
z: **CHUDOBA A SLIBY**, strana 48

V odvětví komerčního rybolovu se ke snížení nákladů na pracovní sílu, které tvoří až polovinu celkových nákladů plavidel, využívá nucená práce, dluhové otroctví a další formy vykořisťování.
z: **CHYCENÍ V SÍTI**, strana 38

V džunglích severovýchodní Brazílie založili uprchlí otroci stát Palmares, v němž žily desetitisíce lidí.
z: **DOBYTÍ A PODMANĚNÍ**, strana 30